

EKOLOGIA OGÓLNA

WBNZ 884

Wykład 3

Powstanie życia (Biogeneza)

SKĄD SIĘ WZIĘŁO
ŻYCIE NA ZIEMI?

MAJ 2007

SCIENTIFIC AMERICAN

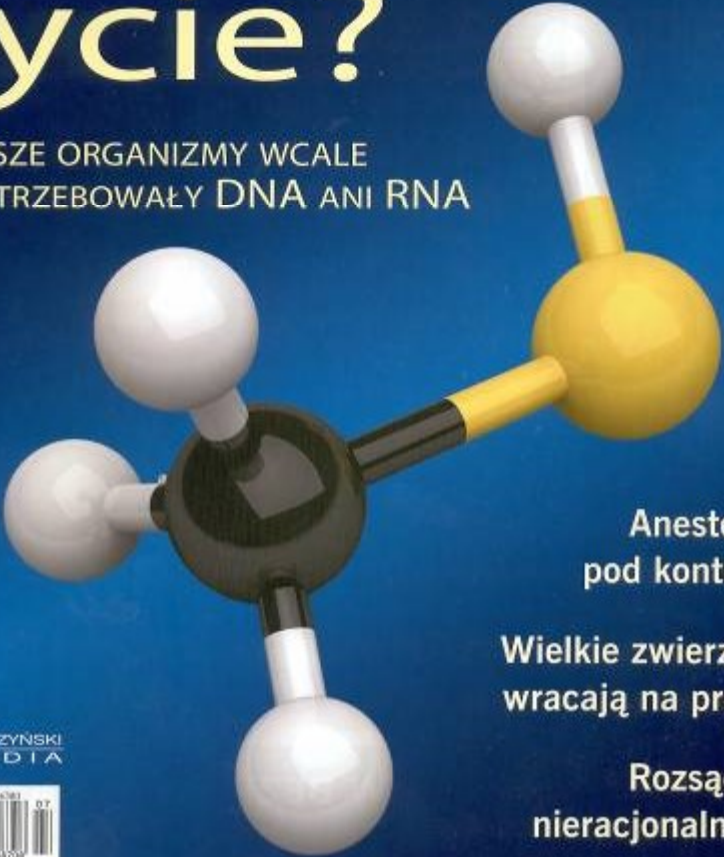
KOSMOLOGIA I CZĄSTKI ELEMENTARNE

SWIAT NAUKI

Lipiec 2007 Nr 7 (191) Cena 10 zł 99 gr (w tym 7% VAT) www.swiatnauki.pl

Jak zaczęło się życie?

PIERWSZE ORGANIZMY WCALE NIE POTRZEBOWAŁY DNA ANI RNA

Anestezja pod kontrolą

Wielkie zwierzęta wracają na prerię

Rozsądna nieracjonalność

PRÓSZYŃSKI MEDIA

JAK SIĘ WYMYŚLA AUTO? Wizjonerzy współczesnej motoryzacji

FIZYKA NA KRAŃCU CZASU Jak sfilmować elektron?

wiedza i życie

MAJ 2007
CENA 6,90 zł (w tym 7% VAT) www.wiedzaizycie.pl

CZY ISTNIEJE ŻYCIE POZAZIEMSKIE

CZY POTRZEBUJEMY BOGA?
DAWKINS KONTRA KREACJONIŚCI

KOŚCI OSTATNIEGO KRÓLA
WOŁCZYN CZEKA NA ARCHEOLOGÓW

ZDROWE GRILLOWANIE
KIEDY KARKÓWKA MOŻE ZASZKODZIĆ?

TOKSYCZNA CHEMIA POWIELANIA
ŚWIATOWA KARIERA NIEWIDZIALNEJ KALKI

PRÓSZYŃSKI MEDIA

JAK POWSTAŁY

BANKNOTY • SIŁA CORIOLISA • LSD • MIŁOŚĆ

ŻYCIE GOTOWANIE • MIMIKA
FOTOKOPIE • HIV

SILNIK SPALINOWY • ODTWARZACZ MP3

WWW • WSZECHŚWIAT

WĄGLIK • PROMIENIE GAMMA • PLANETOIDY

KROŚNA MECHANICZNE • BATERIE

KOMPUTERY ZĘBY

STRZEMIĘ • WĘGIEL • NOWOTWORY

ŚWIATŁO • NANORURKI • WYPIEKI • FOTOSYNTeza

NASZ UMYŚŁ PIGUŁKA

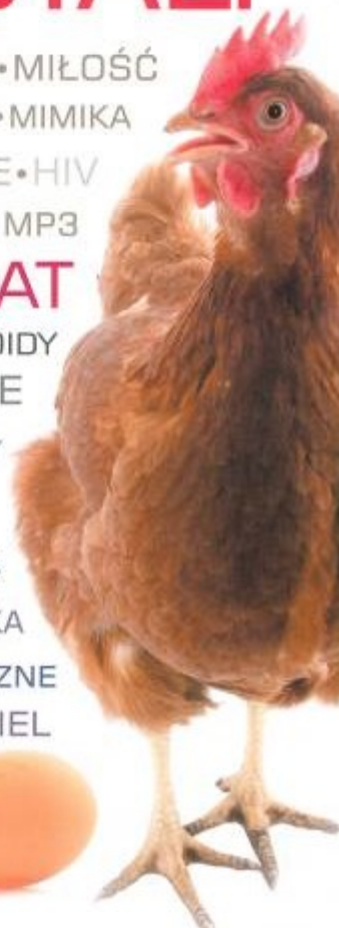
WIBRATOR • SPINACZE • PŁYTY TEKTONICZNE

UBEZPIECZENIA • WĘGIEL

RELIGIJNOŚĆ • JAJKO

TAŚMA KLEJĄCA

ZEGARY

PRÓSZYŃSKI
MEDIA

PAŹDZIERNIK 2009

ŻYCIE NA ZIEMI

ALONSO RICARDO I JACK W. SZOSTAK

JAK
POWSTAŁO

Ostatnie odkrycia rzucają nowe światło na zagadkę powstania pierwszych organizmów z nieożywionej materii

W każdej żywej komórce, nawet w najprostszej bakterii, aż roi się od molekularnych mechanizmów, na widok których niedługo nanokonstruktor zzieleniałby z zazdrości. Bezustannie drgając, wirując lub krążąc po komórce, wykonują niezliczone zadania: wycinają, sklejają i kopiuje materiał genetyczny, przenoszą związki odżywcze lub przetwarzają je w energię, budują i naprawiają błony komórkowe, przekazują chemiczne, elektryczne i mechaniczne bodźce – długo można by wyliczać i dodawać nowe, wcześniej nam nieznane funkcje.

Niemal nie sposób sobie wyobrazić, jak ta maszyna, złożona głównie z białkowych katalizatorów zwanych enzymami, utworzyła się spontanicznie z materii nieożywionej około 3,7 mld lat temu. Niewątpliwie w odpowiednich warunkach z prostych związków chemicznych mogą powstać cząstki budujące białka, czyli aminokwasy. Udowodnił to przełomowy eksperyment Stanleya L. Millera i Harolda C. Ureya z University of Chicago przeprowadzony w latach pięćdziesiątych. Jednak przejście od aminokwasów do białek, a następnie enzymów to całkiem inna sprawa.

Synteza białka w komórce wymaga obecności skomplikowanych enzymów, które rozdzielają nici podwójnej helisy DNA (kwasu deoksyrybosukleinowego) i wydobywają informację zawartą w genach (zapis struktury białka), a następnie na jej podstawie budują produkt końcowy. Tak dochodzimy do paradoksu powstania życia: do otrzymania białka niezbędne są zarówno informacje zawarte w DNA, jak i jakieś białka.

To błędne koło przestałoby istnieć, gdyby pierwsze organizmy w ogóle nie potrzebowały białek. Najnowsze doświadczenia dowodzą, że cząsteczki podobne do DNA i RNA (kwasu rybosukleinowego) mogą powstawać spontanicznie. A ponieważ ich łańcuchy potrafią zwinąć się w różne formy przestrzenne oraz katalizować proste reakcje, wydają się całkiem prawdopodobne, że niektóre z nich miały także zdolność rozmnażania się przez samopowielanie, bez udziału białek. Najwcześniejsze formy życia składałyby się zatem z błony utworzonej z kwasów tłuszczowych (które, jak wykazano, powstają samoistnie) otaczającej pulę cząsteczek wody zawierającej wspomniane samoreplikujące się cząstki genetyczne. One właśnie pełniłyby funkcję nośnika informacji o cechach organizmu, przekazywanych z pokolenia na pokolenie, którą we współczesnych istotach żywych realizuje DNA. Przypadkowe mutacje, losowo pojawiające się podczas kopiowania informacji, napędzałyby proces ewolucji, ułatwiając prototypom komórek przystosowanie się do środowiska, rywalizując z innymi komór-

W SKRÓCIE

- Naukowcy ustalili, w jaki sposób RNA, prawdopodobnie pierwszy nośnik informacji genetycznej, mógł spontanicznie powstać ze związków istniejących na wczesnej Ziemi.
- Wyniki innych badań przekonują, że przedwzrostki białkowy o samorzutnym powstaniu pierwszych protokomórek zawierających nośnik informacji podobny do RNA, które potrafiły rozmnażać się i ewoluować.
- Badacze chcą teraz do stworzenia w laboratorium pierwszego, w pełni zdolnego do powielania się organizmu. Inne sławy, dając drugi początek życiu, mają być nieodłącznie związane, jak one powstało wiele miliardów lat temu.

Tjeerd H. van Andel
**NOWE SPOJRZENIE
na STARĄ PLANETĘ**
zmienne oblicze Ziemi

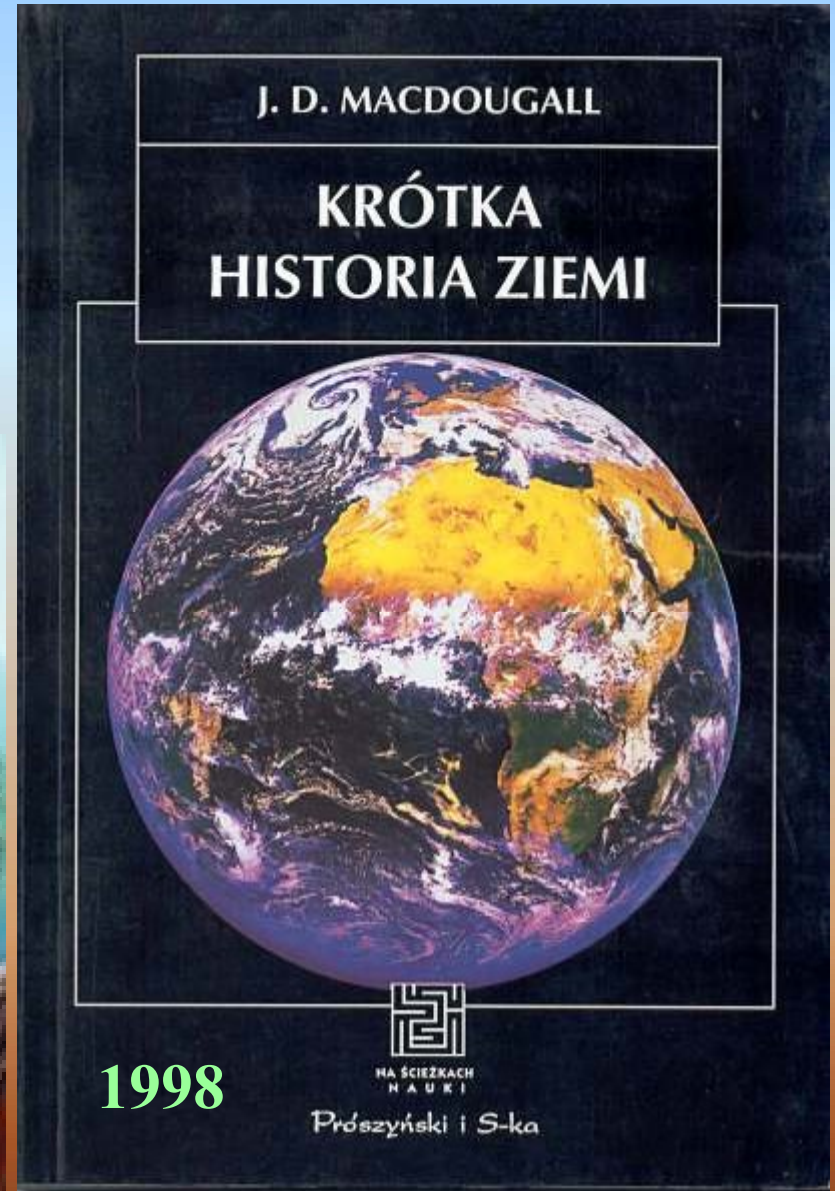
Wydawnictwo Naukowe
PWN

1997

Tjeerd H. van Andel
**NOWE SPOJRZENIE
na starą planetę**
Zmienne oblicze Ziemi

2010

J. D. MACDOUGALL

**KRÓTKA
HISTORIA ZIEMI**

1998

NA ŚCIEŻKACH
NAUKI

Prószyński i S-ka

Freeman **DYSON**
początki życia

Państwowy Instytut Wydawniczy

1993

Francis **CRICK**
*istota i pochodzenie
życia*

1992

J. William Schopf

Kolebka życia

O narodzinach i najstarszych śladach życia na Ziemi

2002

Wydawnictwo Naukowe PWN

ŻYCIE

NIEAUTORYZOWANA BIOGRAFIA

Historia naturalna
pierwszych czterech miliardów lat
życia na Ziemi

1999

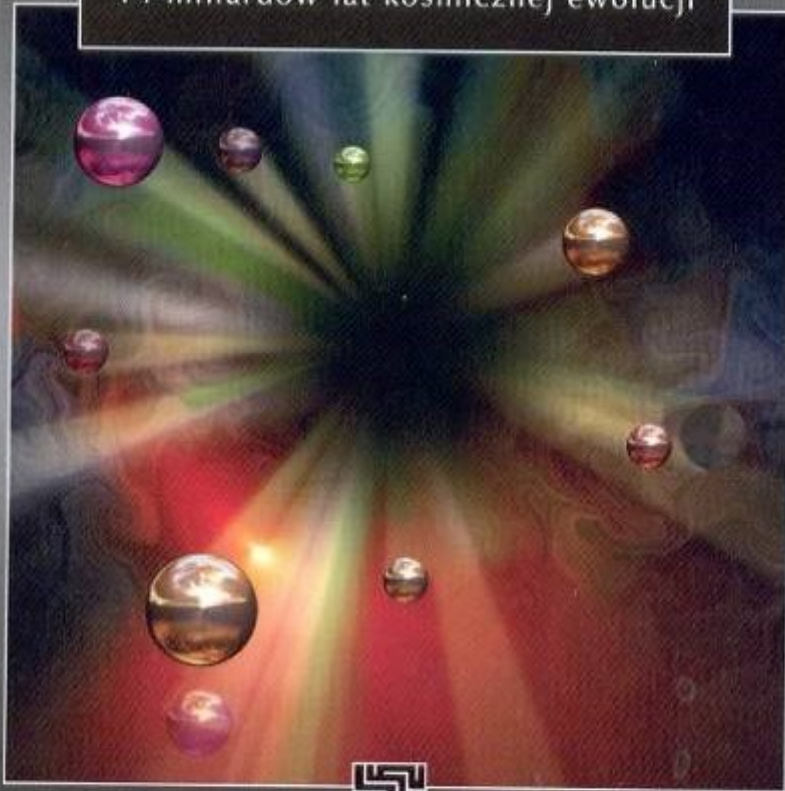
Richard Fortey

Neil deGrasse Tyson
Donald Goldsmith

WIELKI POCZĄTEK

14 miliardów lat kosmicznej ewolucji

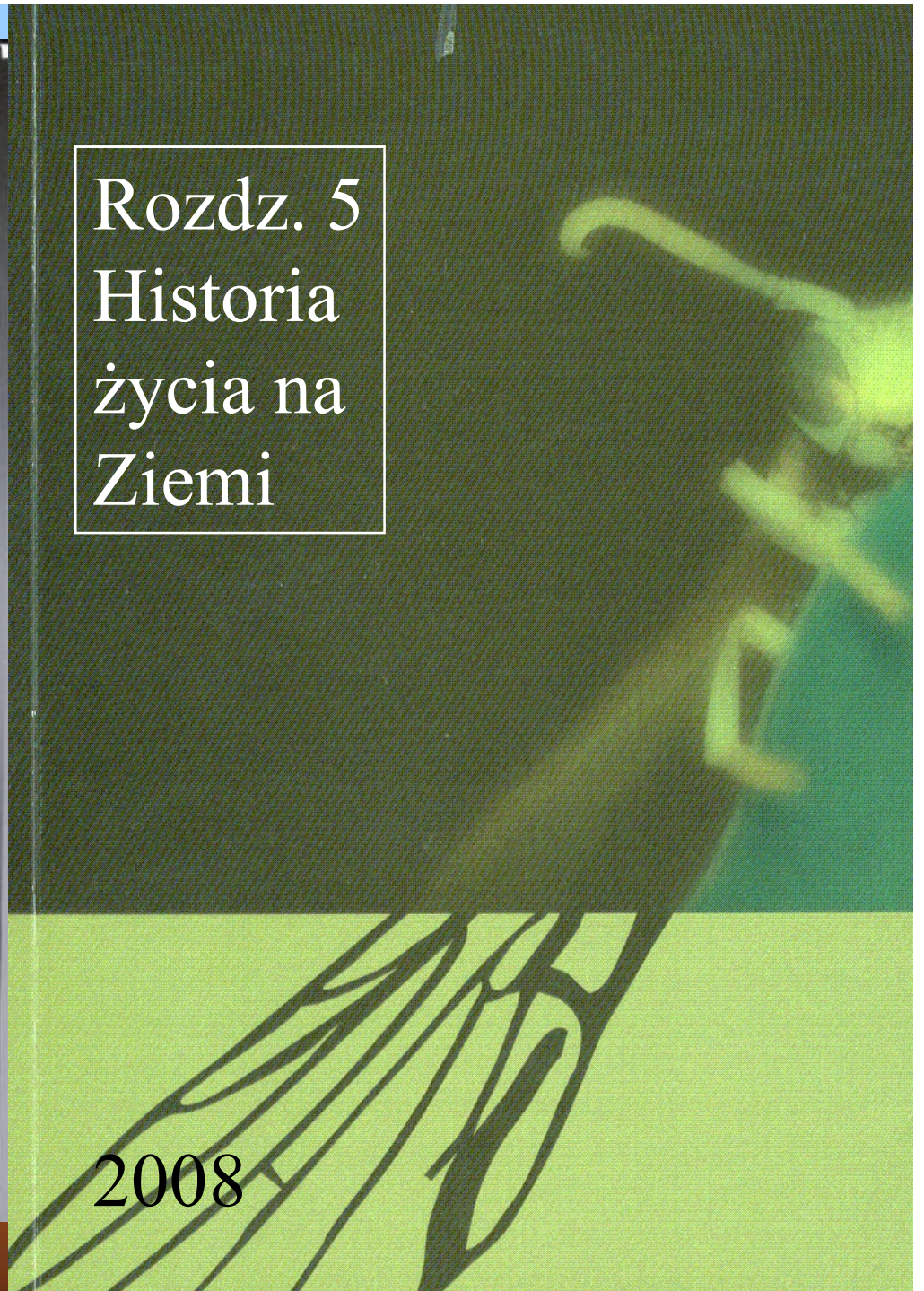
NA ŚCIEŻKACH
NAUKI

2006

Prószyński i S-ka

Rozdz. 5 Historia życia na Ziemi

2008

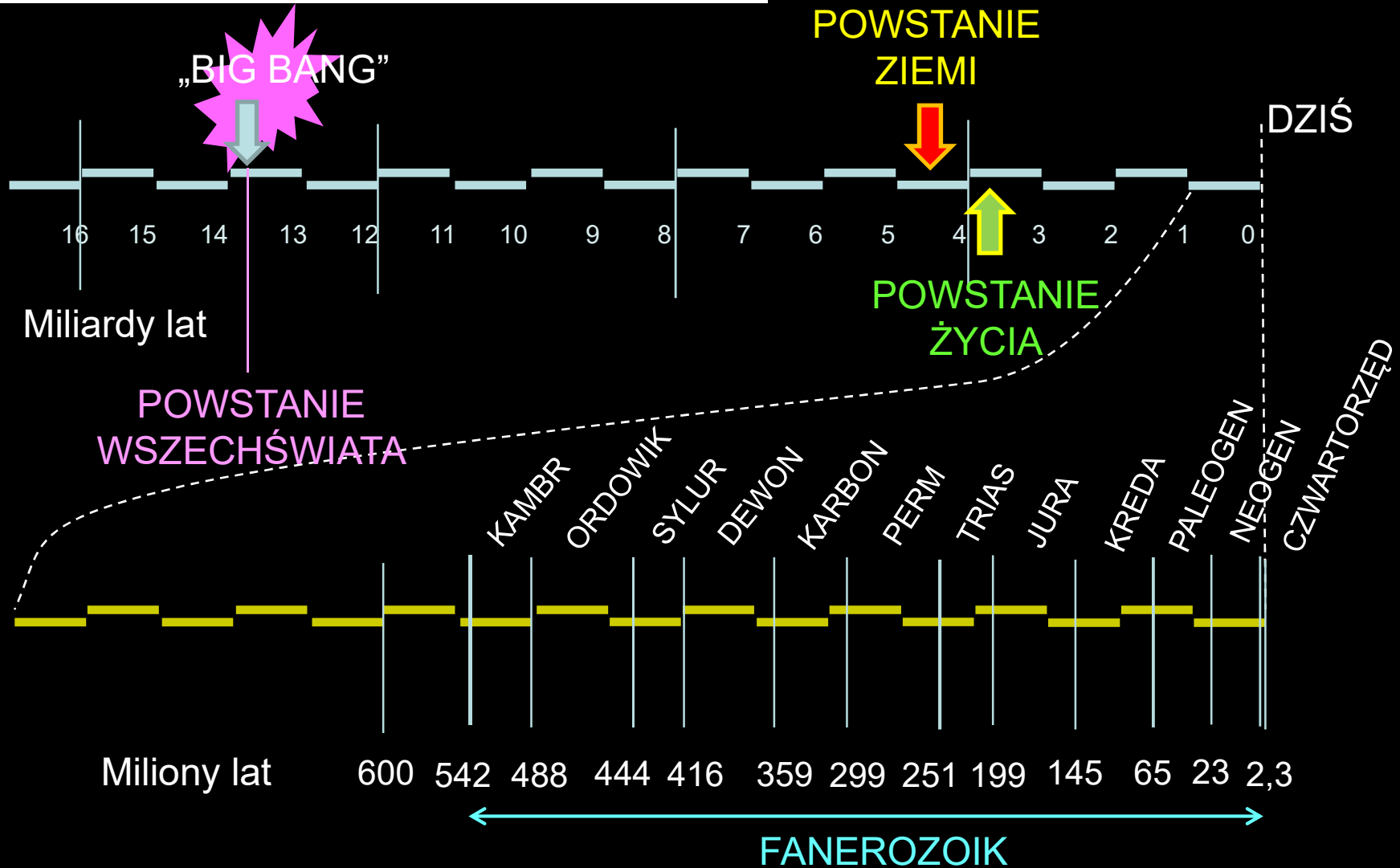
January Weiner:

**HIPOTEZY O POWSTANIU I
WCZESNEJ EWOLUCJI ŻYCIA
HISTORIA DOCIEKAŃ (OD DARWINA
DO MILLERA)**

<http://kosmos.icm.edu.pl/>

pdf na stronie kursu

Historia Ziemi

INTERNATIONAL STRATIGRAPHIC CHART

International Commission on Stratigraphy

eonothem Eon	erathem Era	system Period	series Epoch	stage Age	Age Ma	GSSP	
Phanerozoic	Cenozoic	Quaternary	Holocene		0.0117	👉	
			Pleistocene	Upper		0.126	
				"Ionian"		0.781	
			Pliocene	Calabrian		1.806	👉
				Gelasian		2.588	👉
			Neogene	Miocene	Piacenzian		3.600
		Zanclean				5.332	👉
		Messinian				7.246	👉
		Tortonian				11.608	👉
		Serravallian				13.82	👉
		Oligocene		Langhian		15.97	👉
				Burdigalian		20.43	👉
	Aquitanian				23.03	👉	
	Chattian				28.4 ± 0.1	👉	
	Rupelian				33.9 ± 0.1	👉	
	Paleogene	Eocene	Priabonian		37.2 ± 0.1	👉	
			Bartonian		40.4 ± 0.2	👉	
			Lutetian		48.6 ± 0.2	👉	
			Ypresian		55.8 ± 0.2	👉	
			Thanetian		58.7 ± 0.2	👉	
		Paleocene	Selandian		~ 61.1	👉	
			Danian		65.5 ± 0.3	👉	
			Cretaceous	Maastrichtian		70.6 ± 0.6	👉
				Campanian		83.5 ± 0.7	👉
				Santonian		85.8 ± 0.7	👉
	Coniacian			~ 88.6	👉		
	Turonian			93.6 ± 0.8	👉		
	Mesozoic	Upper	Cenomanian		99.6 ± 0.9	👉	
			Albian		112.0 ± 1.0	👉	
			Aptian		125.0 ± 1.0	👉	
			Barremian		130.0 ± 1.5	👉	
		Lower	Hauterivian		~ 133.9	👉	
Valanginian				140.2 ± 3.0	👉		
Berriasian				145.5 ± 4.0	👉		

eonothem Eon	erathem Era	system Period	series Epoch	stage Age	Age Ma	GSSP
Phanerozoic	Mesozoic	Jurassic	Upper	Tithonian	145.5 ± 4.0	👉
				Kimmeridgian	150.8 ± 4.0	👉
				~ 155.6		👉
			Middle	Oxfordian	161.2 ± 4.0	👉
				Callovian	164.7 ± 4.0	👉
				Bathonian	167.7 ± 3.5	👉
				Bajocian	171.6 ± 3.0	👉
				Aalenian	175.6 ± 2.0	👉
				Toarcian	183.0 ± 1.5	👉
				Pliensbachian	189.6 ± 1.5	👉
		Lower	Sinemurian	196.5 ± 1.0	👉	
			Hettangian	199.6 ± 0.6	👉	
			Rhaetian	203.6 ± 1.5	👉	
		Triassic	Upper	Norian	216.5 ± 2.0	👉
				Garnian	~ 228.7	👉
				Ladinian	237.0 ± 2.0	👉
			Middle	Anisian	~ 245.9	👉
				Olenekian	~ 249.5	👉
	Induan			251.0 ± 0.4	👉	
	Paleozoic	Permian	Lopingian	Changhsingian	253.8 ± 0.7	👉
				Wuchiapingian	260.4 ± 0.7	👉
				Capitanian	265.8 ± 0.7	👉
				Wordian	268.0 ± 0.7	👉
			Guadalupian	Roadian	270.6 ± 0.7	👉
				Kungurian	275.6 ± 0.7	👉
				Artinskian	284.4 ± 0.7	👉
				Sakmarian	294.6 ± 0.8	👉
		Carboniferous	Upper	Asselian	299.0 ± 0.8	👉
				Gzhelian	303.4 ± 0.9	👉
				Kasimovian	307.2 ± 1.0	👉
			Lower	Moscovian	311.7 ± 1.1	👉
				Bashkirian	318.1 ± 1.3	👉
Serpukhovian				328.3 ± 1.6	👉	
Mississippian	Middle	Visean	345.3 ± 2.1	👉		
	Lower	Tournaisian	359.2 ± 2.5	👉		

eonothem Eon	erathem Era	system Period	series Epoch	stage Age	Age Ma	GSSP
Phanerozoic	Paleozoic	Devonian	Upper	Famennian	369.2 ± 2.5	👉
				Frasnian	374.5 ± 2.8	👉
				~ 385.3 ± 2.8		👉
			Middle	Givetian	391.8 ± 2.7	👉
				Eifelian	307.5 ± 2.7	👉
				Emsian	407.0 ± 2.8	👉
		Lower	Pragian	411.2 ± 2.8	👉	
			Lochkovian	416.0 ± 2.8	👉	
			Pridoli	418.7 ± 2.7	👉	
		Silurian	Ludlow	Ludfordian	421.3 ± 2.8	👉
				Gorstian	422.9 ± 2.5	👉
				Sheinwoodian	428.2 ± 2.4	👉
			Wenlock	Telychian	428.2 ± 2.3	👉
				Aeronian	436.0 ± 1.9	👉
				Rhuddanian	439.0 ± 1.8	👉
		Ordovician	Upper	Hirnantian	443.7 ± 1.5	👉
				Katian	445.6 ± 1.5	👉
				Sandbian	455.8 ± 1.8	👉
	Middle		Darriwilian	460.9 ± 1.8	👉	
			Dapingian	468.1 ± 1.6	👉	
			Floian	471.8 ± 1.6	👉	
	Cambrian	Lower	Tremadocian	478.6 ± 1.7	👉	
			Stage 10	~ 492 *	👉	
			Stage 9	~ 496 *	👉	
		Furongian	Paibian	~ 499	👉	
			Guzhangian	~ 503	👉	
			Drumian	~ 506.5	👉	
	Series 3	Stage 5	~ 510 *	👉		
		Stage 4	~ 515 *	👉		
		Stage 3	~ 521 *	👉		
	Series 2	Stage 2	~ 528 *	👉		
		Fortunian	542.0 ± 1.0	👉		

This chart was drafted by Gabi Ogg. Intra Cambrian unit ages with * are informal, and awaiting ratified definitions.

Copyright © 2009 International Commission on Stratigraphy

eonothem Eon	erathem Era	system Period	Age Ma	GSSP GSSA	
Precambrian	Proterozoic	Neo-proterozoic	Ediacaran	542	👉
			Cryogenian	~ 635	👉
			850	👉	
		Meso-proterozoic	Tonian	1000	👉
			Stenian	1200	👉
			Ectasian	1400	👉
			Calymmian	1600	👉
		Paleo-proterozoic	Statherian	1800	👉
			Orosirian	2050	👉
			Rhyacian	2300	👉
	Siderian		2500	👉	
	2500		👉		
	Archean	Neoarchean	2800	👉	
		Mesoarchean	3200	👉	
		Paleoarchean	3600	👉	
		4000	👉		
		4600	👉		
		Hadean (informal)	~ 4600	👉	

Subdivisions of the global geologic record are formally defined by their lower boundary. Each unit of the Phanerozoic (~542 Ma to Present) and the base of Ediacaran are defined by a basal Global Boundary Stratotype Section and Point (GSSP 👉), whereas Precambrian units are formally subdivided by absolute age (Global Standard Stratigraphic Age, GSSA). Details of each GSSP are posted on the ICS website (www.stratigraphy.org).

Numerical ages of the unit boundaries in the Phanerozoic are subject to revision. Some stages within the Cambrian will be formally named upon international agreement on their GSSP limits. Most sub-Series boundaries (e.g., Middle and Upper Aptian) are not formally defined.

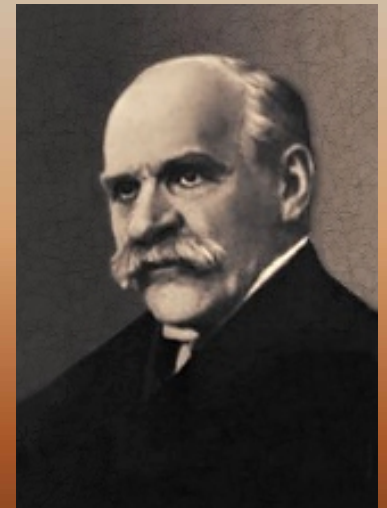
Colors are according to the Commission for the Geological Map of the World (www.ogmw.org). The listed numerical ages are from 'A Geologic Time Scale 2004', by F.M. Gradstein, J.G. Ogg, A.G. Smith, et al. (2004; Cambridge University Press) and 'The Concise Geologic Time Scale' by J.G. Ogg, G. Ogg and F.M. Gradstein (2008).

Skład chemiczny organizmów

Pierwiastki						Związki chemiczne	Zawartość w organizmach				
							Bakteria	Roślina	grzyb	ryba	świnia
	H	O				Woda	75	94	90	83	57
C	H	O	N		S	Białka	17.5	1.4	3.6	12	20.1
C	H	O				Tłuszcze	2.5	0.4	0.4	3.5	20.2
C	H	O				Węglowodany	1.3	3.0	5.1	0	0
C	H	O	N	P		DNA, RNA, ATP	3.7	1.2	0.9	1.5	2.7

ZWIĄZKI ZREDUKOWANE: POTRZEBNA ENERGIA I DONOR ELEKTRONÓW

Aleksander Iwanowicz Oparin (1894-1980)
i Salvadore Dali
(Barcelona, 1973)

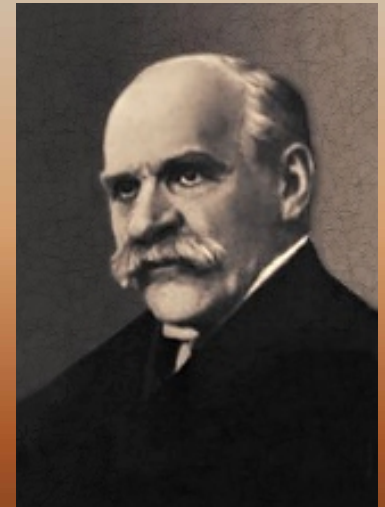

J.B.S.Haldane: „zupa pierwotna”

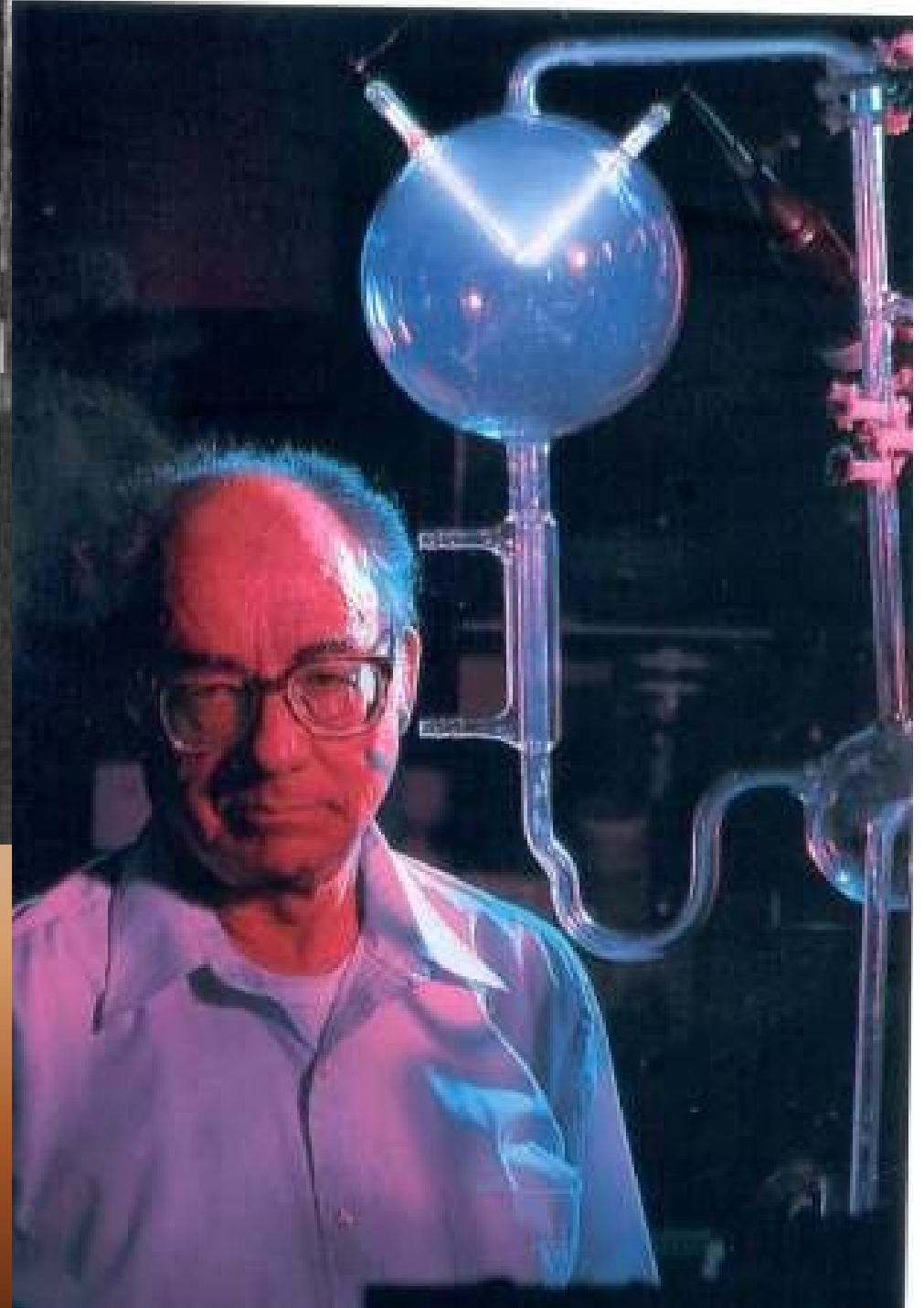

TEORIA OPARINA

- Związki redukujące w atmo-
/hydrosferze (H_2 , CH_4 , NH_3)
- (Potencjał redox)
- Zasilanie energetyczne
(wyładowania elektr., UV)
- Synteza związków organicznych
- Polimeryzacja
- Powstawanie struktur
komórkowych („koacerwaty”)

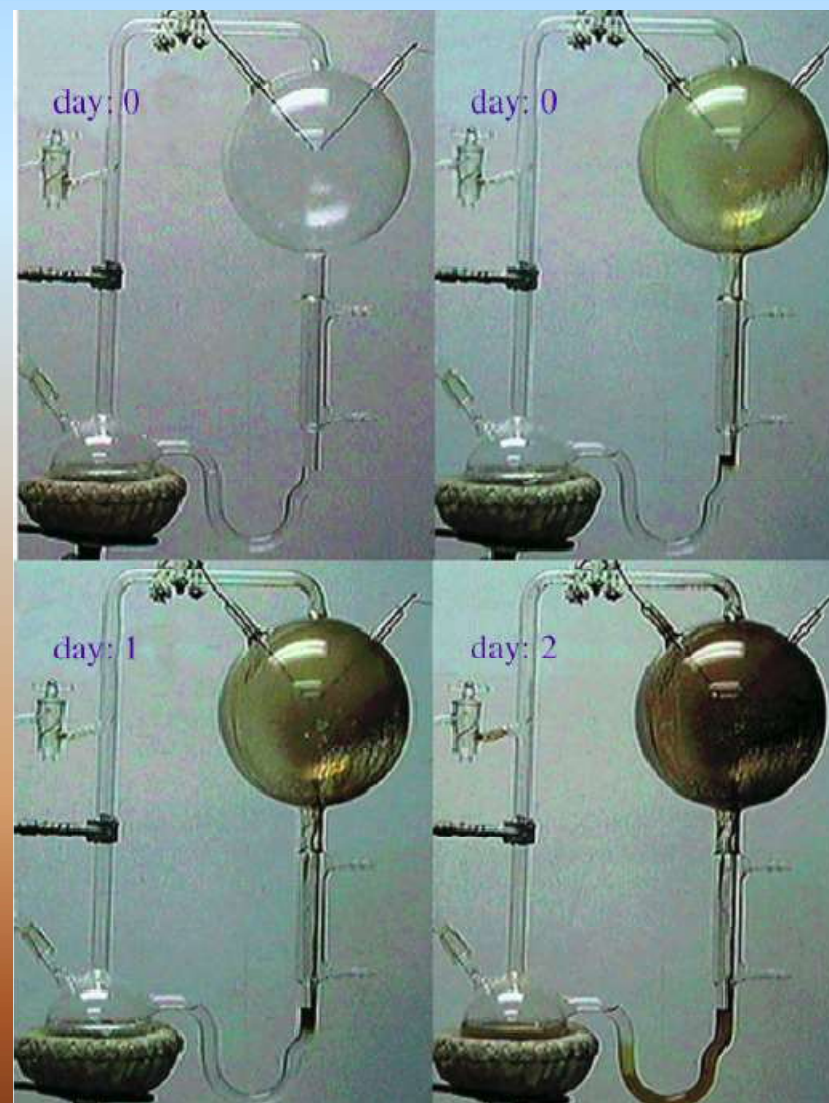
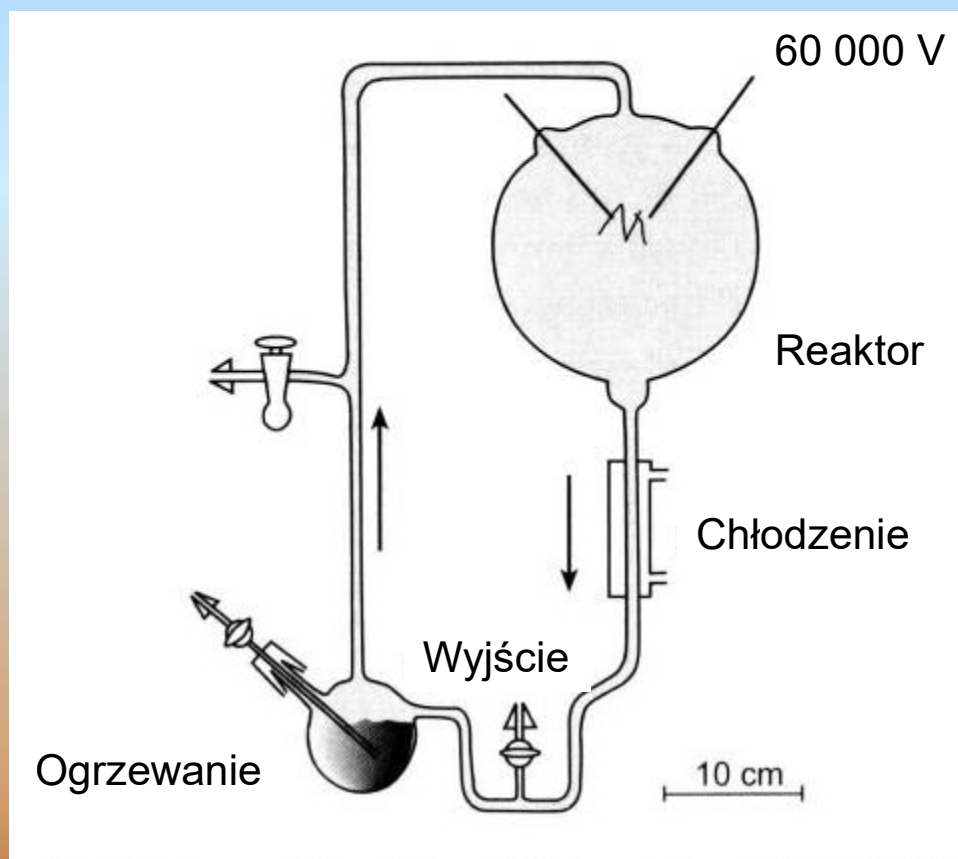

J.B.S.Haldane: „zupa pierwotna”

Stanley L. Miller
1930-2007

EKSPERYMENT MILLERA

SUBSTRATY: H_2O H_2 CH_4 NH_3 N_2
(atmosfera redukująca)

Wynik eksperymentu Millera

TABLE 2
Yields of compounds (moles $\times 10^5$)

	Spark Run 1	Silent discharge Run 3	N ₂ Run Run 6
Glycine	63 (2.1)*	80 (0.46)*	14.2 (0.48)*
Alanine	34	9	1.0
Sarcosine	5	86	1.5
β -Alanine	15	4	7.0
α -Aminobutyric acid	5	1	—
N-Methylalanine	1	12.5	—
Aspartic acid	0.4	0.2	0.3
Glutamic acid	0.6	0.5	0.5
Iminodiacetic acid	5.5	0.3	3.9
Imino-acetic-propionic acid	1.5	—	—
Formic acid	233	149	135
Acetic acid	15.2	135	41
Propionic acid	12.6	19	22
Glycolic acid	56	28	32
Lactic acid	31	4.3	1.5
α -Hydroxybutyric acid	5	1	—
Succinic acid	3.8	—	2
Urea	2	—	2
Methylurea	1.5	—	0.5
Sum of yields of compounds listed	15%	3%	8%

* Percent yield of glycine, based on carbon placed in the apparatus as methane.

Wynik eksperymentu Millera

TABLE 2

Yields of compounds (moles $\times 10^5$)

	Spark Run 1	Silent discharge Run 3	N ₂ Run Run 6
AMINOKWASY			
Glycine	63 (2.1)*	80 (0.46)*	14.2 (0.48)*
Alanine	34	9	1.0
Sarcosine	5	86	1.5
β -Alanine	15	4	7.0
α -Aminobutyric acid	5	1	—
N-Methylalanine	1	12.5	—
Aspartic acid	0.4	0.2	0.3
Glutamic acid	0.6	0.5	0.5
Iminodiacetic acid	5.5	0.3	3.9
KWASY TŁUSZCZOWE ICH POCHODNE			
Formic acid	233	149	135
Acetic acid	15.2	135	41
Propionic acid	12.6	19	22
Glycolic acid	56	28	32
Lactic acid	31	4.3	1.5
α -Hydroxybutyric acid	5	1	—
Succinic acid	3.8	—	2
MOCZNIK; METYLOMOCZNIK			
Urea	2	—	2
Methylurea	1.5	—	0.5
Sum of yields of compounds listed	15%	3%	8%

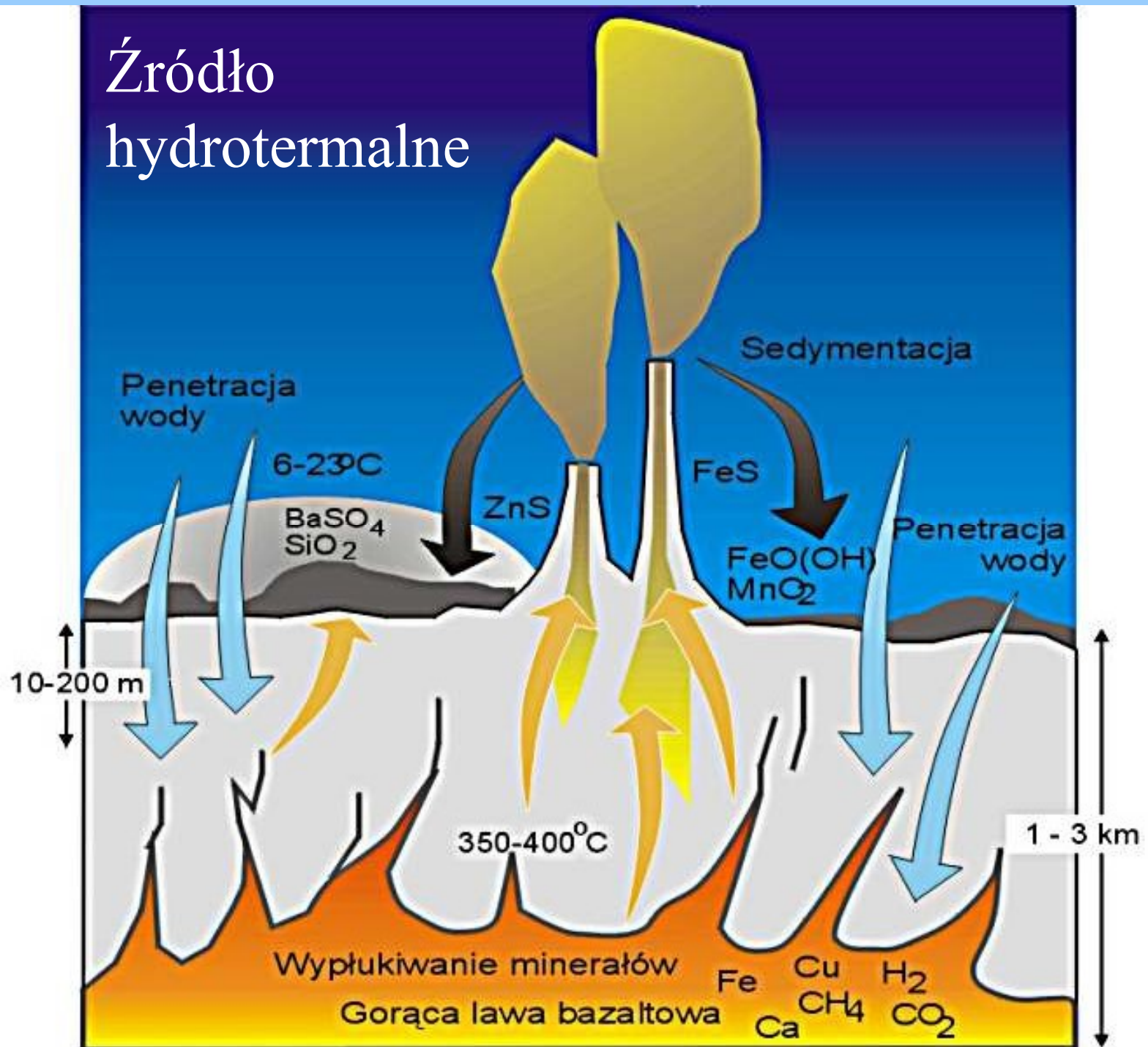
* Percent yield of glycine, based on carbon placed in the apparatus as methane.

Hipoteza Millera:

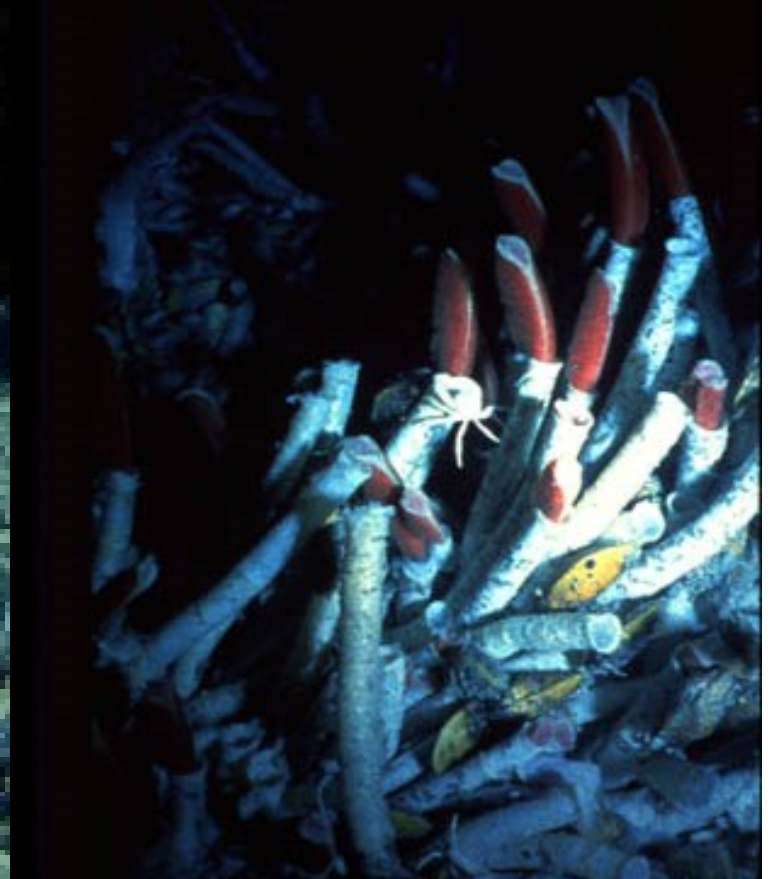
- Warunki na powierzchni Ziemi (atmosfera, oceany, energia słoneczna/wyładowania elektryczne) umożliwiają syntezę organiczną
- Procesy abiotyczne prowadzą do powstania dużego zapasu związków organicznych zredukowanych
- Stanowią one zasoby do wykorzystania przez pierwsze **heterotroficzne** organizmy

Źródło hydrotermalne

ŹRÓDŁA HYDROTHERMALNE – EKOSYSTEMY CHEMOAUTOTROFICZNE

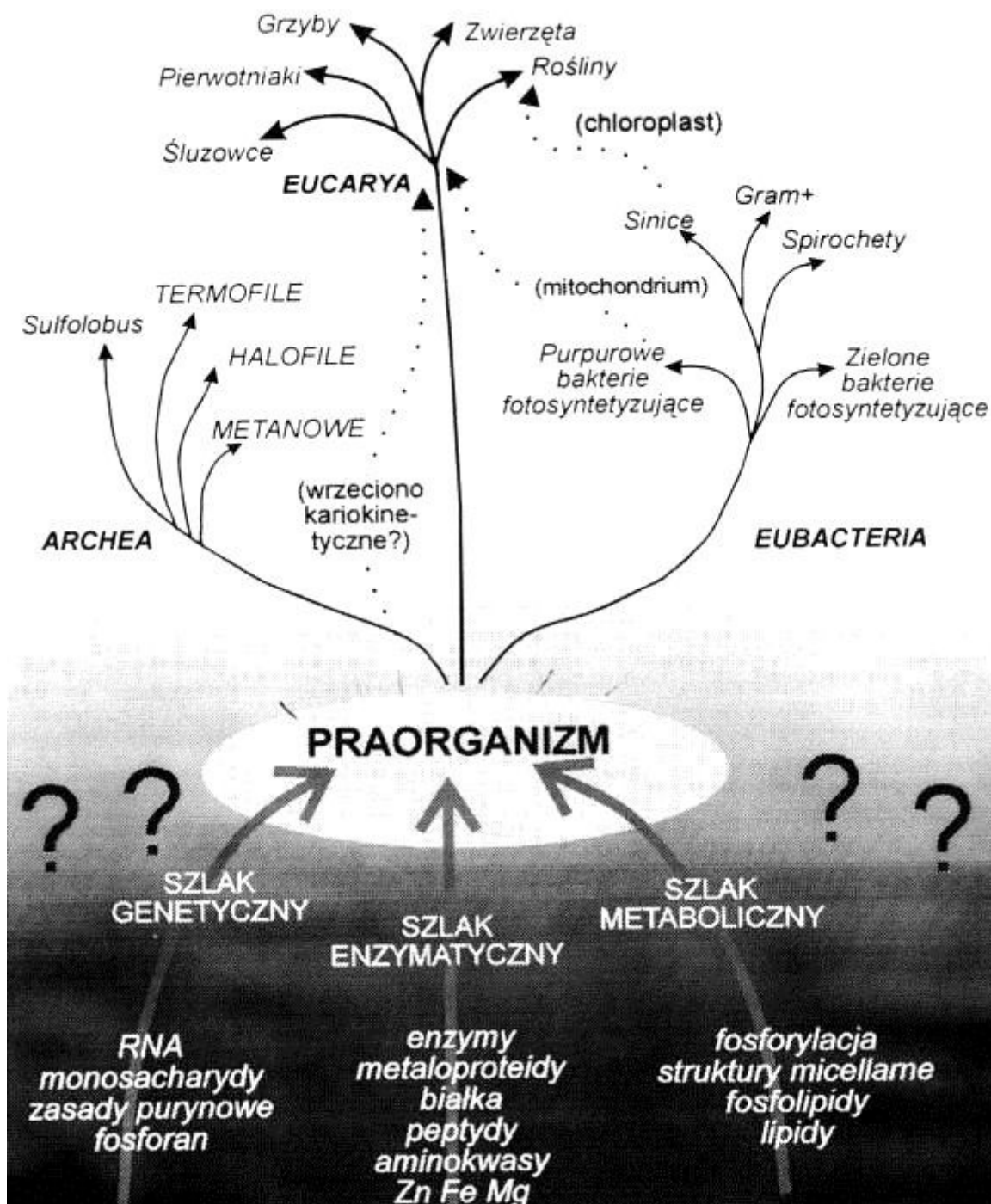

DWIE GRUPY HIPOTEZ:

- „ZIMNA ZUPA” (Miller i wsp., następcy):
  - ocean + atmosfera; energia słoneczna i/lub elektryczna; najpierw **heterotrofia**
- „GORĄCA PIZZA” (Wächtershäuser i wsp.)
  - źródła hydrotermalne; **autotrofia** (chemosynteza) od początku; znaczenie pirytu

3.X.	Rozdział 1: Wstęp (<i>wyjątkowo lektura po wykładzie</i>). Sprawy organizacyjne. Metodologia i pragmatyka nauk przyrodniczych. Rozdział 2: Życie biosfery. Ziemia jako środowisko życia
10.X.	Rozdział 3: Biogeneza i historia biosfery. Istota i pochodzenie życia, wydarzenia geochemiczne w historii biosfery, epoki i okresy geologiczne, wielkie wymierania.
17.X	Rozdział 4: Metabolizm biosfery. Biologiczne reakcje redoks, strategie metaboliczne.
24.X	Rozdział 5: Produkcja pierwotna biosfery. Produktywność lądów i oceanów czynniki dominujące, najważniejsze dane liczbowe.
31.X	Rozdział 6: Dekompozycja, czyli rozkład biomasy; Rozdział 7: Cykle biogeochemiczne 7.2. Cykl obiegu węgla; wpływ na klimat globalny.
7.XI	Cykle biogeochemiczne 7.2. Azot, siarka, fosfor i inne pierwiastki odżywcze (K, Mg, Ca, Fe).

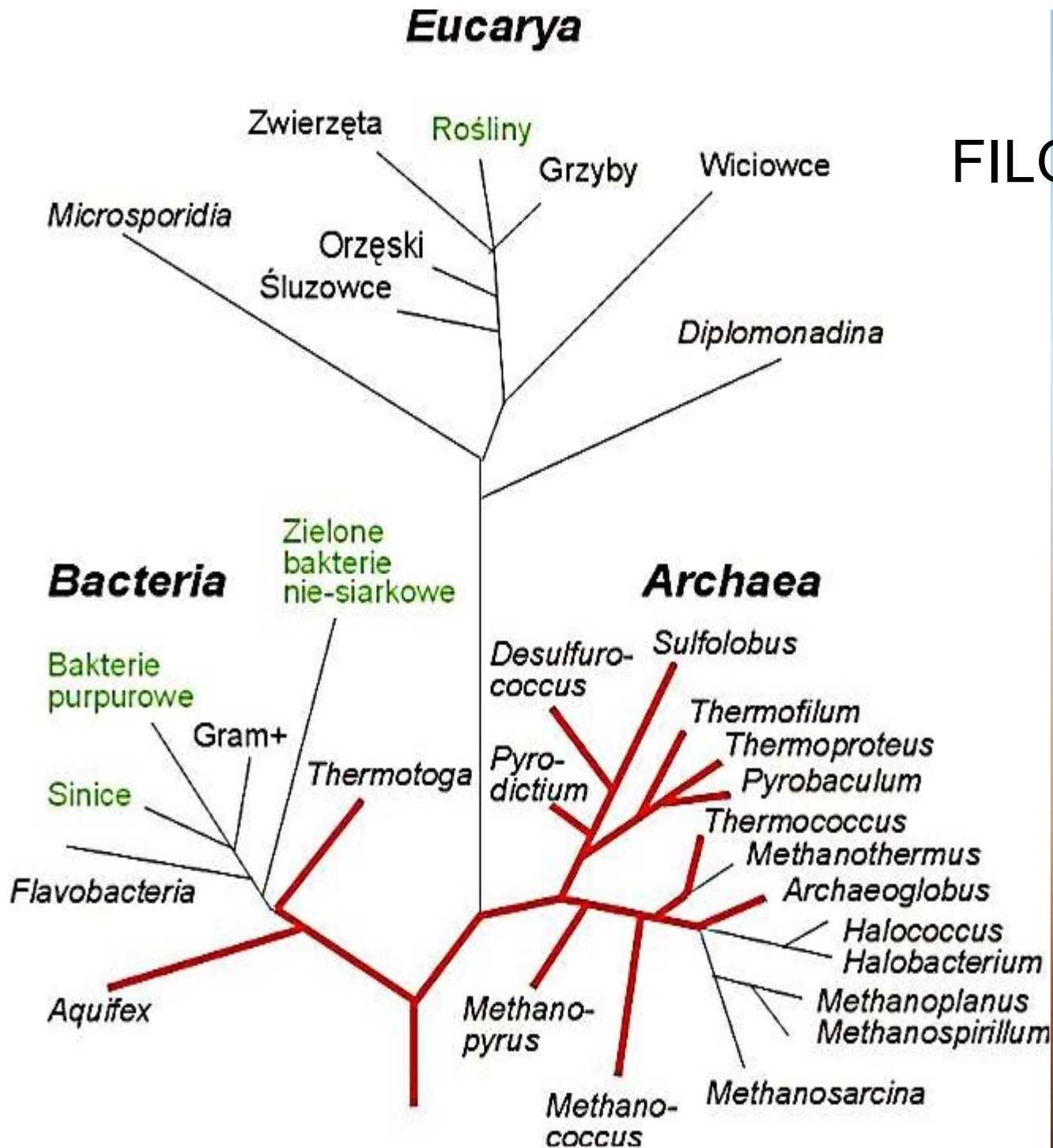

BIOGENEZA I WCZESNA EWOLUCJA ŻYCIA

Metabolizm był
wcześniej
niż organizm

DRZEWO FILOGENETYCZNE

GŁÓWNE TAKSONY

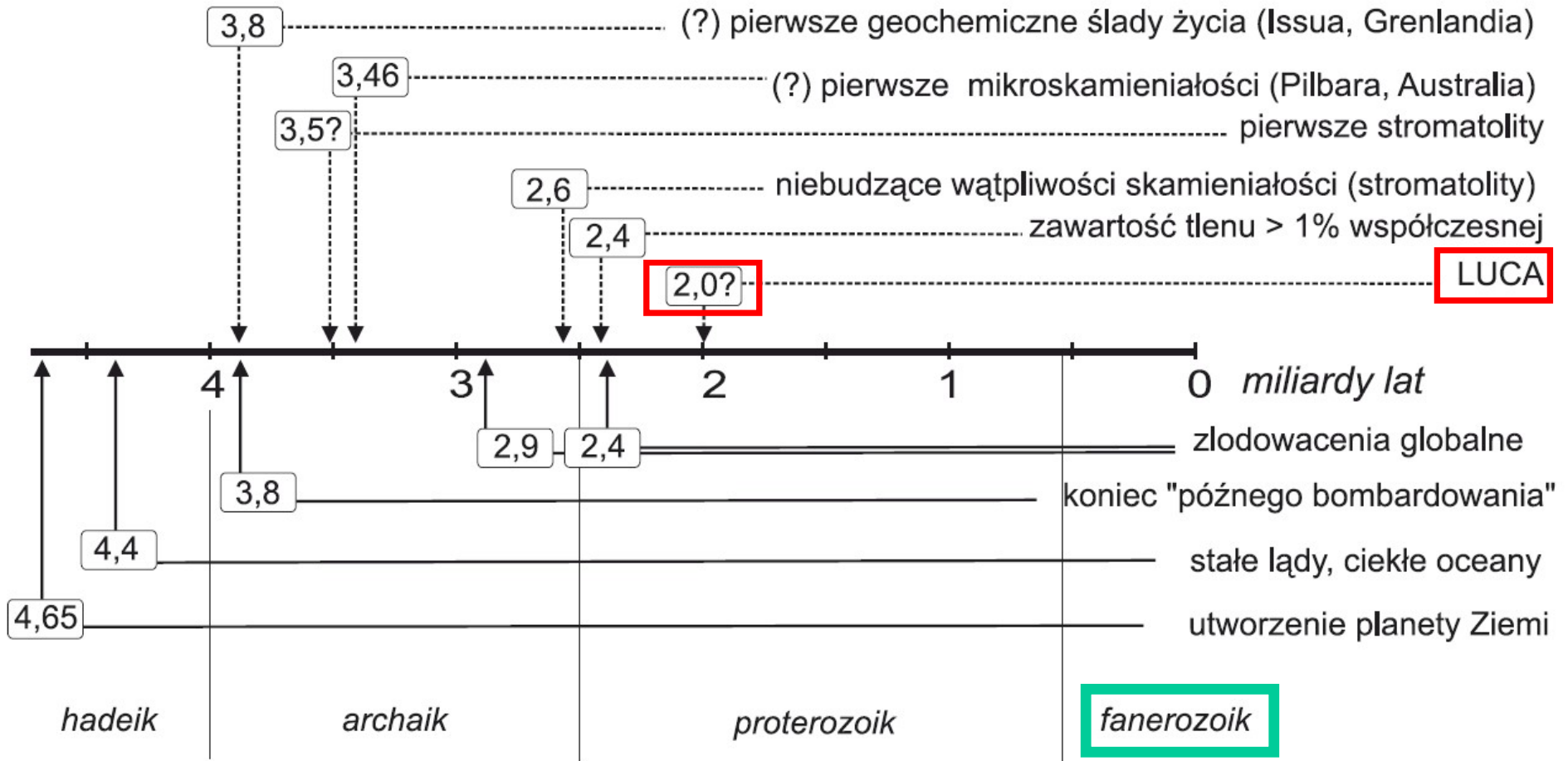

Termofile

HISTORIA ŻYCIA NA ZIEMI

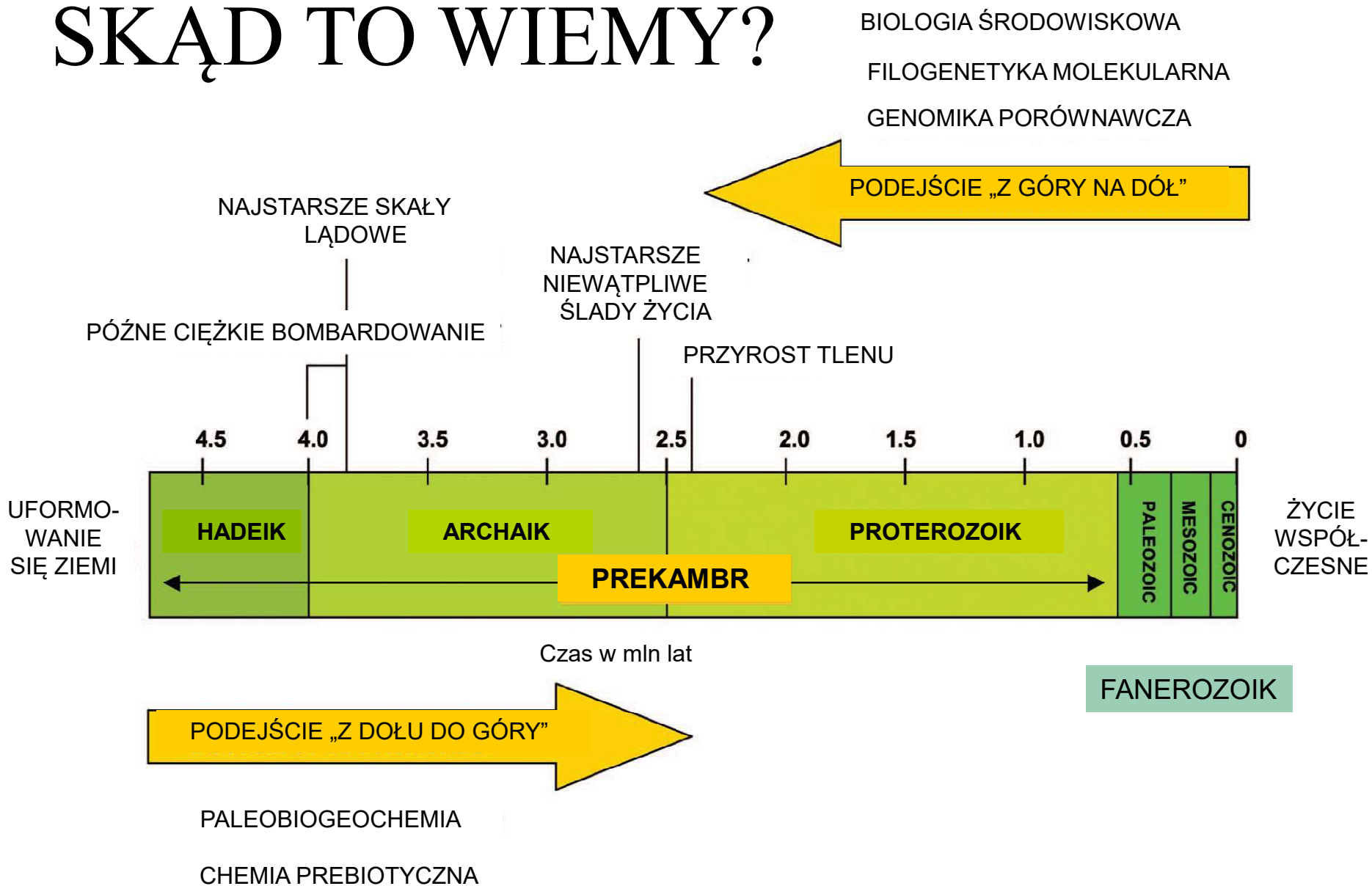
Ryc. 1. Kalendarz najważniejszych wydarzeń geologicznych i biologicznych, od powstania planety Ziemia, do dziś, według współczesnych poglądów.

BAZA EMPIRYCZNA TEORII BIOGENEZY

- Dane geologiczne (geochemiczne)
- Dane paleontologiczne
- Badania „astrobiologiczne”
- Badania porównawcze współczesnych organizmów
- Eksperymenty laboratoryjne

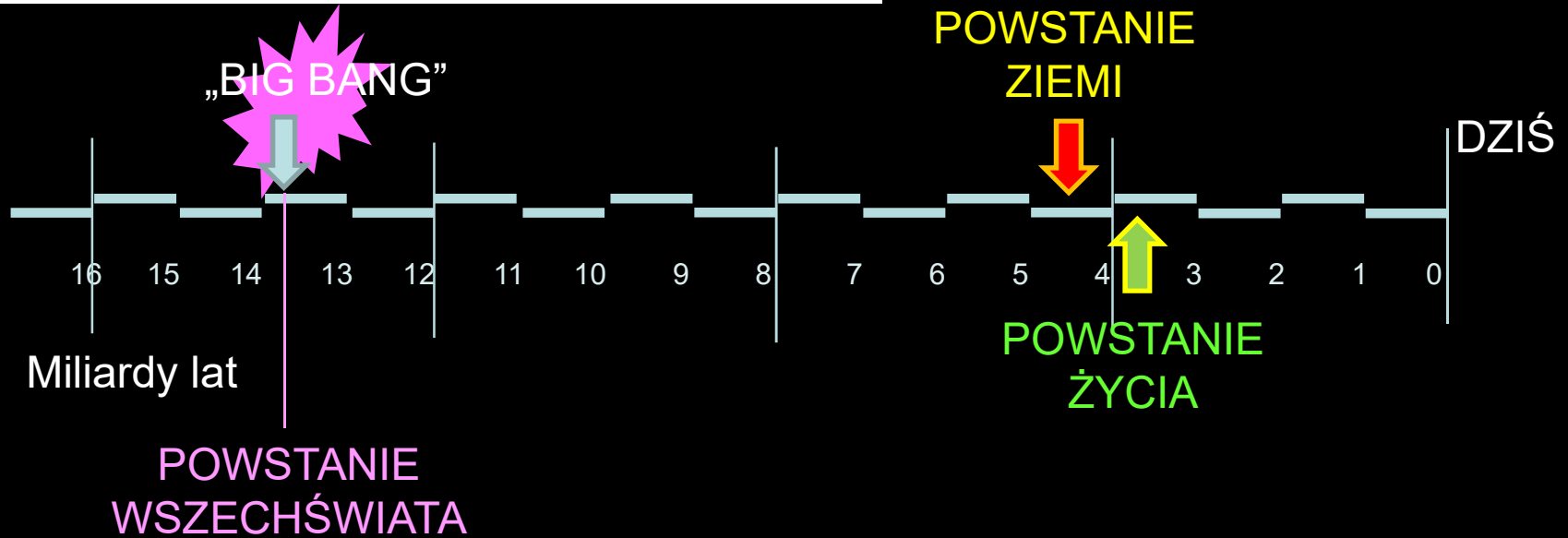

SKĄD TO WIEMY?

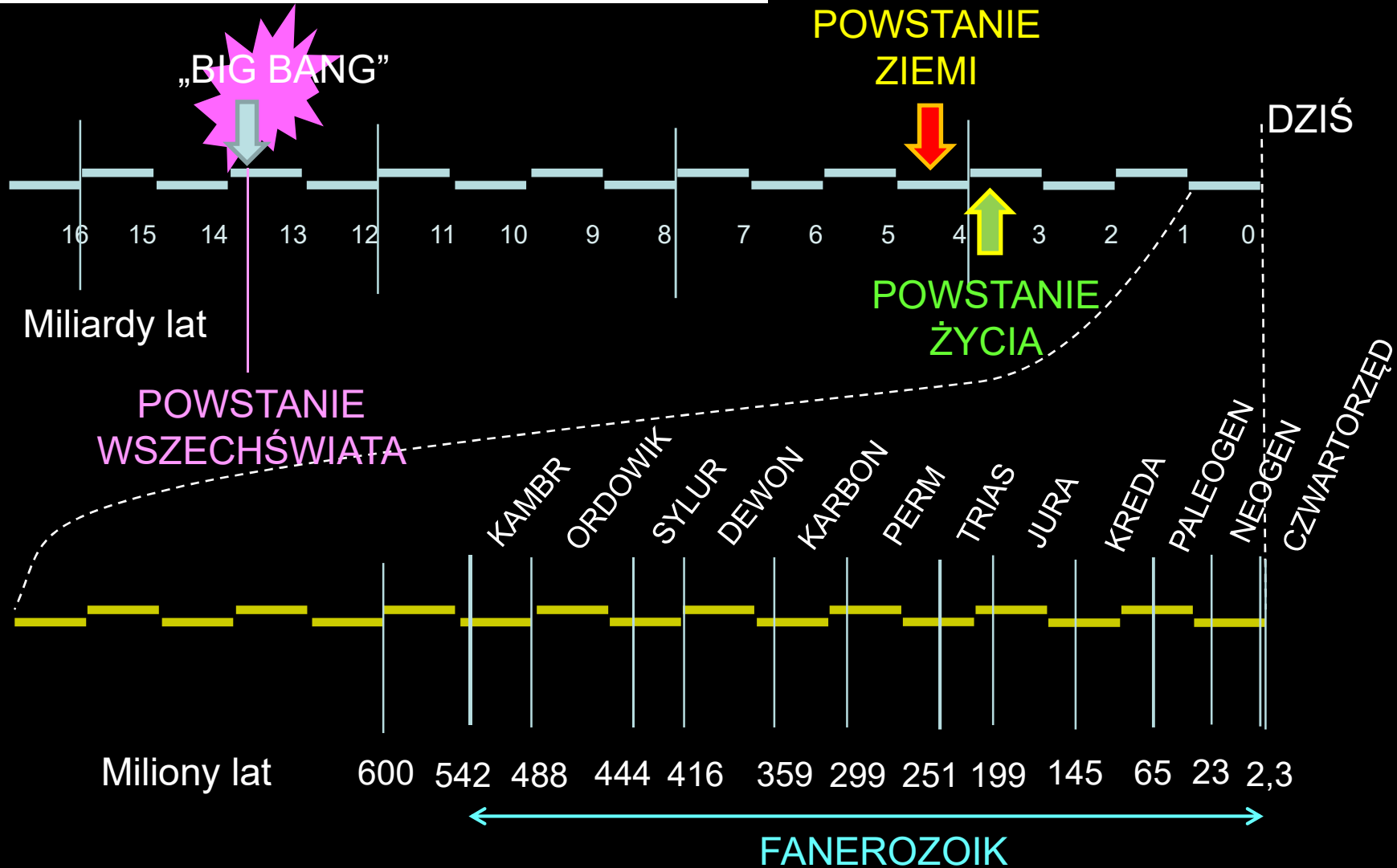

wg. Forterre & Gribaldo 2008

Historia Ziemi

Historia Ziemi

INTERNATIONAL STRATIGRAPHIC CHART

International Commission on Stratigraphy

Eonothem Era	System Period	Series Epoch	Stage Age	Age Ma	GSSP	
Phanerozoic	Cenozoic	Quaternary	Holocene	0.0117	👉	
			Upper	150.8 ±4.0		
				155.6		
			Pleistocene	"Ionian"	0.126	
				Calabrian	0.781	
		Gelasian		1.806	👉	
		Neogene	Pliocene	Piacenzian	2.588	👉
				Zanclean	3.600	👉
				5.332	👉	
			Miocene	Messinian	7.246	👉
	Tortonian			11.608	👉	
	Serravallian			13.82	👉	
	Langhian			15.97	👉	
	Burdigalian			20.43	👉	
	Aquitanian			23.03	👉	
	Chatthian			28.4 ±0.1	👉	
	Rupelian			33.9 ±0.1	👉	
	Eocene			Priabonian	37.2 ±0.1	👉
				Bartonian	40.4 ±0.2	👉
	Paleocene	Lutetian	48.6 ±0.2	👉		
		Ypresian	55.8 ±0.2	👉		
		Thanetian	58.7 ±0.2	👉		
		Selandian	~ 61.1	👉		
		Danian	65.5 ±0.3	👉		
		Maestrichtian	70.6 ±0.6	👉		
	Mesozoic	Cretaceous	Campanian	83.5 ±0.7	👉	
			Santonian	85.8 ±0.7	👉	
			Coniacian	~ 88.6	👉	
Turonian			93.6 ±0.8	👉		
Cenomanian			99.6 ±0.9	👉		
Upper		Albian	112.0 ±1.0	👉		
		Aptian	125.0 ±1.0	👉		
		Barremian	130.0 ±1.5	👉		
		Hauterivian	~ 133.9	👉		
		Valanginian	140.2 ±3.0	👉		
Berriasian	145.5 ±4.0	👉				

Eonothem Era	System Period	Series Epoch	Stage Age	Age Ma	GSSP
Phanerozoic	Mesozoic	Jurassic	Upper	145.5 ±4.0	
			Tithonian	150.8 ±4.0	
			Kimmeridgian	~ 155.6	
			Oxfordian	161.2 ±4.0	
			Callovian	164.7 ±4.0	👉
		Middle	Bathonian	167.7 ±3.5	👉
			Jurassic	167.7 ±3.5	👉
			Bajocian	171.6 ±3.0	👉
			Aalenian	175.6 ±2.0	👉
			Toarcian	183.0 ±1.5	👉
	Lower	Pliensbachian	189.6 ±1.5	👉	
		Sinemurian	196.5 ±1.0	👉	
		Hettangian	196.5 ±1.0	👉	
		Rhaetian	199.6 ±0.6	👉	
		Norian	203.6 ±1.5	👉	
	Triassic	Upper	216.5 ±2.0	👉	
		Garnian	~ 228.7	👉	
		Middle	Ladinian	237.0 ±2.0	👉
		Anisian	~ 245.9	👉	
		Lower	Olenekian	~ 249.5	👉
		Induan	251.0 ±0.4	👉	
	Paleozoic	Permian	Lopingian	253.8 ±0.7	👉
			Wuchiapingian	260.4 ±0.7	👉
			Capitanian	265.8 ±0.7	👉
			Wordian	268.0 ±0.7	👉
			Roadian	270.6 ±0.7	👉
		Cisuralian	Kungurian	275.6 ±0.7	👉
			Artinskian	284.4 ±0.7	👉
Sakmarian			294.6 ±0.8	👉	
Asselian			299.0 ±0.8	👉	
Gzhelian			303.4 ±0.9	👉	
Carboniferous	Pennsylvanian	Upper	Kasimovian	307.2 ±1.0	👉
		Middle	Moscovian	311.7 ±1.1	👉
	Lower	Bashkirian	318.1 ±1.3	👉	
		Serpukhovian	328.3 ±1.6	👉	
	Mississippian	Upper	Visean	345.3 ±2.1	👉
		Lower	Tournaisian	359.2 ±2.5	👉

Eonothem Era	System Period	Series Epoch	Stage Age	Age Ma	GSSP
Phanerozoic	Paleozoic	Devonian	Upper	359.2 ±2.5	👉
			Famennian	374.5 ±2.8	👉
			Frasnian	385.3 ±2.8	👉
			Givetian	391.8 ±2.7	👉
			Eifelian	307.5 ±2.7	👉
		Middle	Emsian	407.0 ±2.8	👉
			Pragian	411.2 ±2.8	👉
			Lochkovian	416.0 ±2.8	👉
			Pridoli	418.7 ±2.7	👉
			Ludlow	421.3 ±2.8	👉
	Lower	Gorstian	422.9 ±2.5	👉	
		Wenlock	426.2 ±2.4	👉	
		Sheinwoodian	428.2 ±2.3	👉	
		Telychian	436.0 ±1.9	👉	
		Aeronian	439.0 ±1.8	👉	
	Silurian	Rhuddanian	443.7 ±1.5	👉	
		Hirnantian	445.6 ±1.5	👉	
		Katian	455.8 ±1.8	👉	
		Sandbian	460.9 ±1.8	👉	
		Dapingian	471.8 ±1.6	👉	
	Ordovician	Lower	Floian	478.6 ±1.7	👉
		Tremadocian	488.3 ±1.7	👉	
		Middle	Darriwilian	~ 492 *	👉
		Stage 9	~ 496 *	👉	
		Stage 10	~ 499	👉	
	Cambrian	Furongian	Paibian	~ 503	👉
			Guzhangian	~ 506.5	👉
		Series 3	Drumian	~ 510 *	👉
Stage 5			~ 515 *	👉	
Series 2		Stage 4	~ 521 *	👉	
	Stage 3	~ 528 *	👉		
Terreneuvian	Fortunian	542.0 ±1.0	👉		

This chart was drafted by Gabi Ogg. Intra Cambrian unit ages with * are informal, and awaiting ratified definitions.

Copyright © 2009 International Commission on Stratigraphy

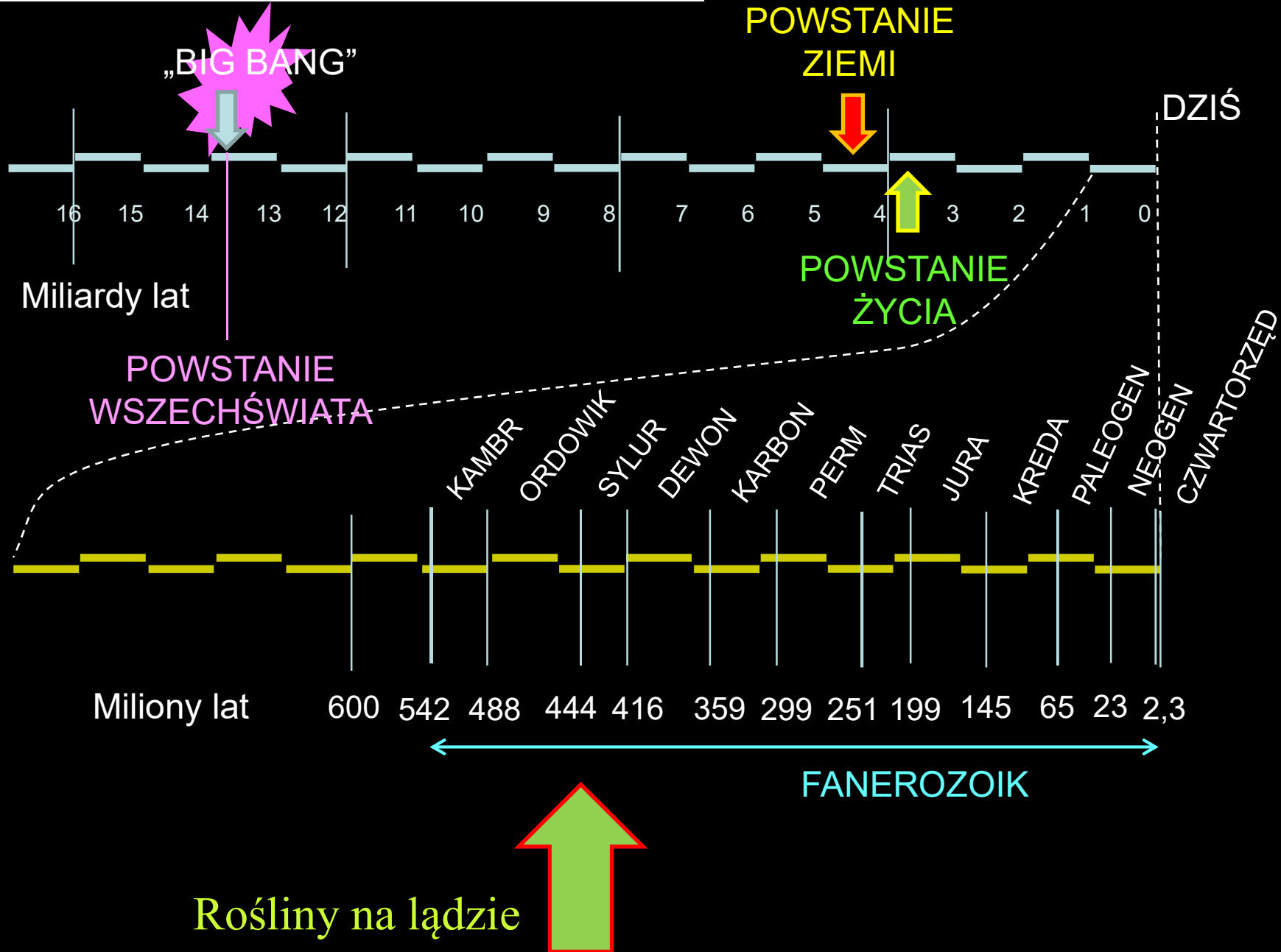
Eonothem Era	System Period	Age Ma	GSSP	
Precambrian	Proterozoic	Ediacaran	~542	👉
		Cryogenian	~635	👉
		Tonian	850	👉
		Stenian	1000	👉
		Ectasian	1200	👉
	Meso-proterozoic	Calymmian	1400	👉
		Calymmian	1600	👉
		Statherian	1800	👉
		Orosirian	2050	👉
		Rhyacian	2300	👉
	Paleo-proterozoic	Siderian	2500	👉
		Neoproterozoic	2800	👉
		Mesoarchean	3200	👉
		Paleoarchean	3600	👉
		Eoarchean	4000	👉
Hadean (informal)		~4600	👉	

Subdivisions of the global geologic record are formally defined by their lower boundary. Each unit of the Phanerozoic (~542 Ma to Present) and the base of Ediacaran are defined by a basal Global Boundary Stratotype Section and Point (GSSP) 📍, whereas Precambrian units are formally subdivided by absolute age (Global Standard Stratigraphic Age, GSSA). Details of each GSSP are posted on the ICS website (www.stratigraphy.org).

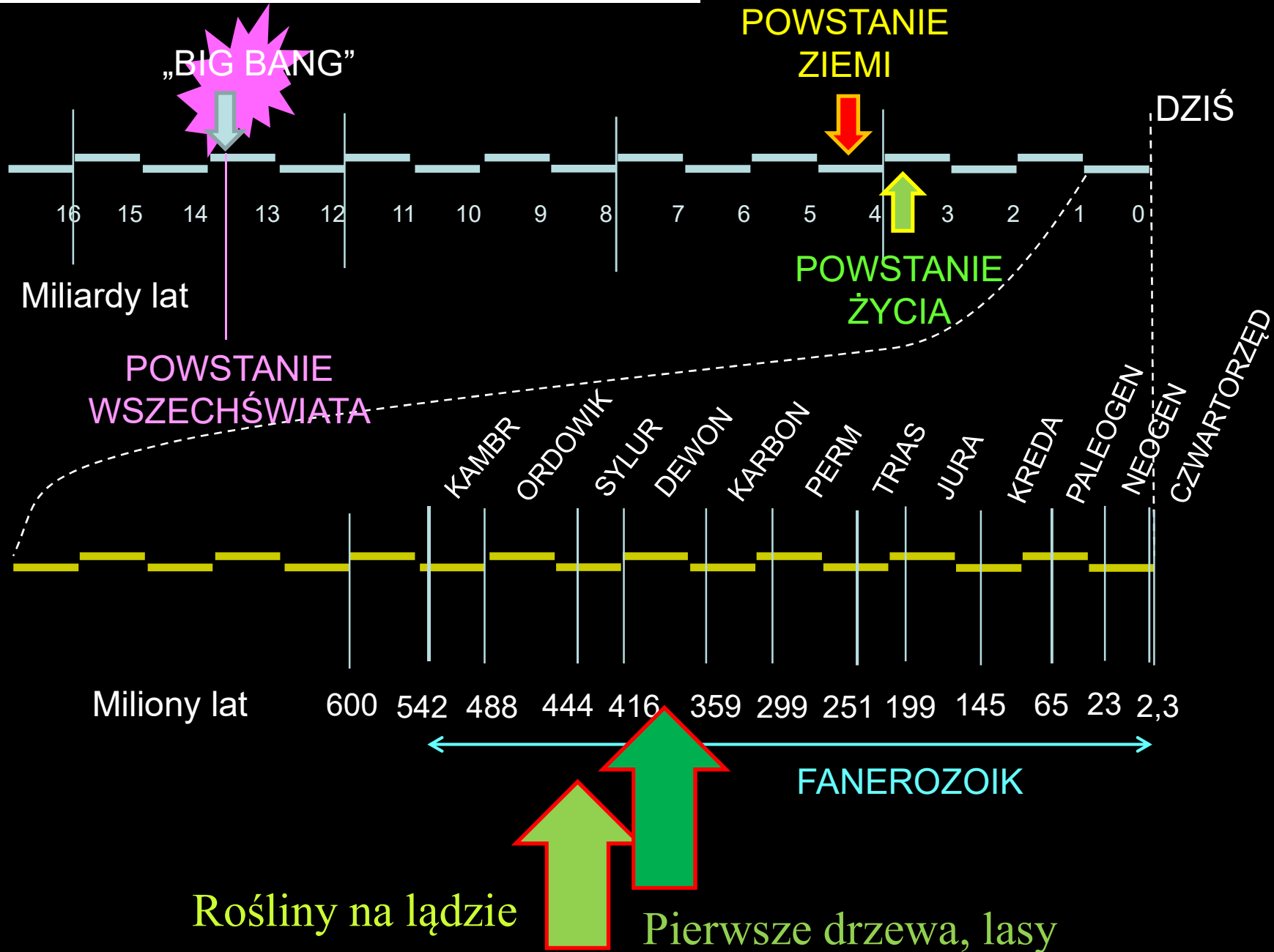
Numerical ages of the unit boundaries in the Phanerozoic are subject to revision. Some stages within the Cambrian will be formally named upon international agreement on their GSSP limits. Most sub-Series boundaries (e.g., Middle and Upper Aptian) are not formally defined.

Colors are according to the Commission for the Geological Map of the World (www.ogmw.org). The listed numerical ages are from 'A Geologic Time Scale 2004', by F.M. Gradstein, J.G. Ogg, A.G. Smith, et al. (2004; Cambridge University Press) and 'The Concise Geologic Time Scale' by J.G. Ogg, G. Ogg and F.M. Gradstein (2008).

Historia Ziemi

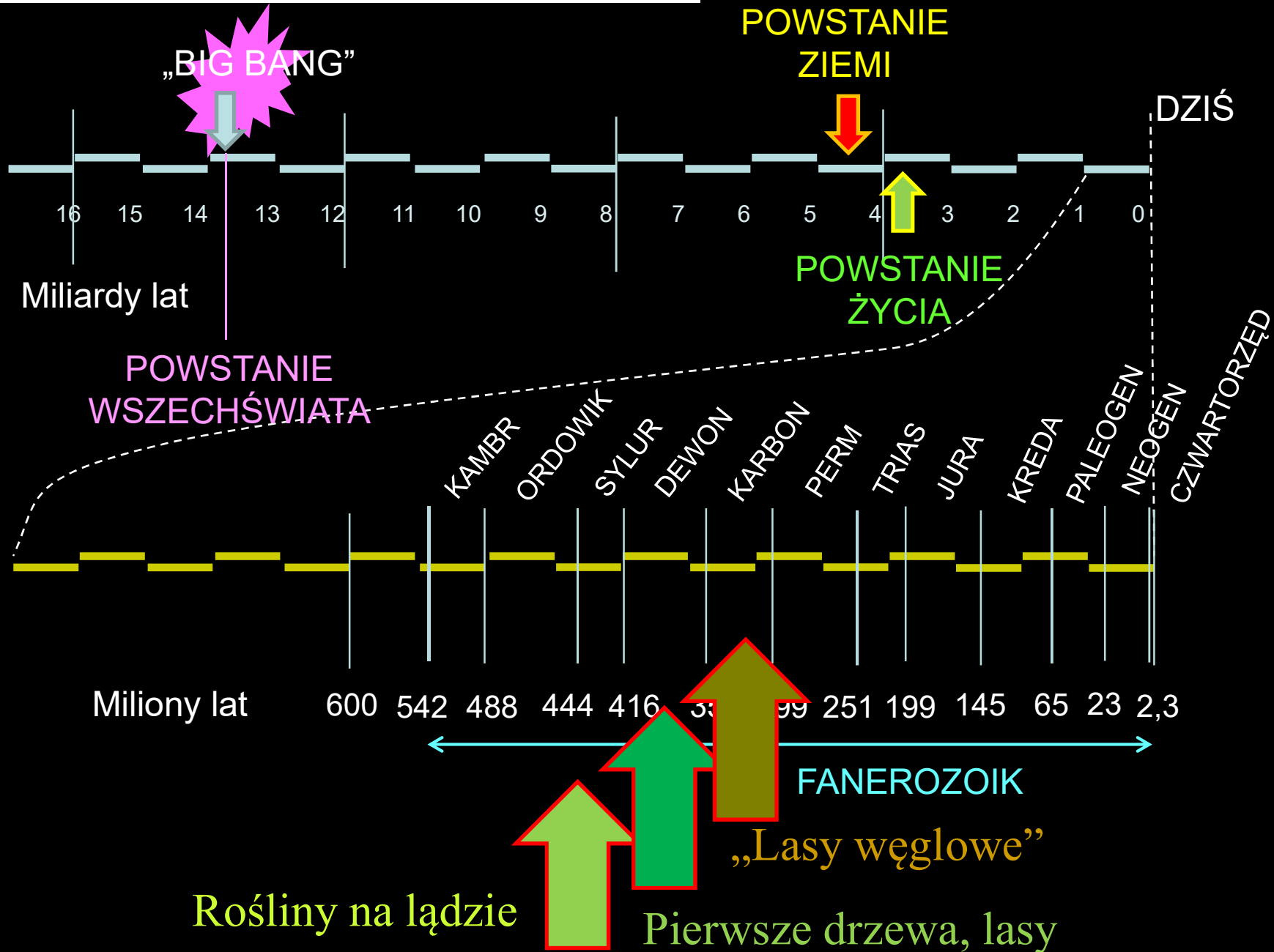

Historia Ziemi

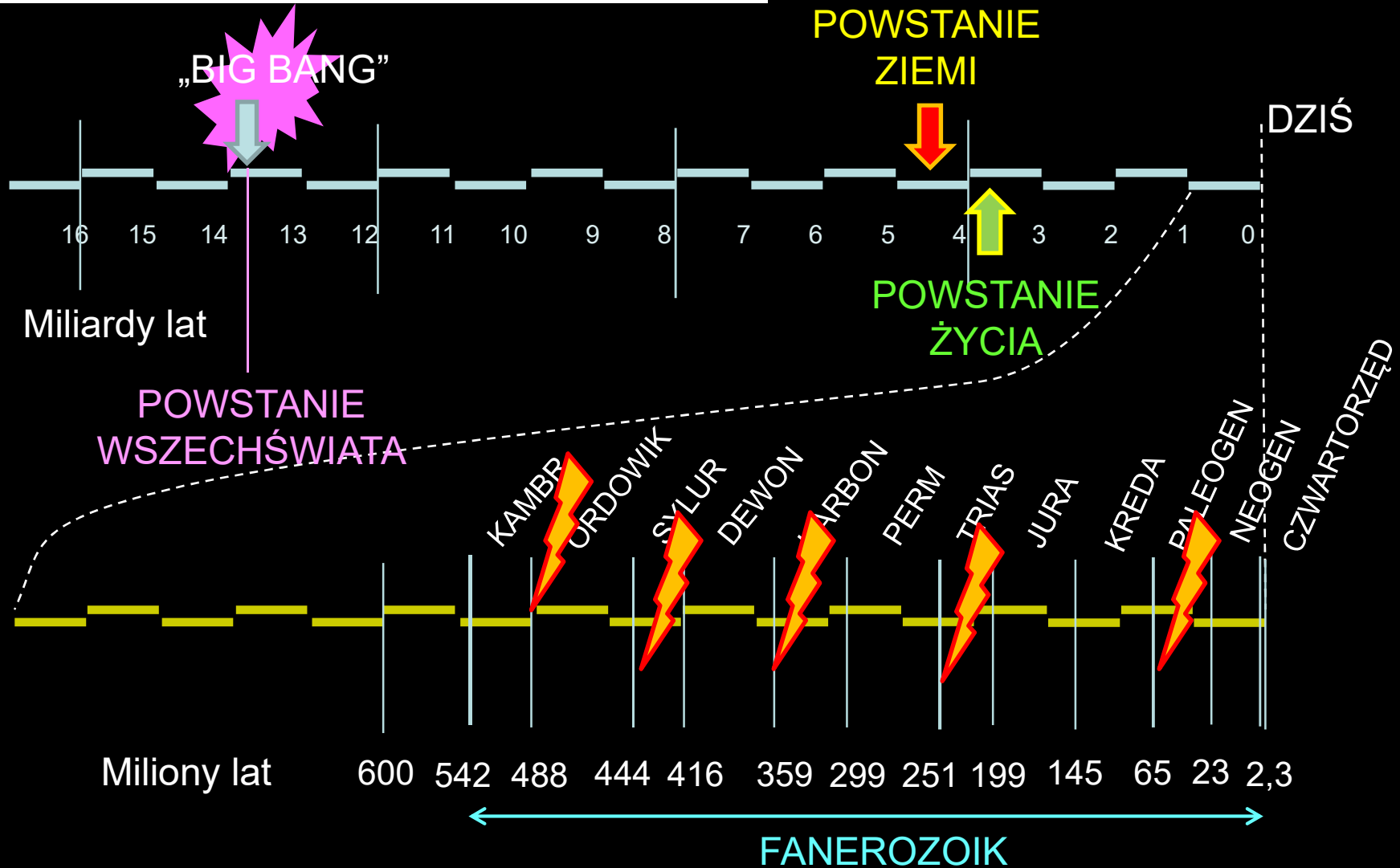

Historia Ziemi

Historia Ziemi

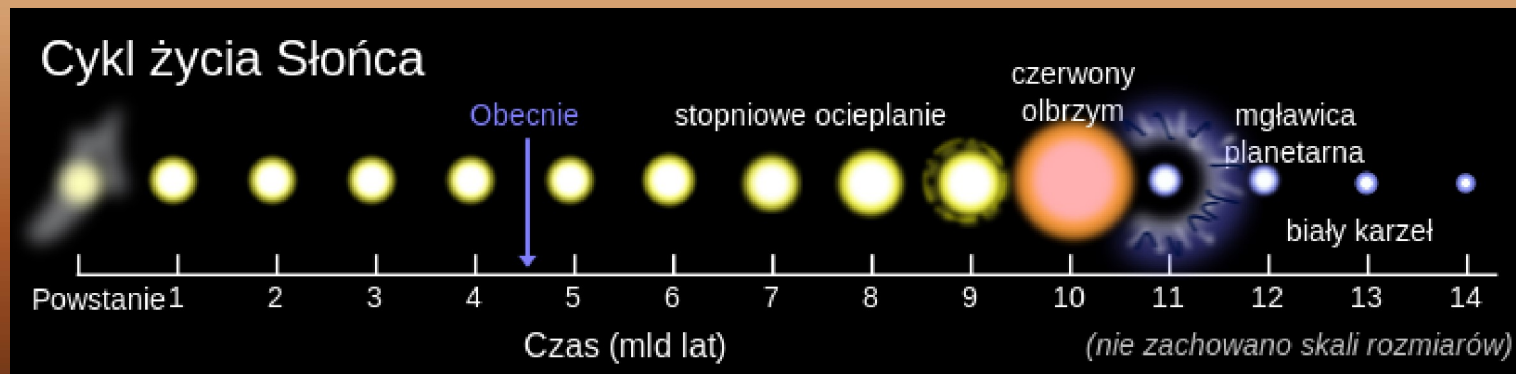
JAKI BĘDZIE (naturalny)
KONIEC
ŻYCIA NA ZIEMI?

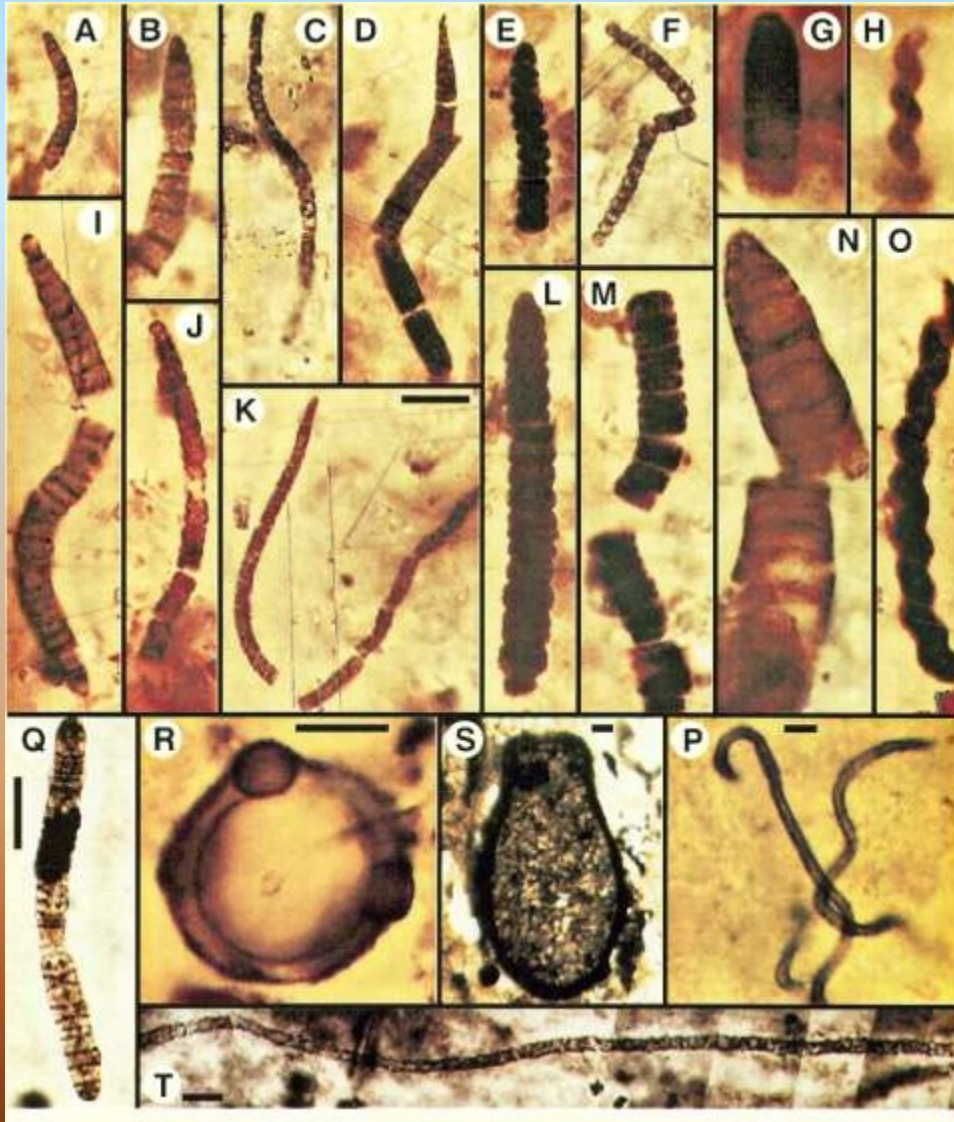
- Dalszy wzrost natężenia promieniowania słonecznego, podwyższenie temperatury
- Szybsze wietrzenie skał krzemianowych – sekwestracja CO₂
- Spadek stężenia CO₂ poniżej 150 ppm
- Zatrzymanie fotosyntezy
- Po 1,5 mld lat temp. Ziemi >50°C (Obecnie: 15°C)
- Wymieranie organizmów (poza mikroorganizmami)
- Dalszy przyspieszający wzrost temp. (efekt cieplarniany H₂O)
- Ucieczka wodoru. Po 2,5 mld lat brak wody

- Za 6,5 mld lat: wyczerpanie paliwa wodorowego Słońca
- Kolaps Słońca, ponowne zapalenie wodoru, rozszerzenie („czerwony olbrzym”) do średnicy równej orbicie Ziemi.
- Temperatura powierzchni Ziemi $>1500^{\circ}\text{C}$
- Po 8 mld lat – definitywny koniec paliwa
- Słońce staje się „białym karłem”
- **Życie na Ziemi zużyło już 80% swojego czasu**

MIKROORGANIZMY PREKAMBRYJSKIE

(-770 : -1500 mln lat)

Schopf 2002

Stromatolity kopalne

Kanada
(Archean)

Estonia
(Sylur)

Stromatolity współczesne

Przełomowe odkrycie polskich paleontologów. O miliard lat przesunęli jeden z największych wynalazków ewolucji!

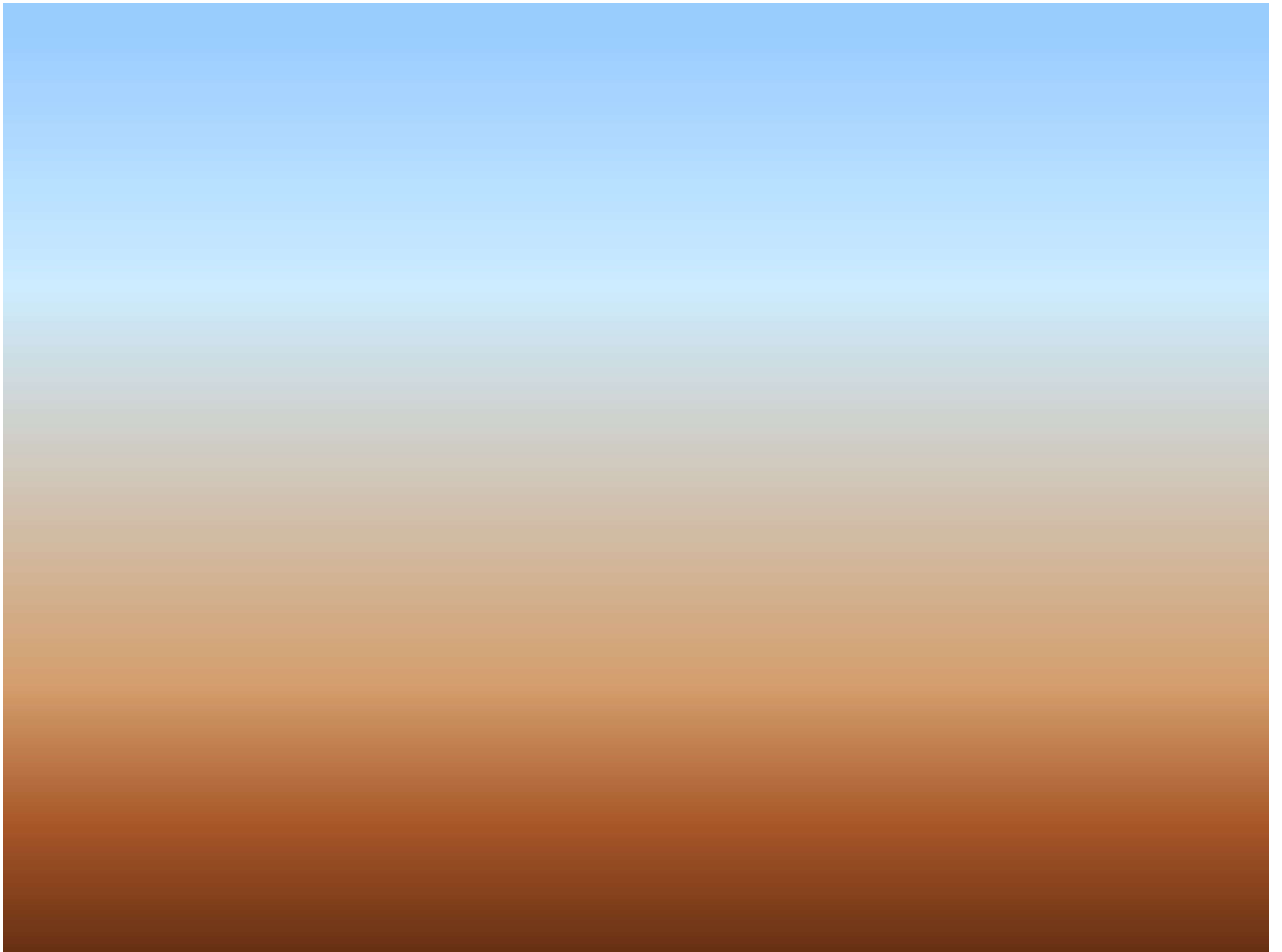
Wojciech Mikołuszko, 16 października 2016 | 14:06

Komórki eukariotyczne 2,8 mld lat temu (stanowisko w RPA)

[Precambrian Research](#), Volume 286, November 2016, Pages 180–194

Tubular microfossils from ~2.8 to 2.7 Ga-old lacustrine deposits of South Africa: A sign for early origin of eukaryotes? [Józef Kaźmierczak^a](#), [Barbara Kremer^a](#), [Władysław Altermann^b](#), [Ian Franchi^c](#)

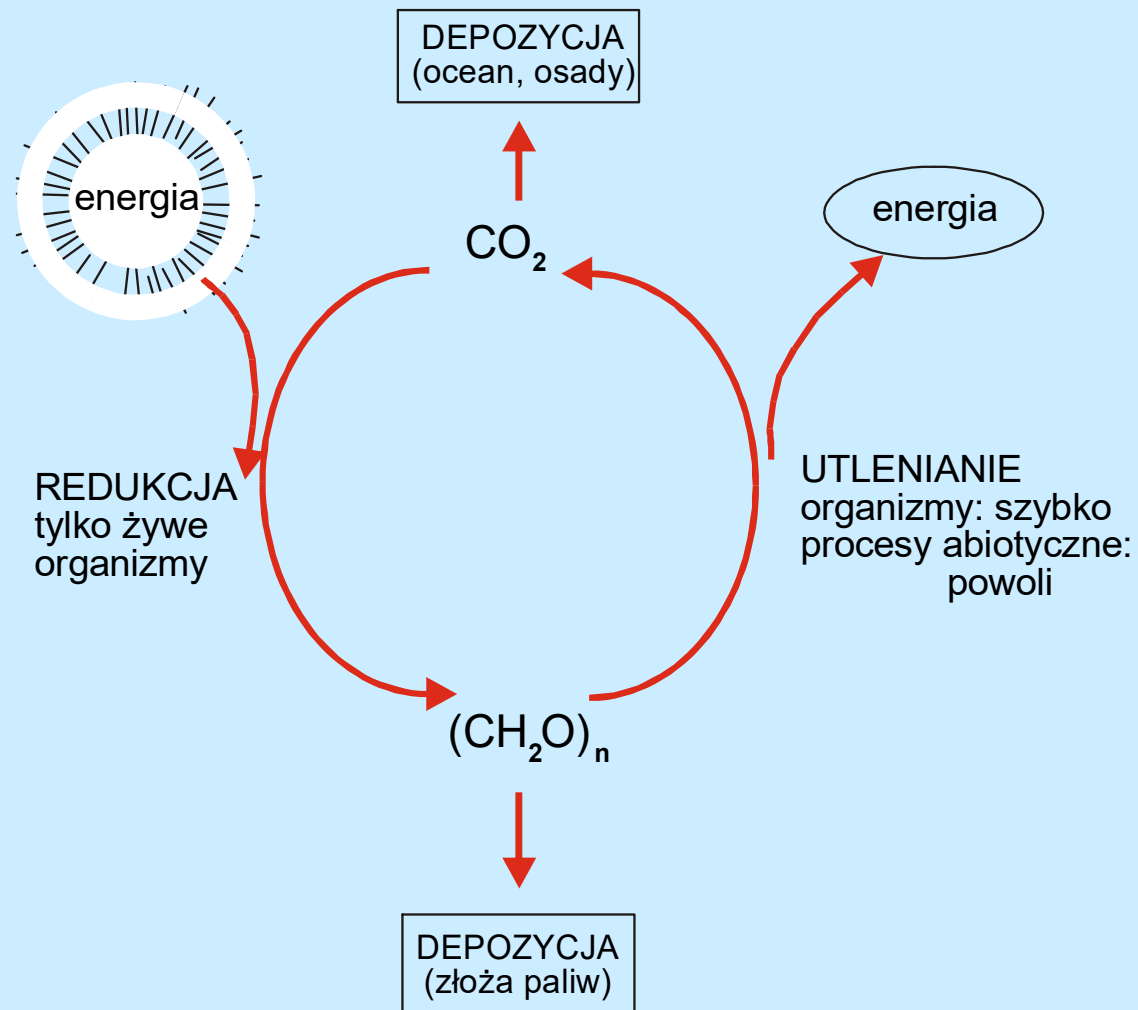

Życie jako właściwość planety

Życie to endoenergetyczny proces, polegający na cyklicznym utlenianiu i redukowaniu związków węgla, realizowany przez autokatalitycznie powielające się makrocząsteczki (organizmy).

Życie biosfery = cykl redoks węgla

SUBSTRATY ŻYCIA

Budowa
biomasy

SUBSTRAT
STRUKTURALNY
(C, H, O, N, S...)

DONOR ELEKTRONÓW
(REDUKTOR
LUB SUBSTRAT
ENERGETYCZNY)
(CH₂O), H₂, NH₃, H₂S

AKCEPTOR
ELEKTRONÓW
(UTLENIACZ)
O₂, NO₃⁻, SO₄⁻, CO₂

Energia
(praca)

Reakcja redoks

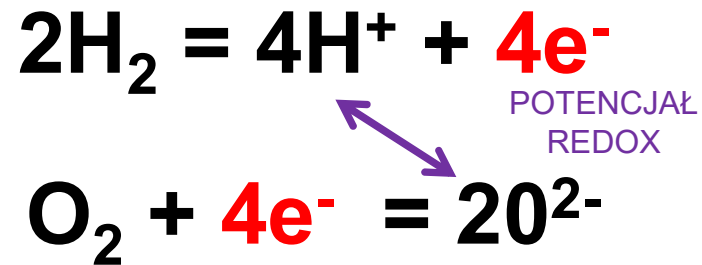

H = donator elektronów, reduktor

O = akceptor elektronów, utleniacz

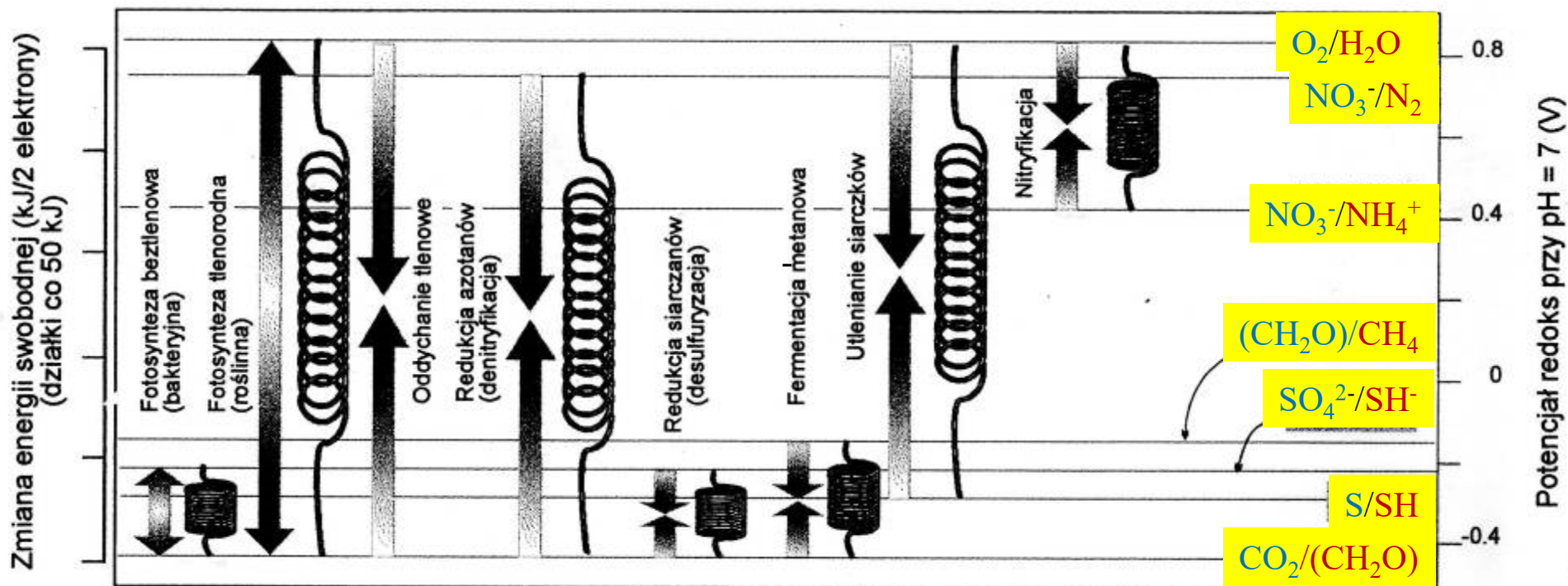
Reakcja redoks

H = donator elektronów, reduktor

O = akceptor elektronów, utleniacz

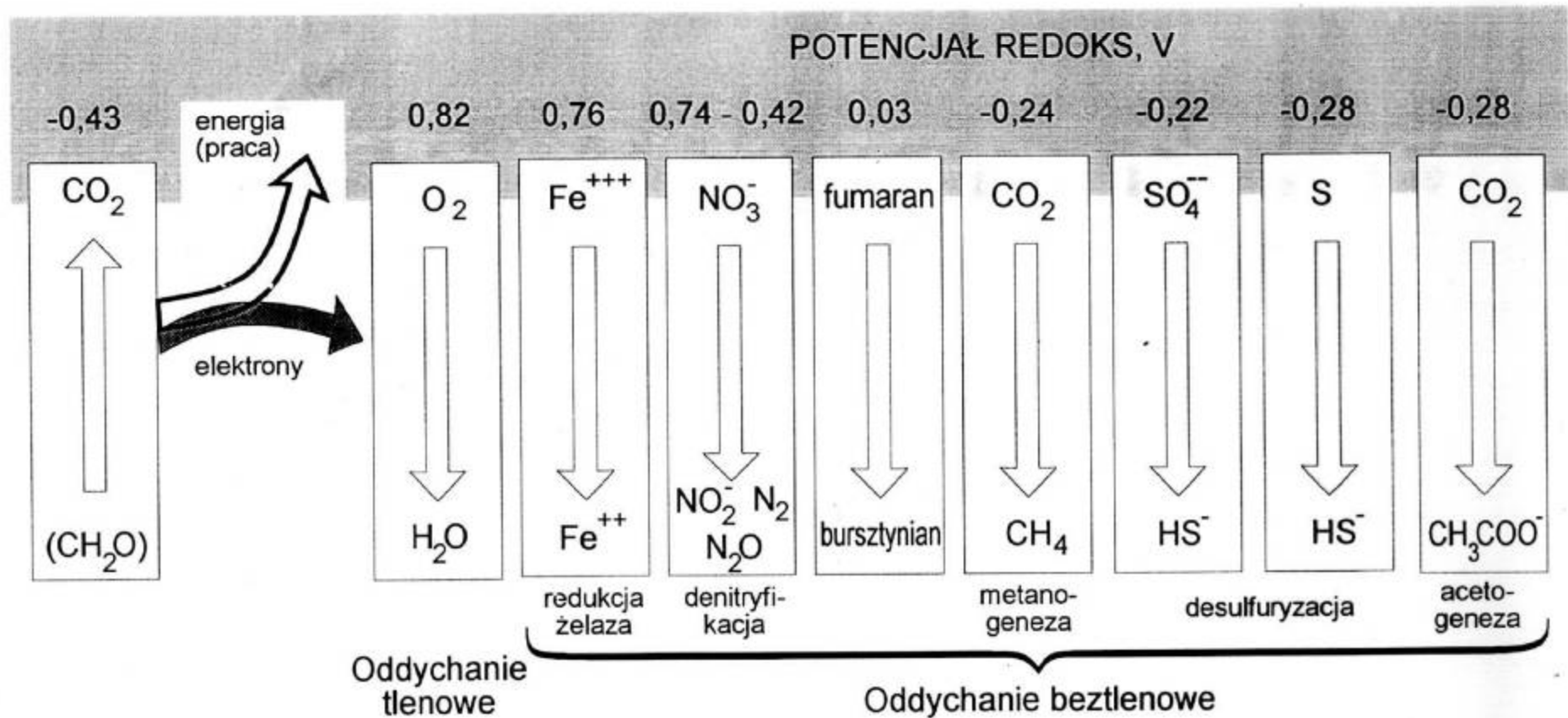
Potencjał REDOX

ODDYCHANIE

ODDYCHANIE
(UTLENIANIE
ZWIĄZKÓW
WĘGLA)

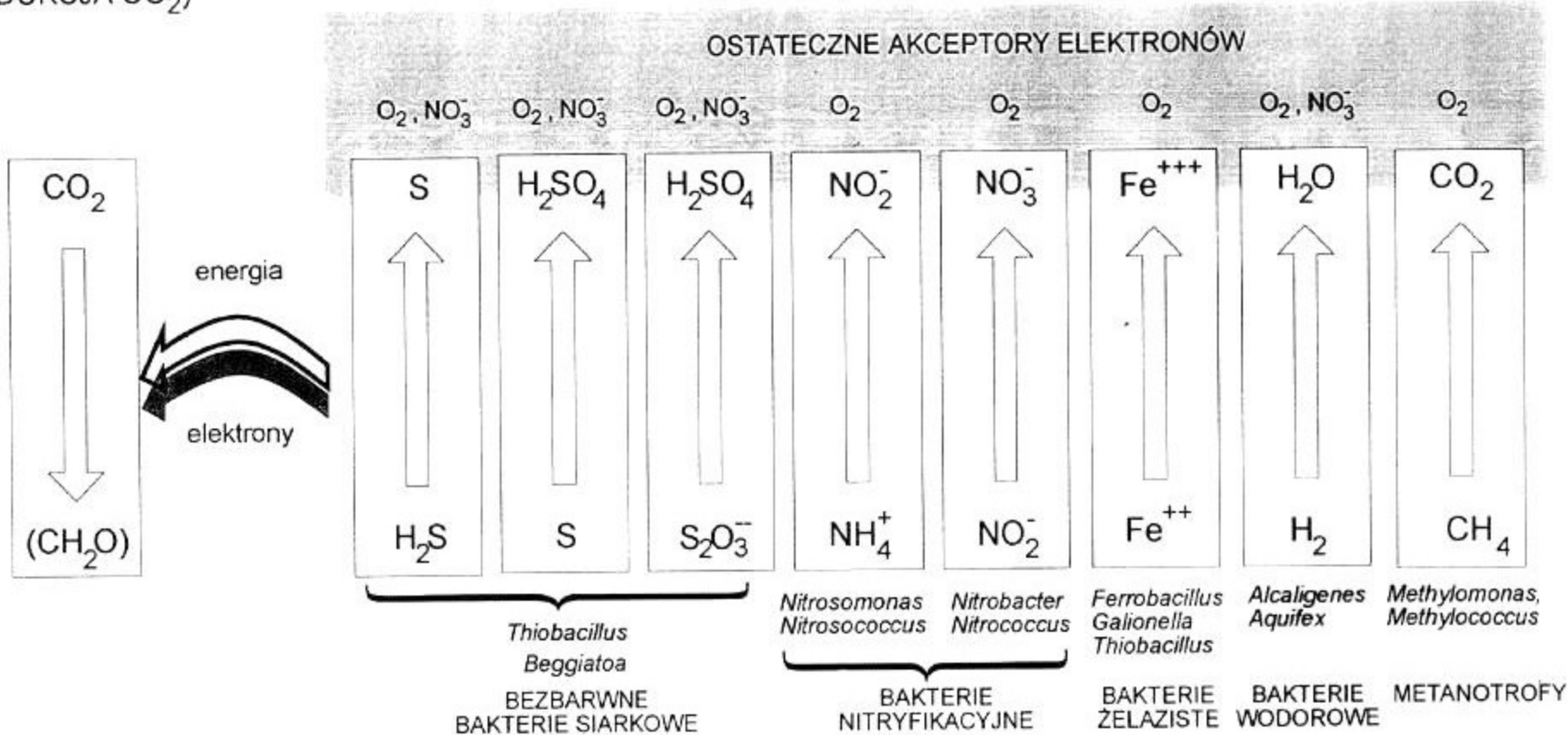
REAKCJE REDOKS PO STRONIE AKCEPTORA ELEKTRONÓW
W RÓŻNYCH TYPAH ODDYCHANIA

Metabolizm chemoautotrofów

PRODUKCJA
BIOMASY
(REDUKCJA CO_2)

REAKCJE REDOKS DOSTARCZAJĄCE ENERGIĘ I ELEKTRONÓW
W RÓŻNYCH GRUPACH CHEMOAUTOTROFÓW

2,45-2,32 mld LAT TEMU: FOTOSYNTTEZA

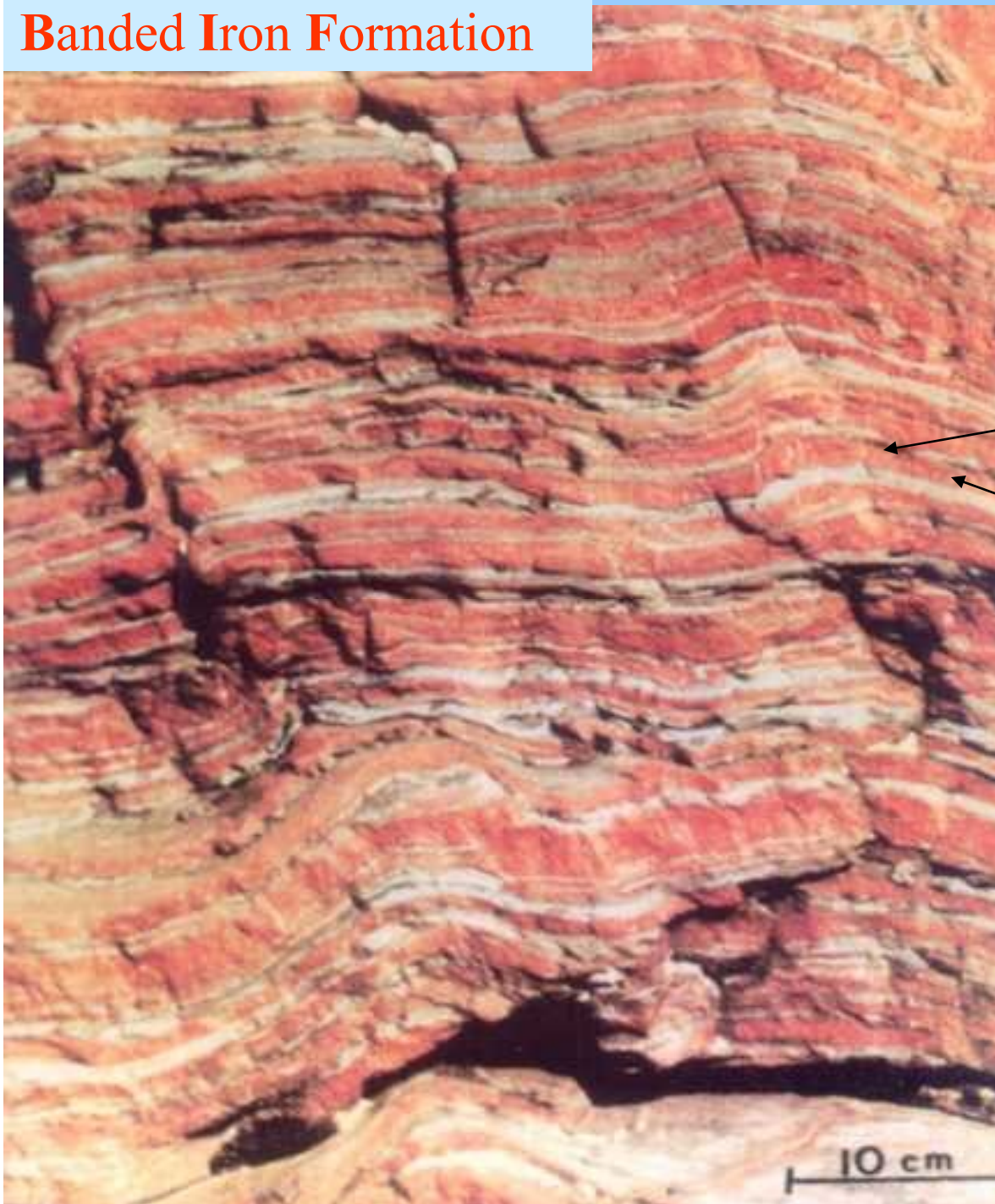

GOE:
Great
Oxydation
Event

2,8 mld lat?

CHLOROFIL, TLEN

Banded Iron Formation

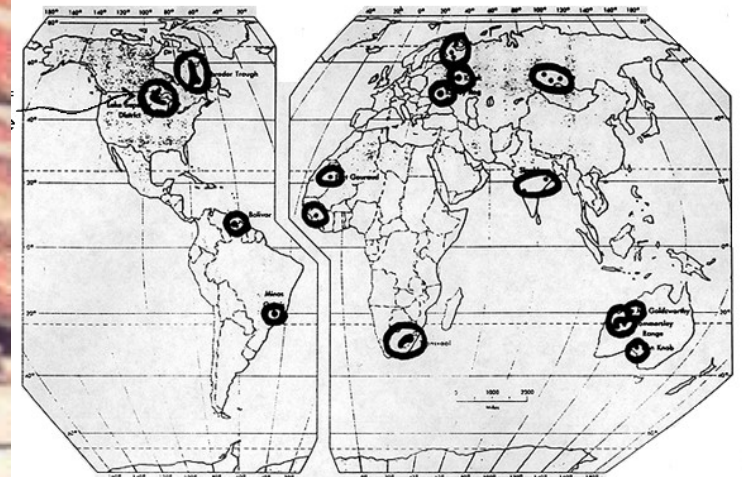

FOTOSYNTTEZA
>2 mld lat

żelazo utlenione

żelazo zredukowane

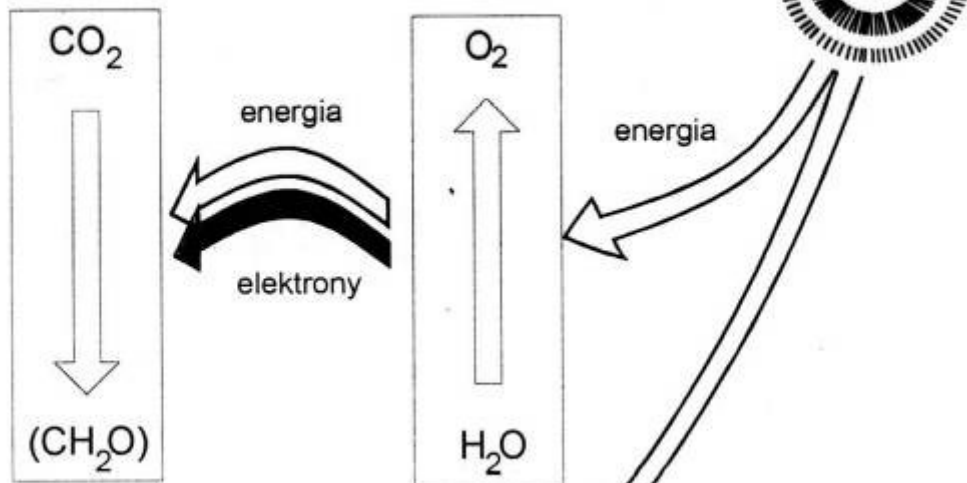
Precambrian Banded Iron Formations

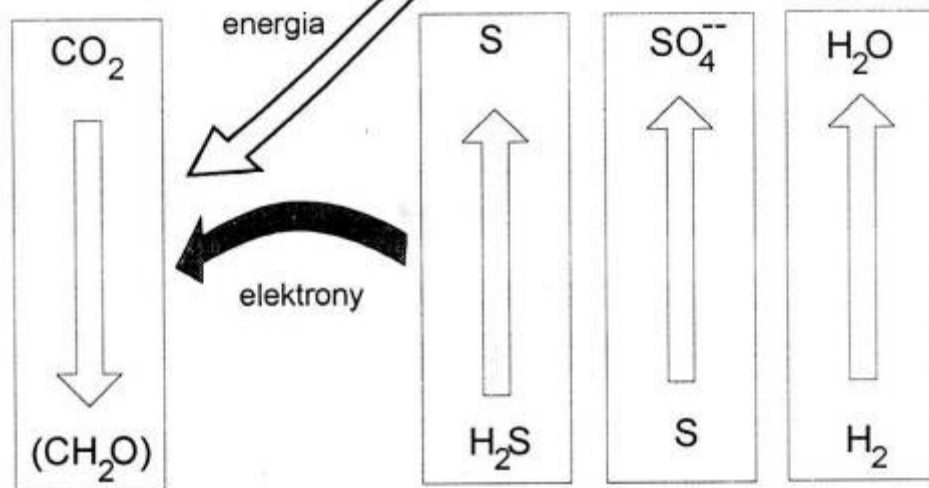

Fotosynteza

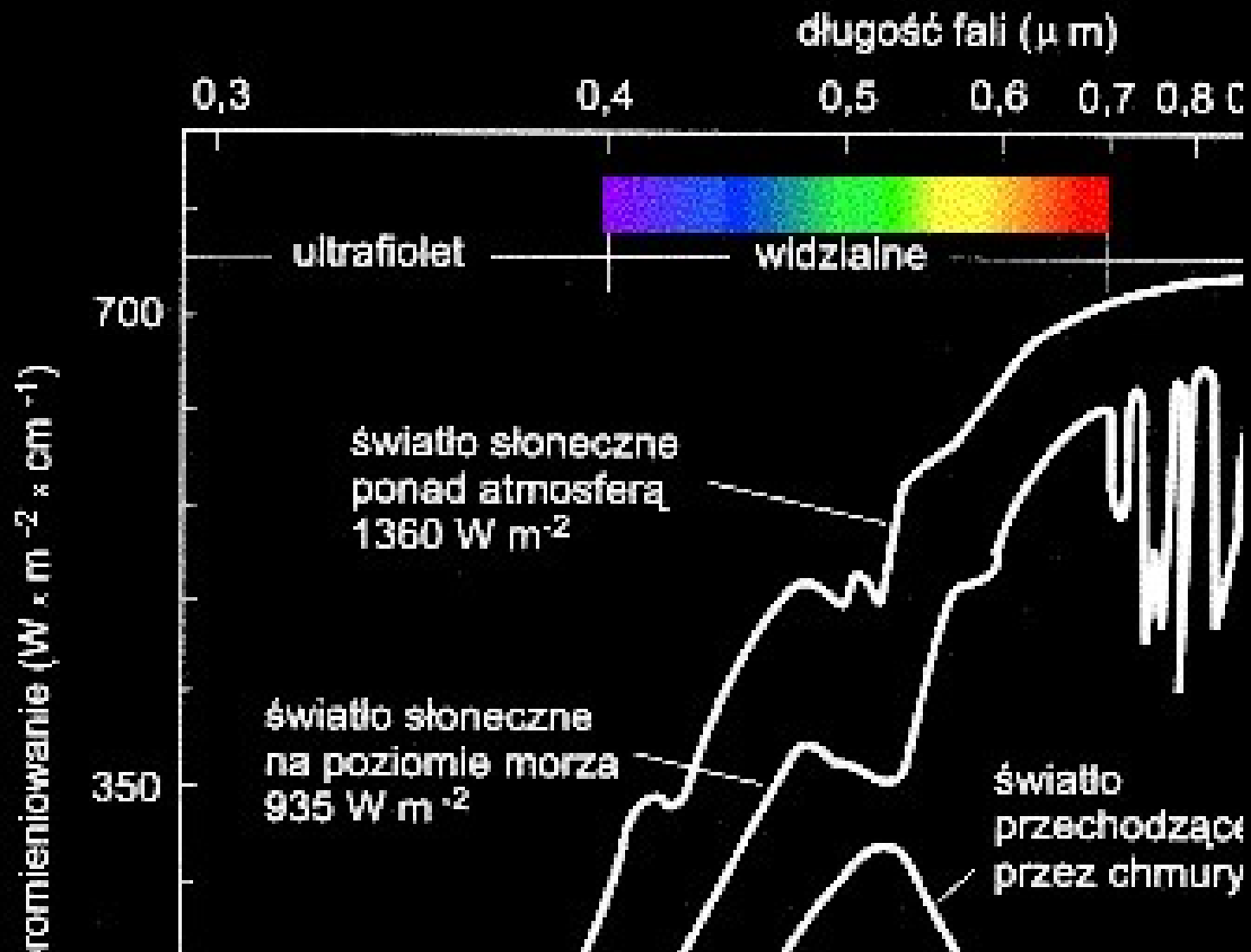
FOTOSYNTYZA TLENORODNA (rośliny zielone, sinice)

FOTOSYNTYZA BEZTLENOWA (bakterie zielone i purpurowe)

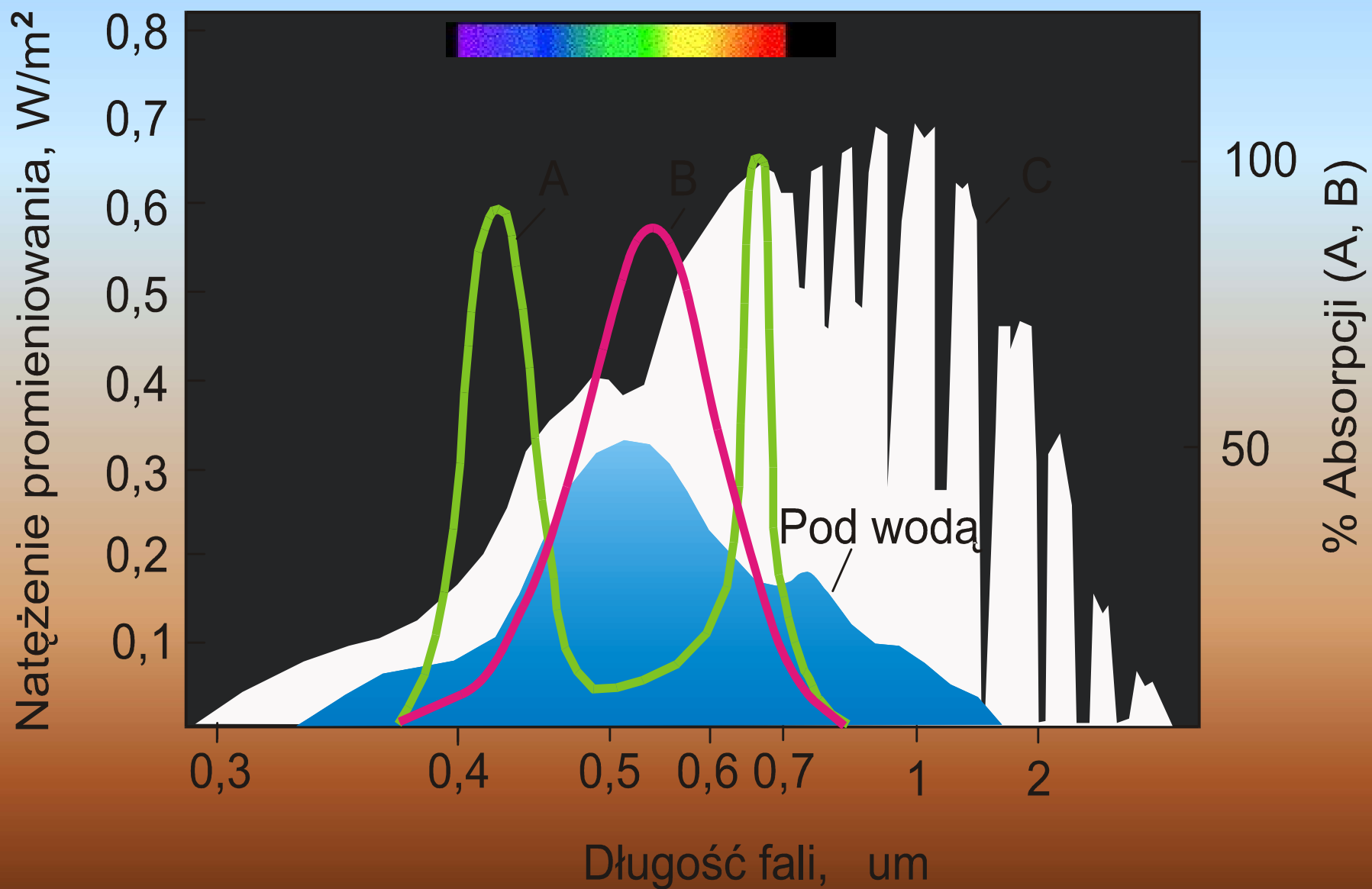

Widmo promieniowania słonecznego

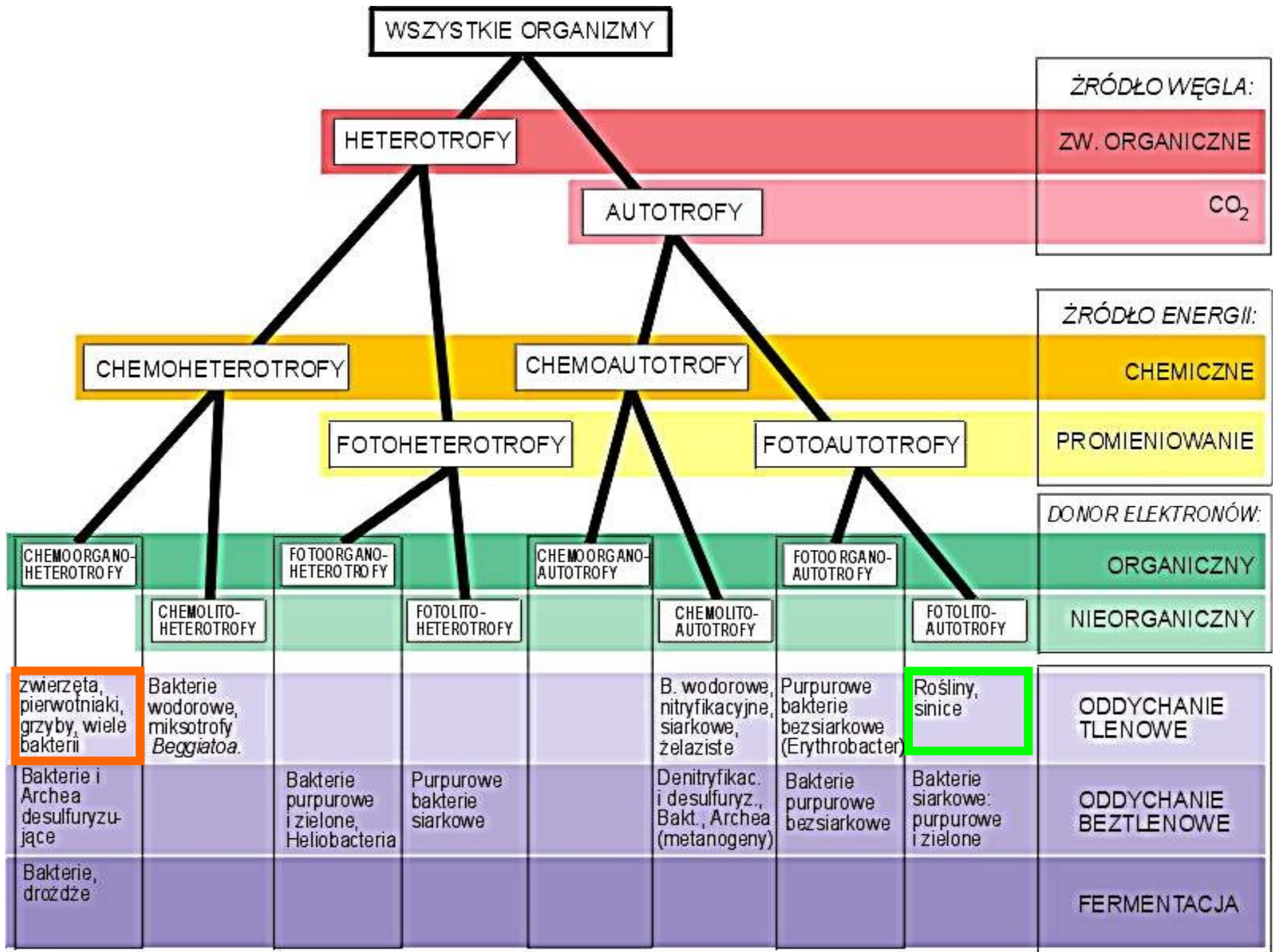

Widma chlorofilu i bakteriorodopsyny

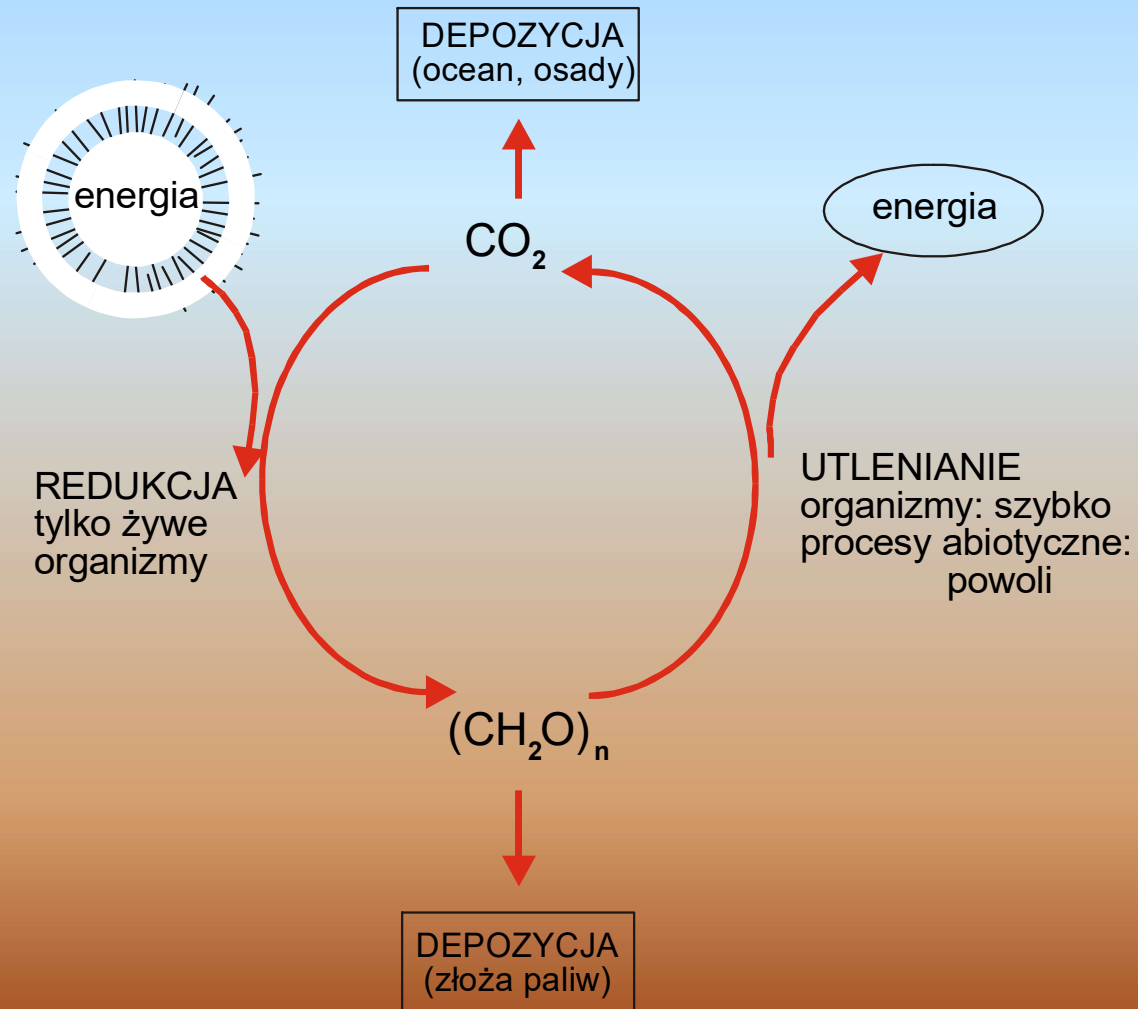

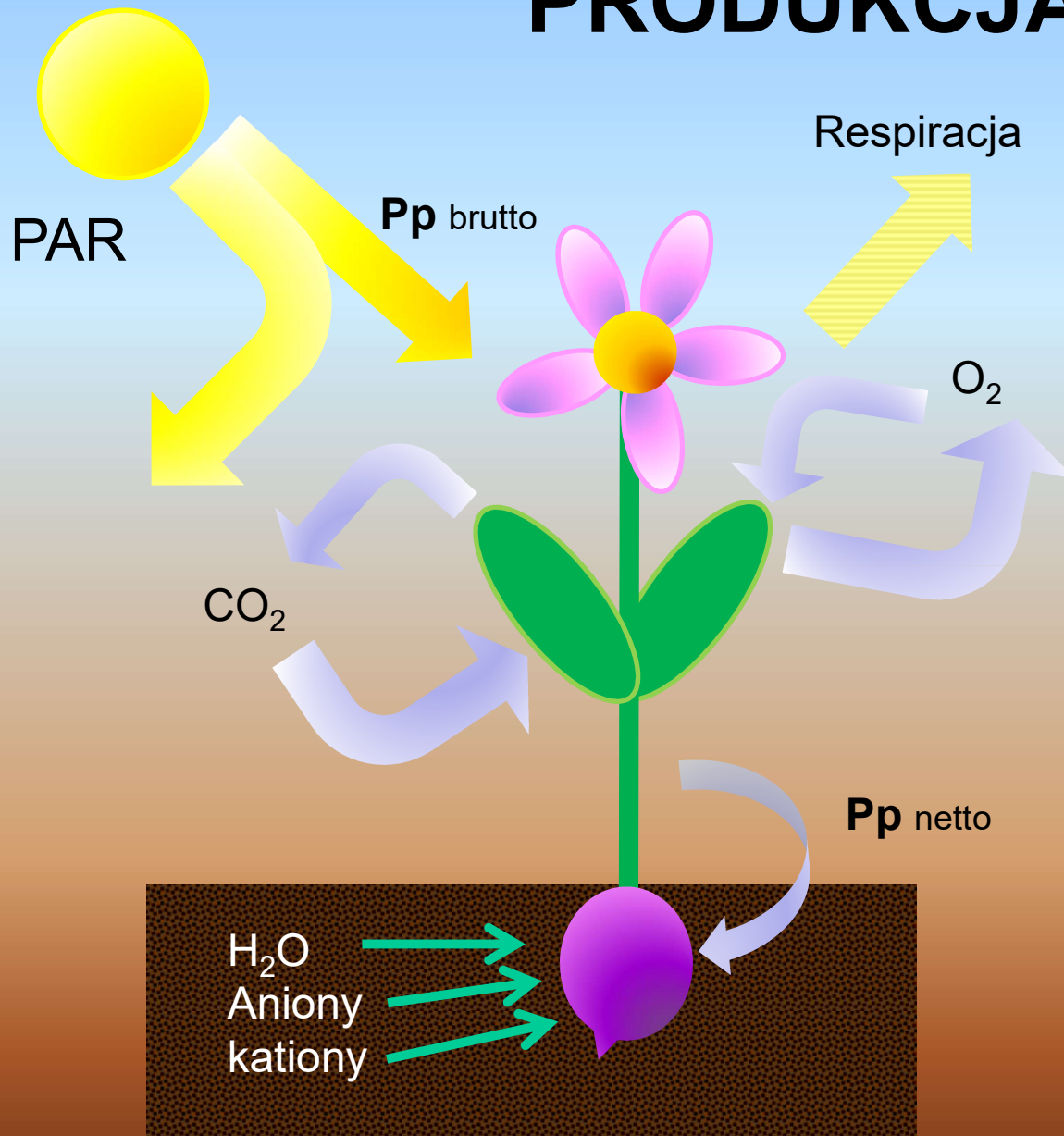
PRODUKCJA PIERWOTNA BIOSFERY

Życie biosfery = cykl redoks węgla

PRODUKCJA PIERWOTNA

MIARY STANU I TEMPA PRODUKCJI BIOMASY

1. Stan:

g (kg) biomasy / m² [ha, km²]

2. Produkcja:

g [kg] biomasy / (m² [ha km²] × rok [doba, godz])

PRZELICZENIA JEDNOSTEK

1 g s.m. ~ 5 g biomasy = 4.1 kcal = 17.2 kJ

1 g węgla = 2.4 g s.m. (bo: C₆H₁₂O₆...)

1 kcal = 0.249 J

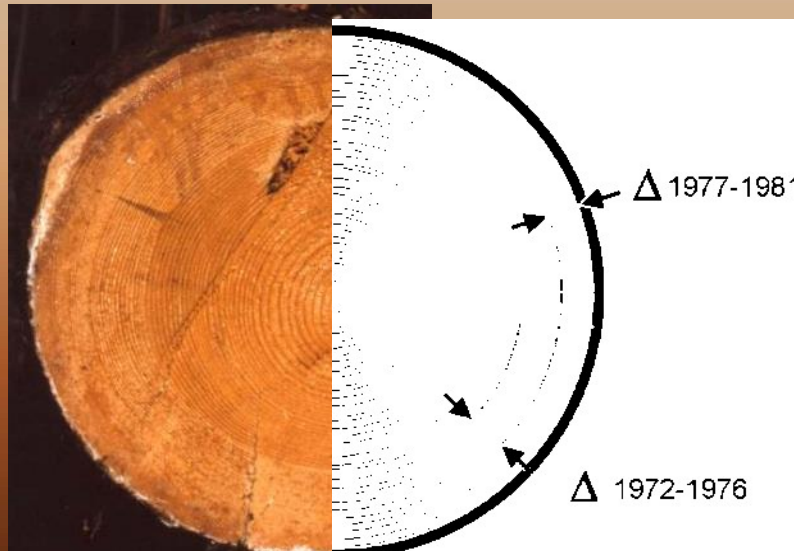
1 g C = ok.. 10 kcal

1 J/sec = 1W = 86.4 kJ/dobę

METODY ŻNIWNE

METODY DENDROMETRYCZNE

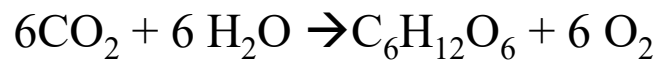

Pomiar fotosyntezy

POMIAR TEMPA FOTOSYNTAZY

CPY-4 Canopy Assimilation Chamber

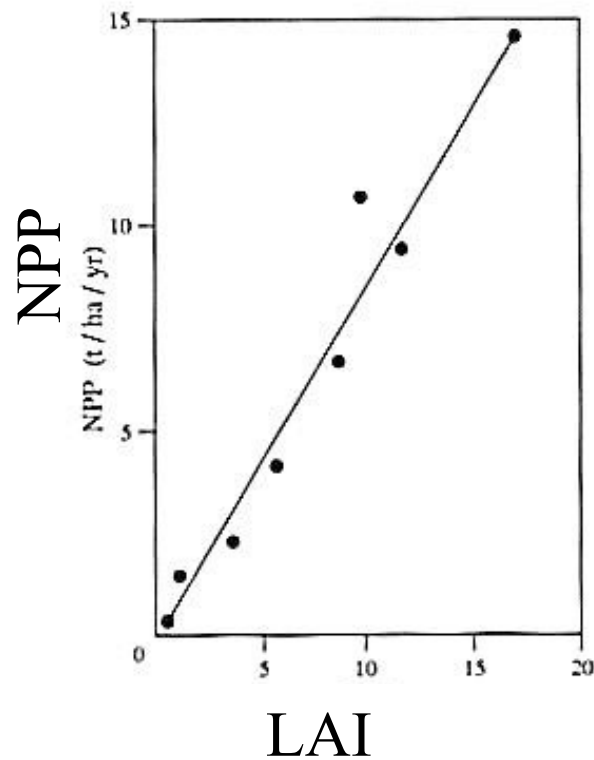

Leaf Area Index = LAI

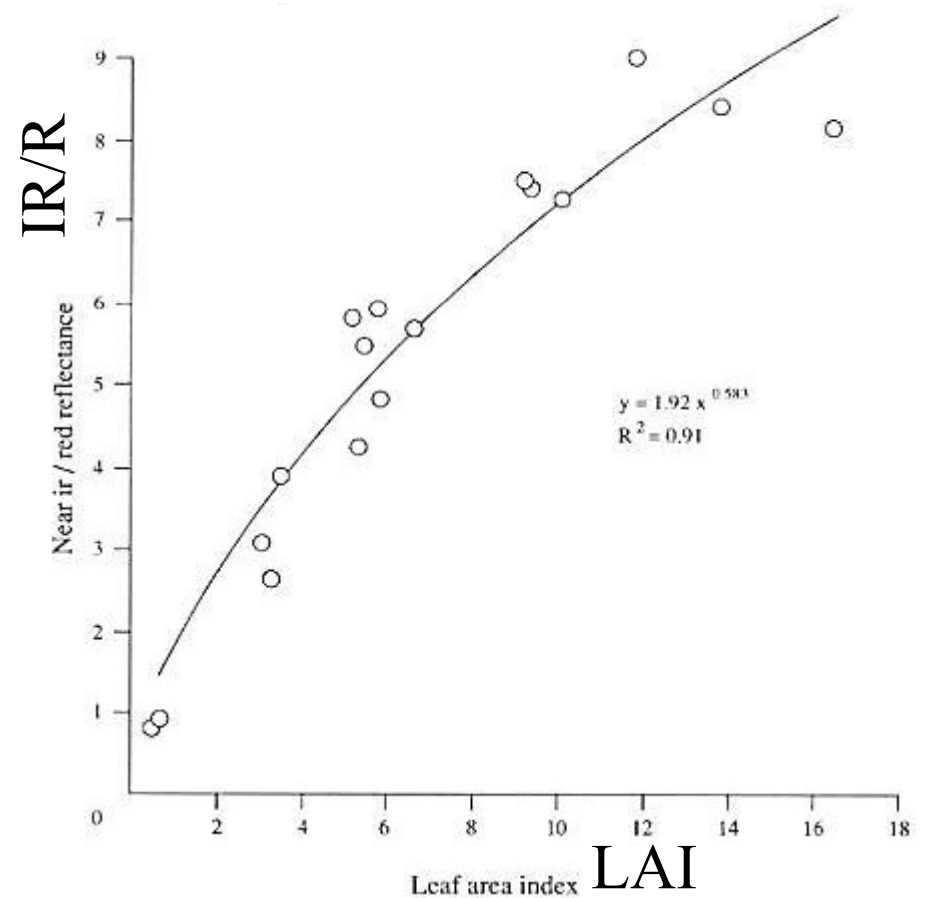

POŚREDNIE METODY POMIARU PRODUKCJI PIERWOTNEJ

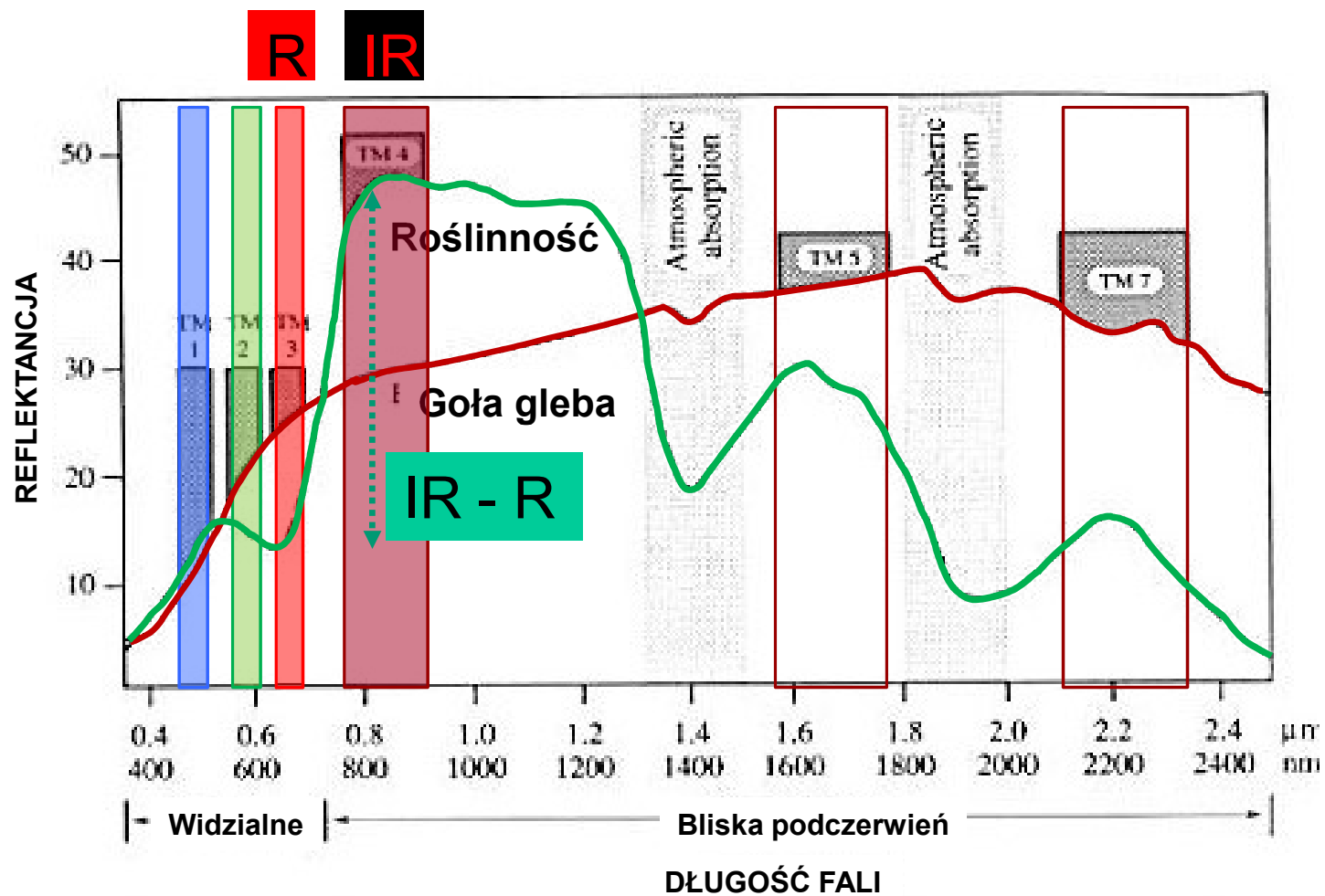
NPP vs. LAI

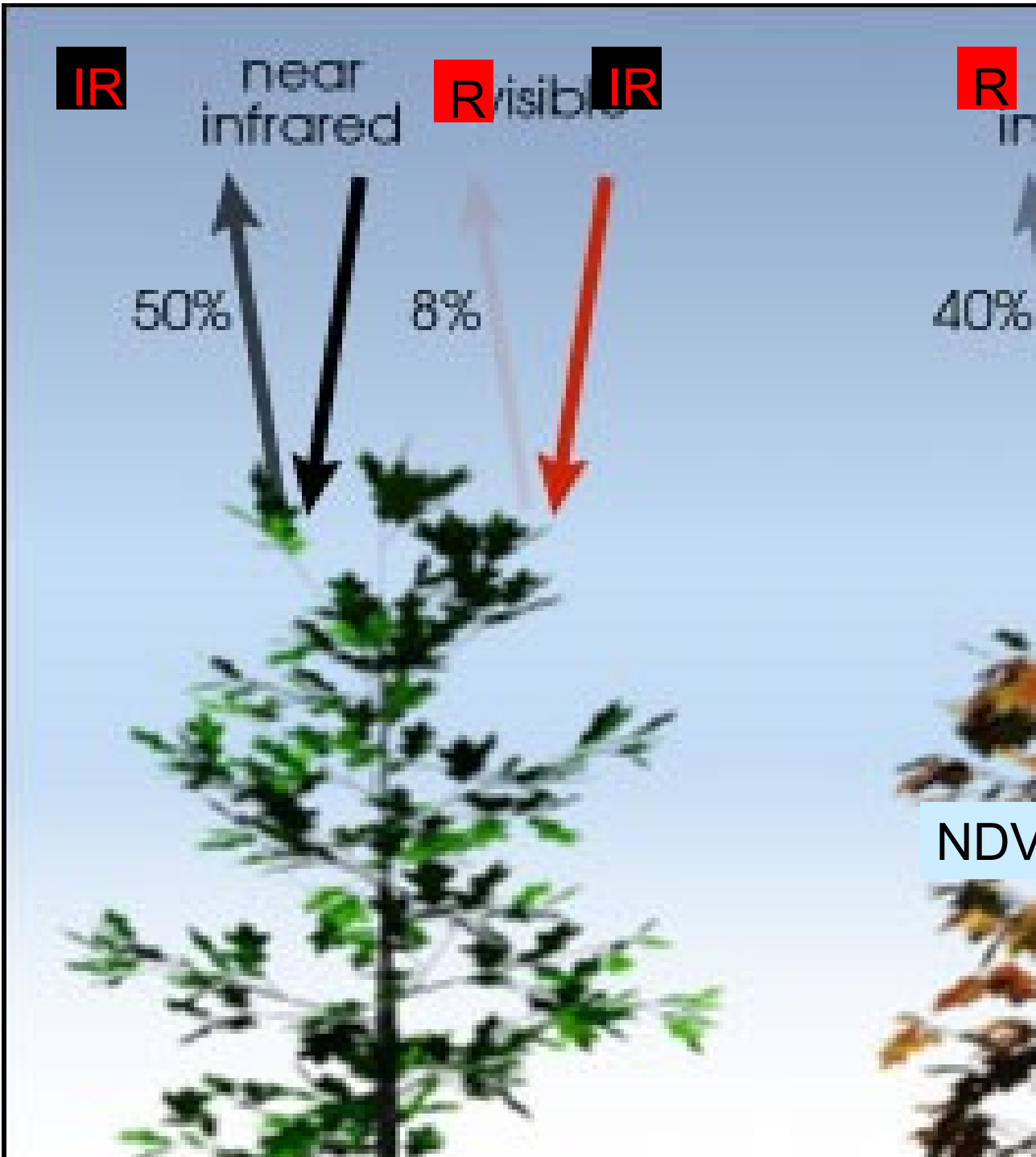
IR/R REFLEKTANCJA vs. LAI

ZASADA ZDALNEGO POMIARU NDVI

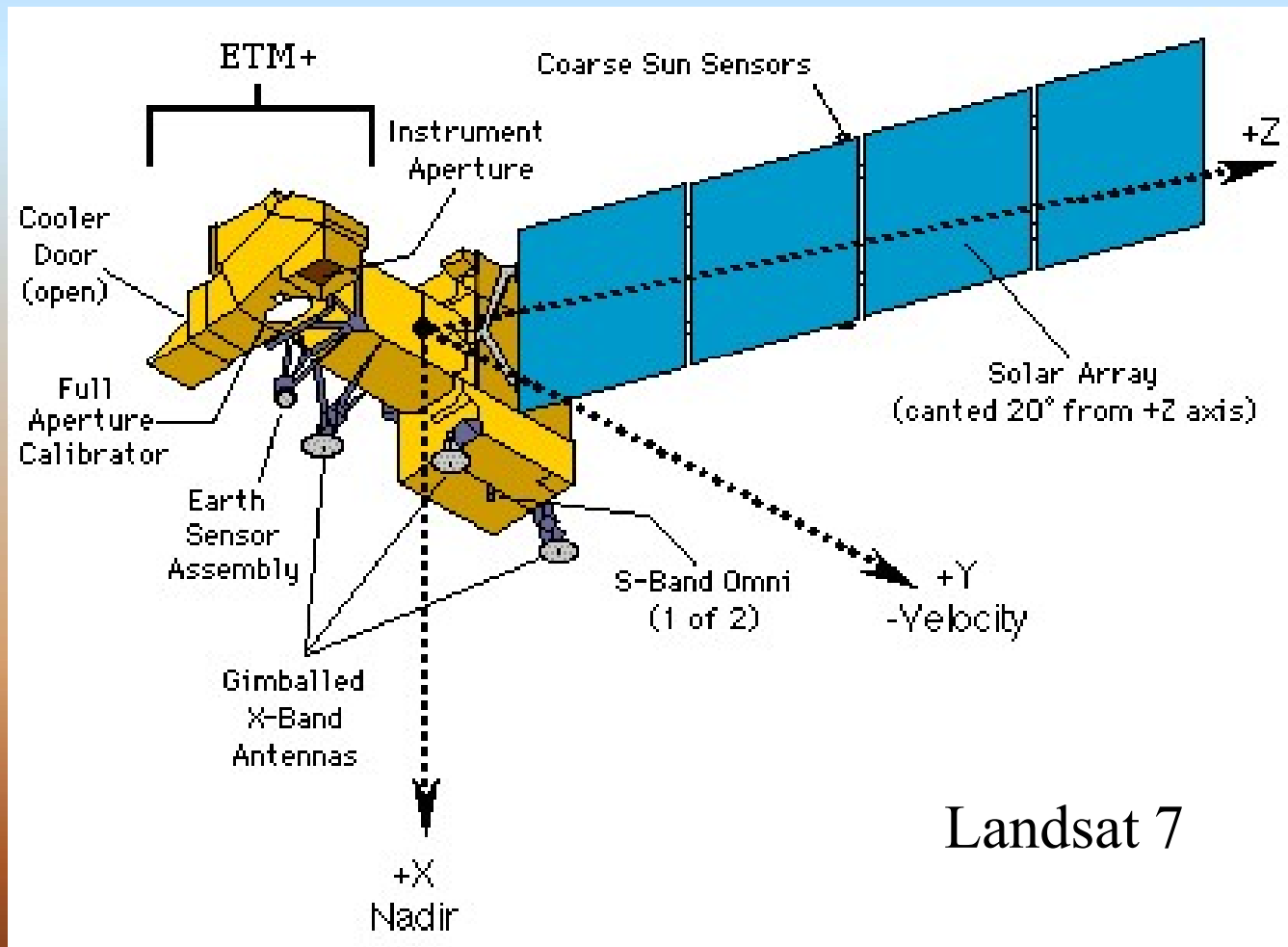

Zasada
pomiaru
NDVI

$$\text{NDVI} = \frac{\text{IR} - \text{R}}{\text{IR} + \text{R}}$$

BADANIA SATELITARNE

Platforma LANDSAT (od 1972)

Spektrometr MSS, Thematic Mapper (TM)

Rozdzielczość czasowa: 16 dni

Rozdzielczość spektralna: 7 kanałów

	μm	Rozdzielczość przestrzenna	
1	0.45-0.52	30 m	niebieski
2	0.52-0.60	30 m	zielony
3	0.63-0.69	30 m	czzerwony
4	0.76-0.90	30 m	podczerwień
5	1.55-1.75	30 m	podczerwień
6	10.4-12.5	120 m	„termiczne”
7	2.08-2.35	30 m	podczerwień

Scena 175 x 182 km

Obecnie funkcjonują:

Landsat 5 (1984)

Landsat 7 (1999) – Enhanced Thematic Mapper

Landsat 1, 1972

LAN1A_

NIEBIESKIE

LAN2A_

ZIELONOŻÓŁTE

LAN3A_

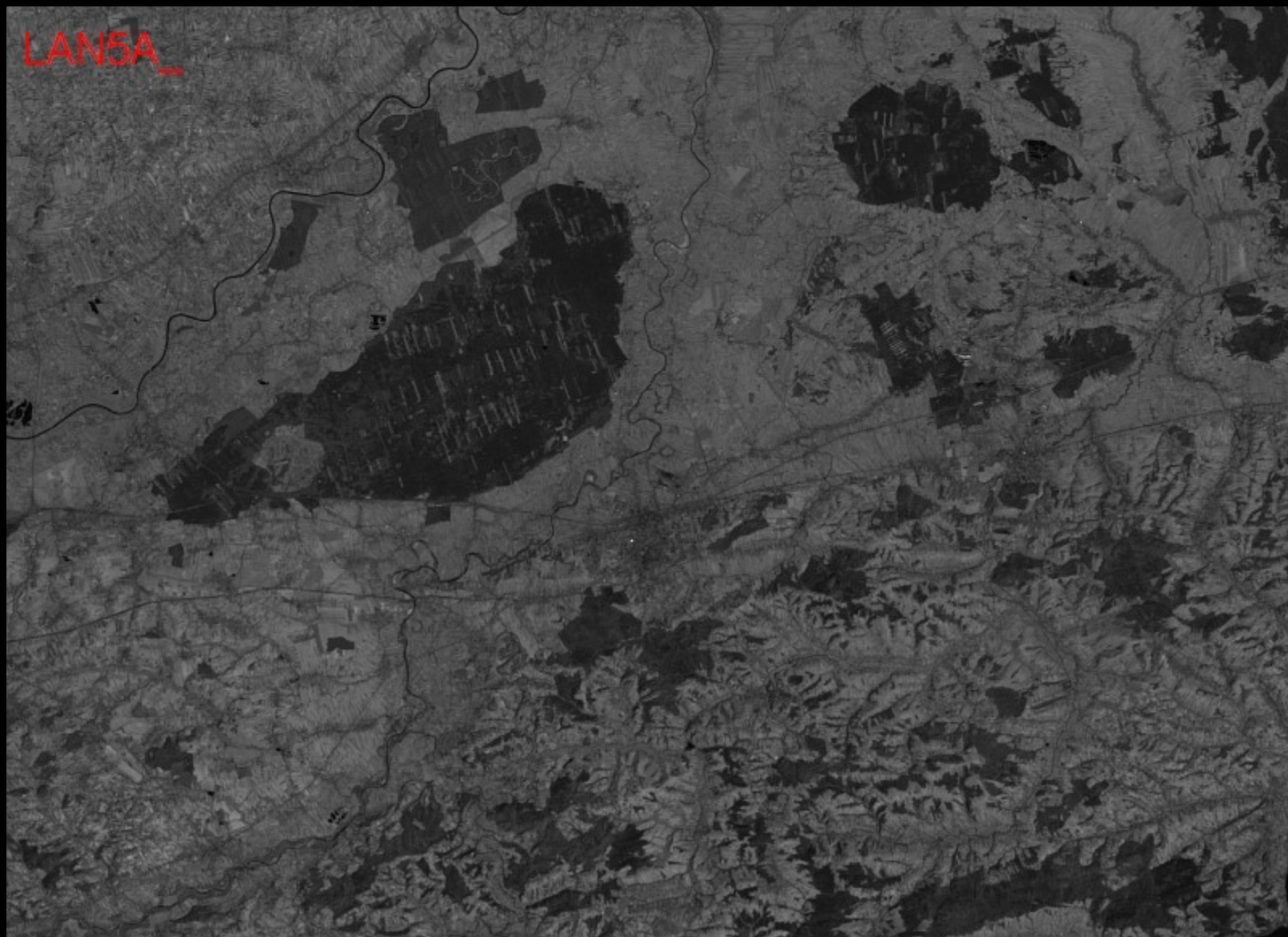
CZERWONE

LAN4A_

BLISKA PODCZERWIEN

LAN5A_

PODCZERWIEN

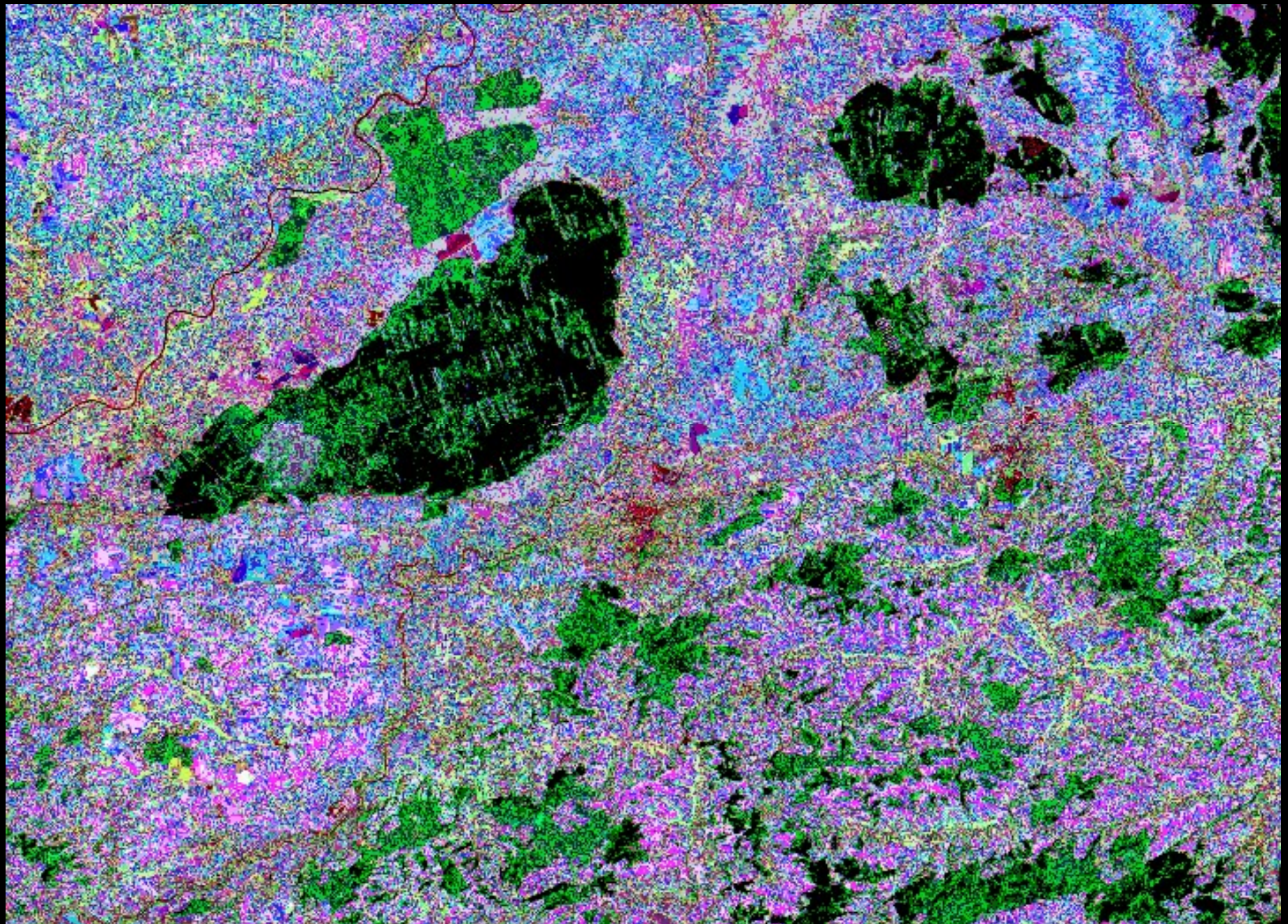
LAN7B_

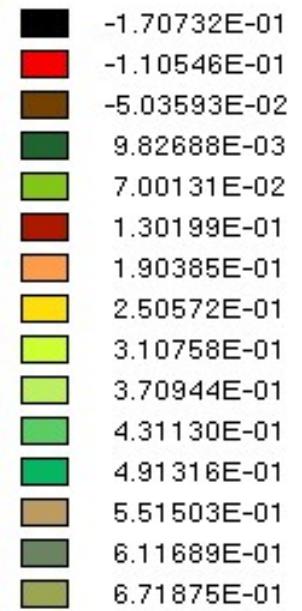
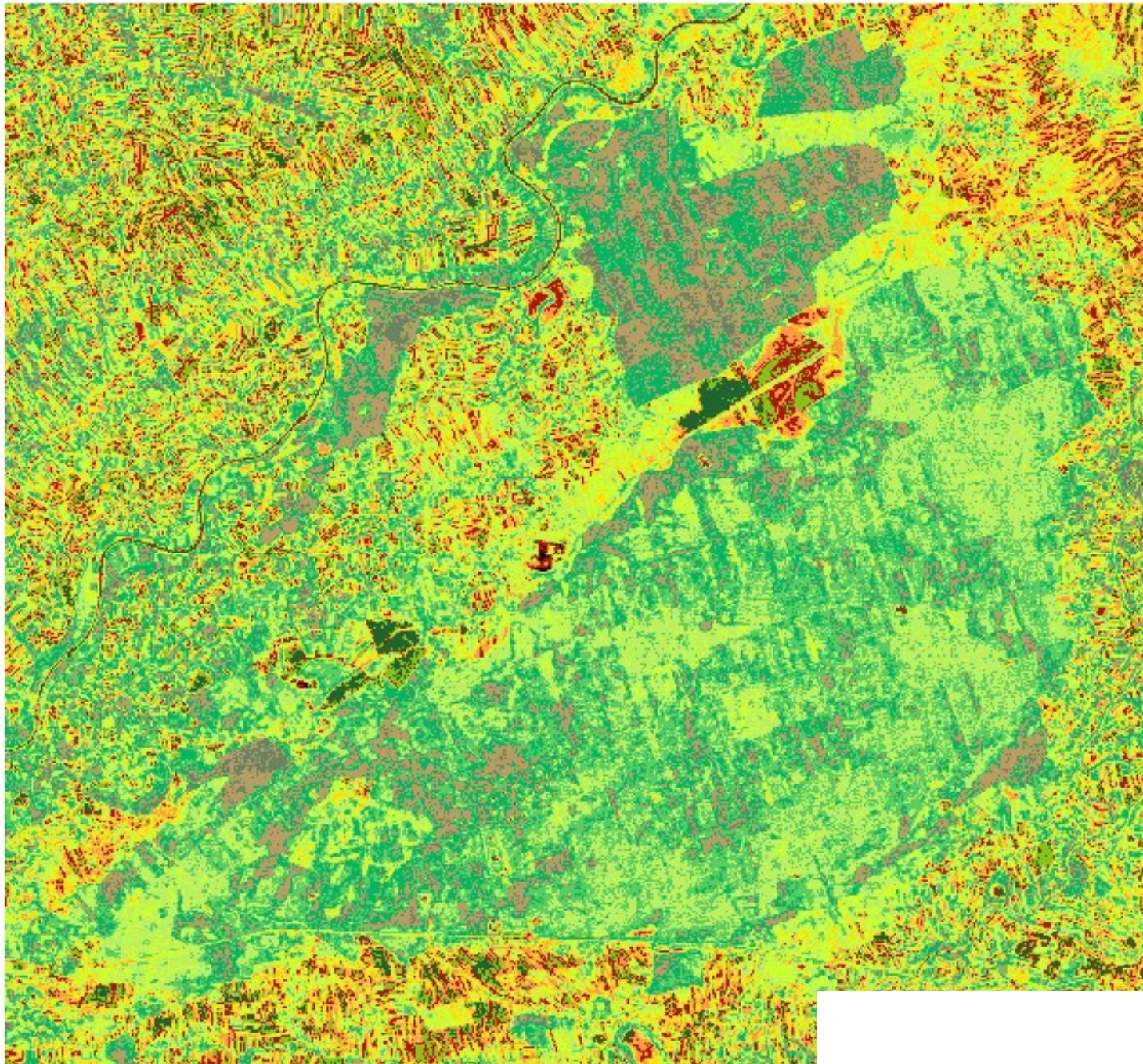
PODCZERWIEN

PUSZCZA NIEPOŁOMICKA (Landsat, Aug.1992; bands 5+4+2)

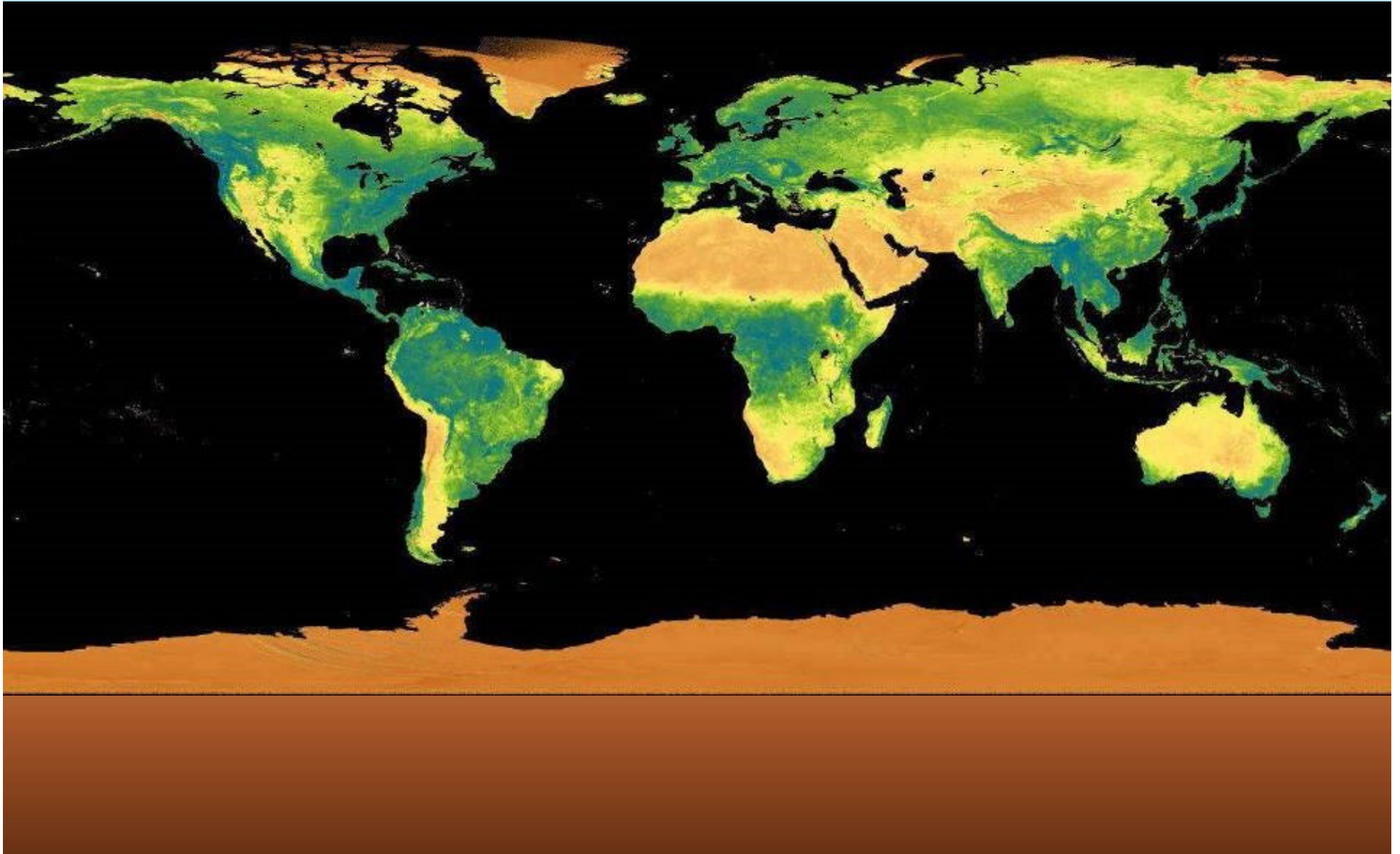

**PUSZCZA
NIEPOLOMICKA
NDVI**

**Landsat
08.1992
bands 4&3**

$$\text{NDVI} = \frac{(\text{IR}-\text{R})}{\text{IR}+\text{R}}$$

SATELITA TERRA

AQUA
AURA

aparatura pomiarowa:

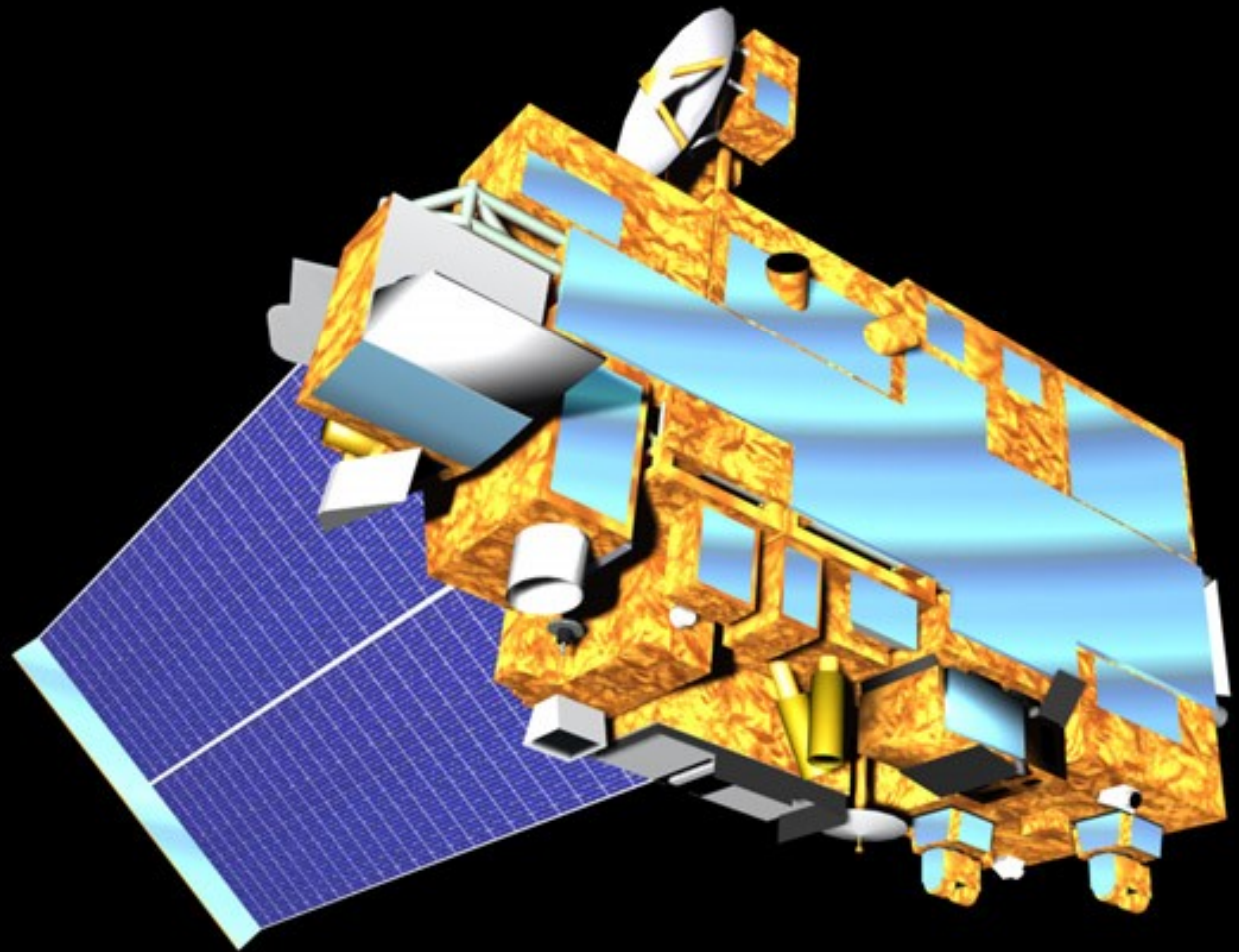
ASTER

CERES

MISR

MODIS

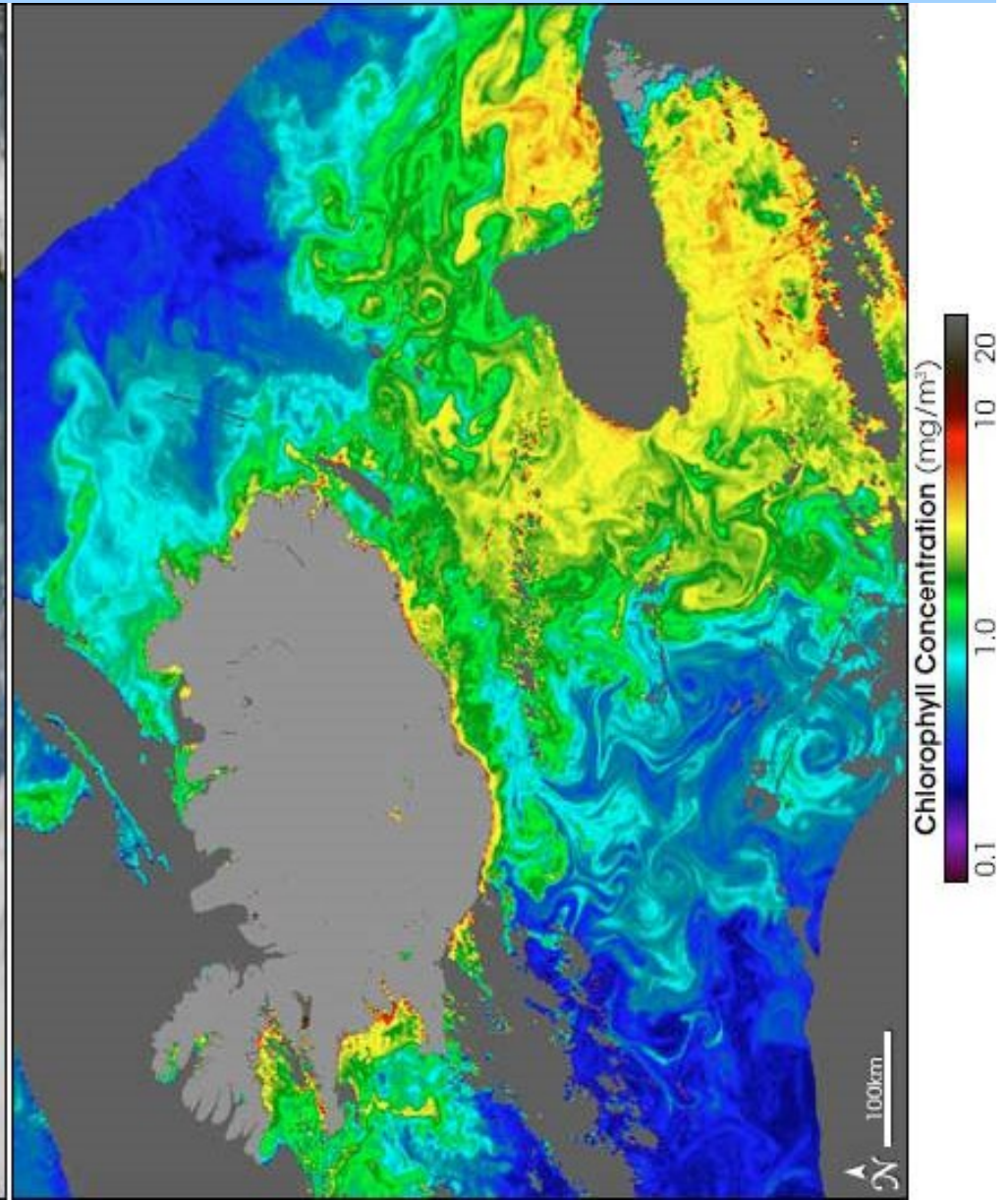
MOPITT

Stężenie chlorofilu w oceanie k. Islandii (mg/m^2) SEAWIFS

Obraz panchromatyczny

Chlorofil (przetworzony z NDVI)

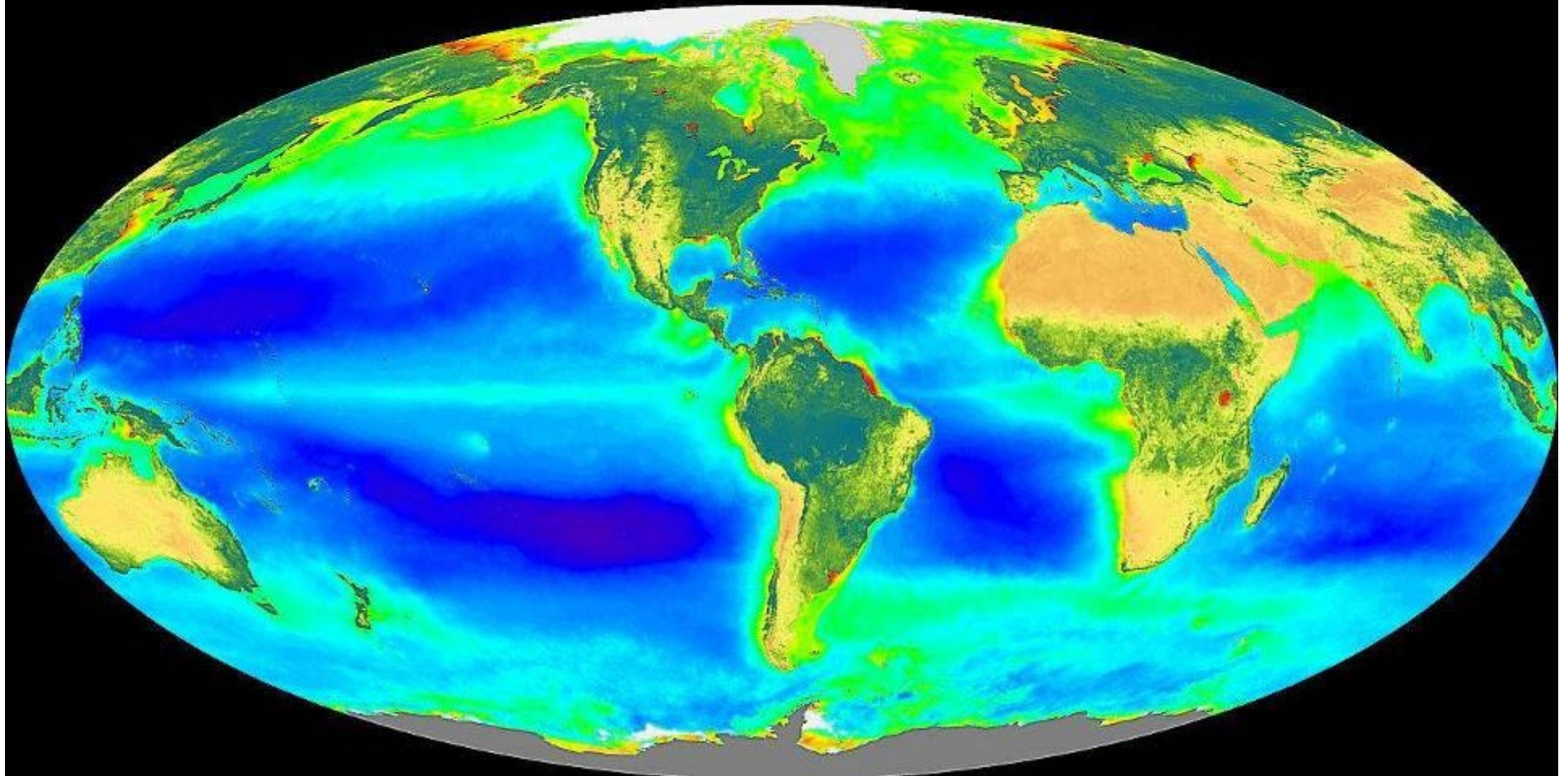
MODIS
jesień 2000

Enhanced Vegetation Index (EVI)

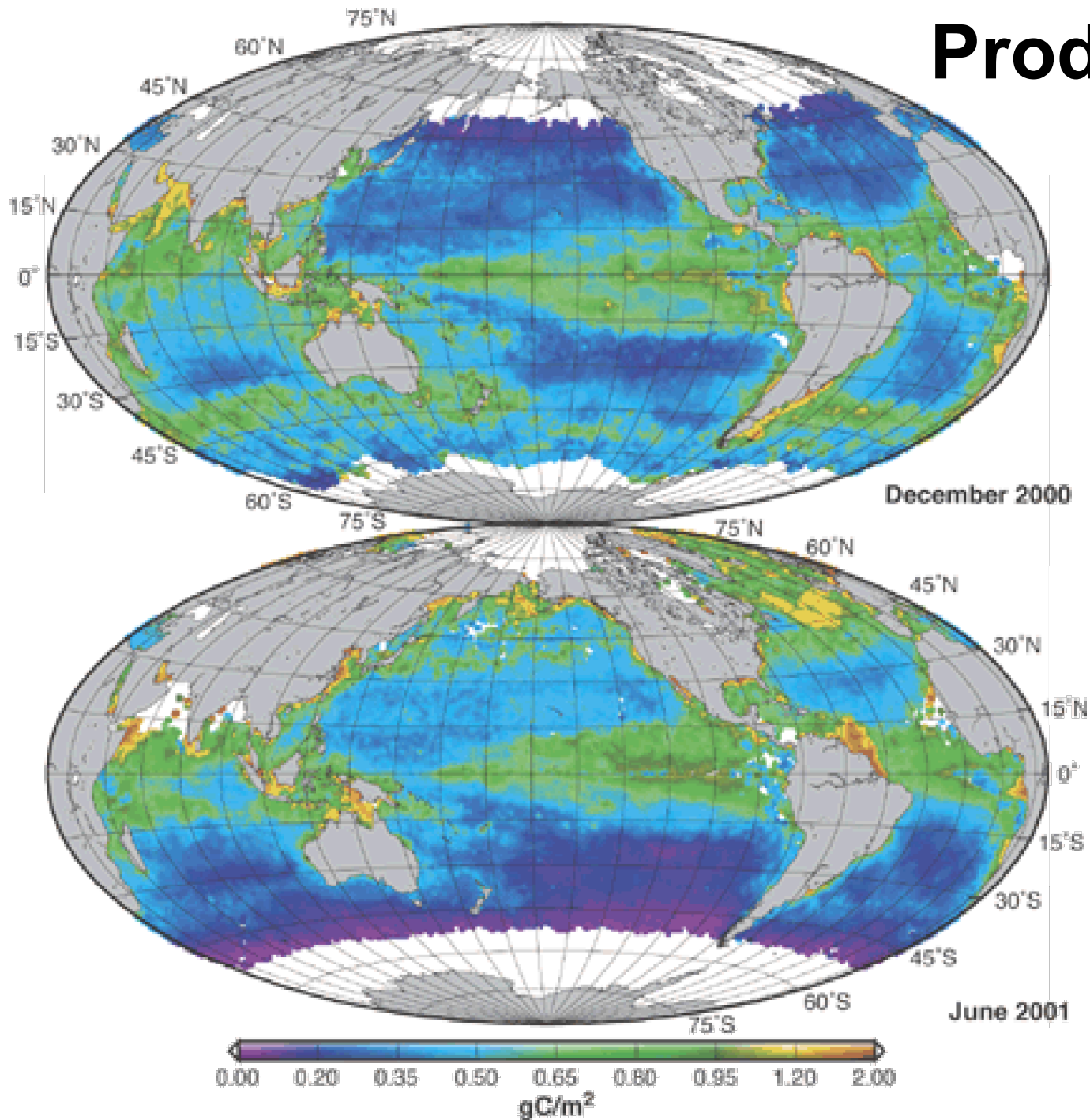
SeaWiFS Global Biosphere   September 1997 – August 2000
Three Year Anniversary

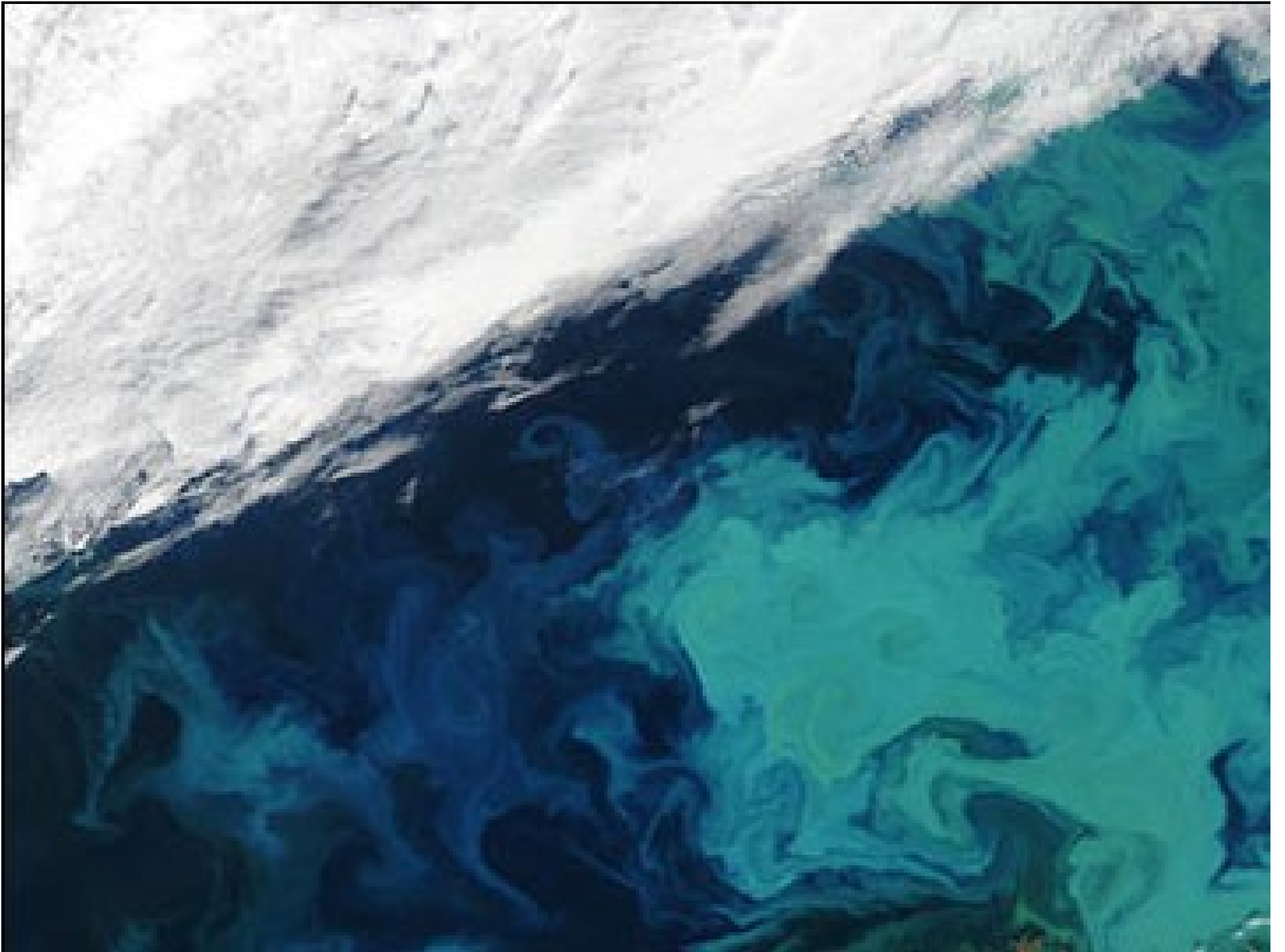
>01 .02 .03 .05 .1 .2 .3 .5 1 2 3 5 10 15 20 30 50
Ocean: Chlorophyll *a* Concentration (mg/m³)

Maximum Minimum
Land: Normalized Difference Land Vegetation Index

Produktywność Oceanów

Z danych satel.
SeaWiFS
Science, czerw. 2002

ODMIANY FOTOSYNTETY

Fotosynteza typu „CAM”

(Crassulacean acid metabolism)

- Szparki otwarte w nocy; akumulowanie CO₂ do zużycia przy świetle
- Szparki zamknięte w dzień (oszczędność wody);
Kaktusy, opuncje itd..

Fotosynteza typu C₃ lub C₄

- Oszczędna gospodarka wodna, wymaga silnego światła
- Może działać w cieniu, mniej oszczędna gospodarka wodna

Typowe rośliny C₃

pszenica, żyto, rajgras, wyka, fasola,
koniczyna, lucerna, dąb, buk, brzoza

Typowe rośliny C_3

ryż

Typowe rośliny C_3

soja

Typowe rośliny C₄
Kukurydza, **trzcina**
cukrowa, proso, sorgo,
Amaranthus (**szarłat**),
Portulaca, *Chaenopodium*
(komosa)

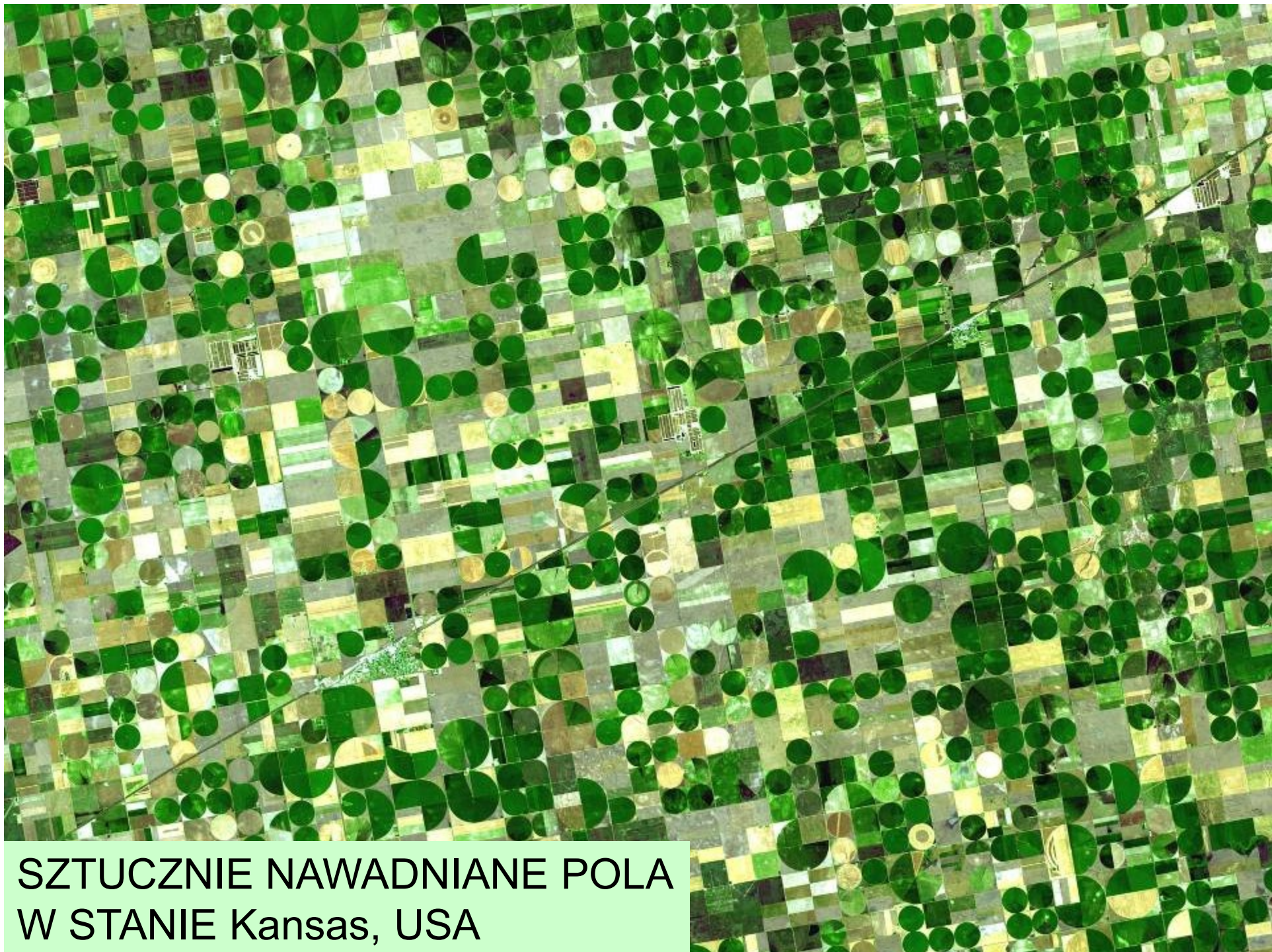
Główne ograniczenie Pp na lądach: WODA

ANDRE BRUTMANN

Bewässertes Tomatenfeld in der Negev-Wüste (Israel): 3000 Tonnen Wasser für eine Tonne Getreide

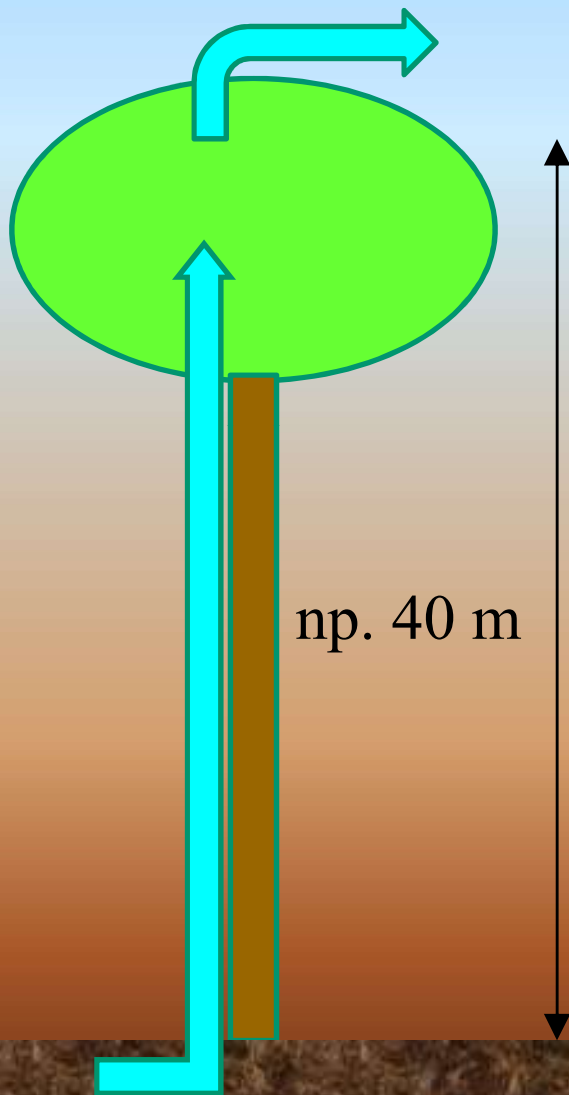

SZTUCZNIE NAWADNIANE POLA
W STANIE Kansas, USA

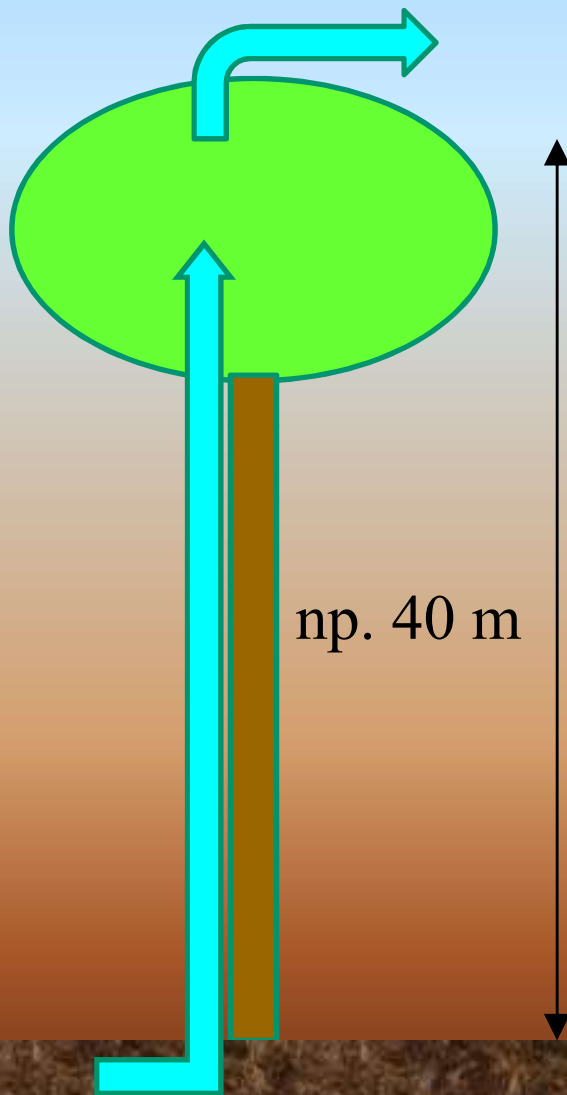
DLACZEGO WODA OGRANICZA PRODUKCJĘ PIERWOTNĄ?

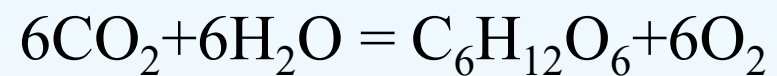
np. 40 m

DLACZEGO WODA OGRANICZA PRODUKCJĘ PIERWOTNĄ?

Założmy: $NPP = 6 \text{ g} \times \text{m}^{-2} \times \text{d}^{-1}$

108g   180g

3.6 g   6g

Założmy $ET = 3 \text{ mm} \times \text{d}^{-1}$

= 3000 $\text{cm}^3 \times \text{m}^{-2} \times \text{d}^{-1}$

833 × więcej niż potrzeba do
biochemicznej fotosyntezy.

Tabela wybranych wartości Pp na lądach (sucha masa)

	g /(m ² .rok)	10 ⁹ t/rok
Lasy równikowe	1600-2200	49.4
Lasy strefy umiarkowanej	600-2500	14.9
Tajga	800	9.6
Sawanna, Stepy itp.	600-900	24.9
Inne	10-6000	18.7
Razem lądy		117.5

GLOBALNA PRODUKCJA PIERWOTNA NETTO

ŁĄDÓW [pG C rok⁻¹]

1 pG = 1 mld t

Biomy	pG C/r
Tropikalne lasy deszczowe	17,8
Lasy liściaste sezonowe	1,5
Lasy mieszane	3,1
Lasy iglaste wieczniezielone	3,1
Lasy iglaste sezonowe	1,4
Sawanny	16,8
Murawy (stepy, prerie, pampasy)	2,4
Krzewy liściaste bez podszytu	1,0
Tundra	0,8
Pustynie	0,5
Uprawy	8,0
SUMA Pg C/rok	56,4

LASY
ŁĄCZNIE
26,9

MURAWY
ŁĄCZNIE
20,2

Tabela wybranych wartości Pp w morzach (sucha masa)

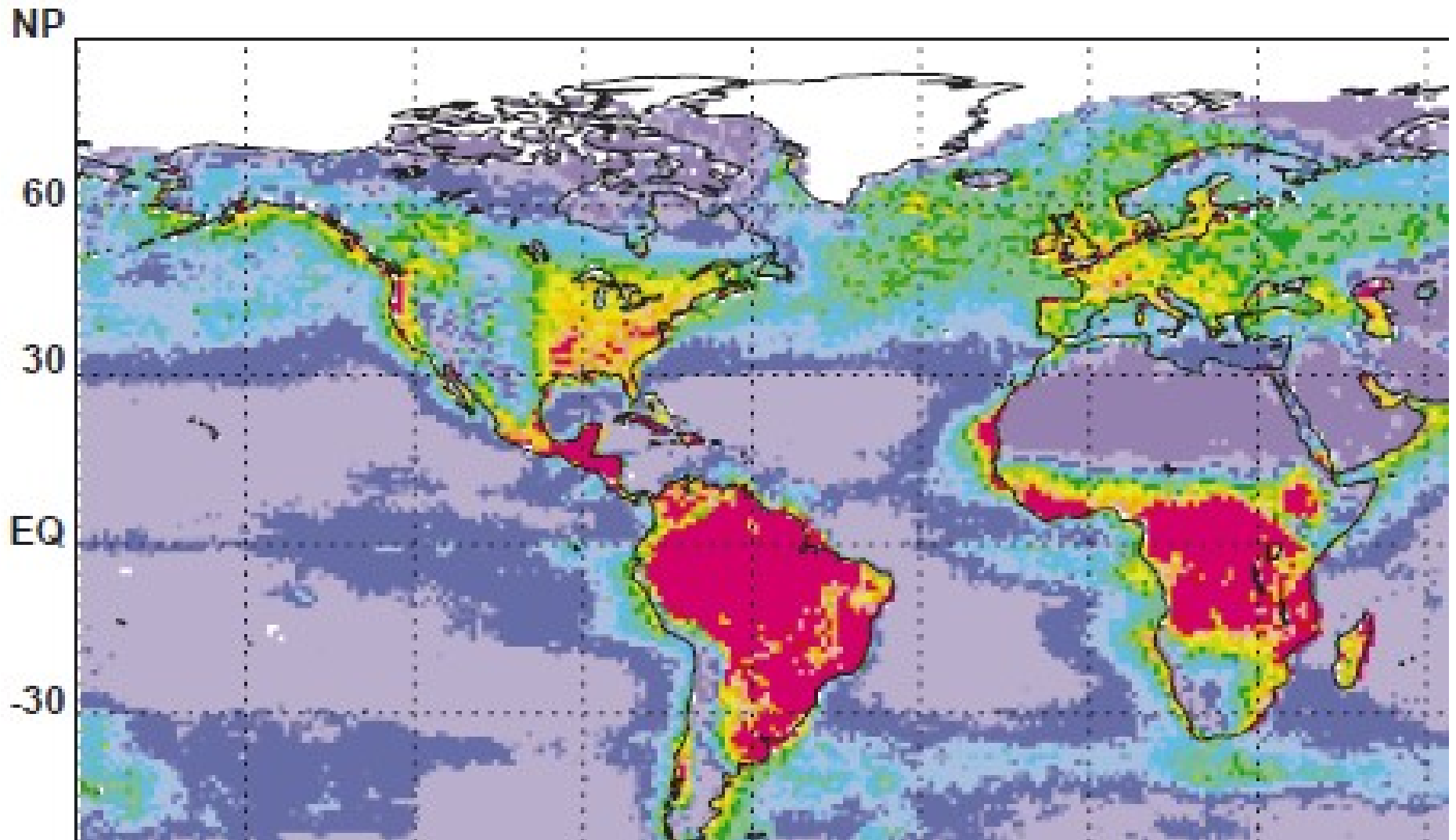
	g / (m ² .rok)	10 ⁹ t/rok
Otwarty ocean	2-400	41.5
Upwellingi	400-1000	0.2
Szelfy kontynentalne	200-600	9.6
Rafy koralowe	500-4000	1.6
Estuaria	200-400	2.1
Razem morza		55.0

GLOBALNA PRODUKCJA PIERWOTNA NETTO OCEANÓW [pG C rok⁻¹] 1 pG = 1 mld t

Wg sezonów	Pg C/3 mies.
kwiecień - czerwiec	10,9
lipiec - wrzesień	13,0
październik - grudzień	12,3
styczeń - marzec	11,3
Wg siedlisk	Pg C/rok
Oligotroficzne (otwarty ocean)	11,0
Mesotroficzne (szelfy, upwelingi)	27,4
Eutroficzne (upwellingi, rafy, estuaria)	9,1
Makrofity (estuaria)	1,0
SUMA Pg C/rok	48,5

Field et al. 1998

NPP biosfery

$\text{gC m}^{-2}\text{rok}^{-1}$

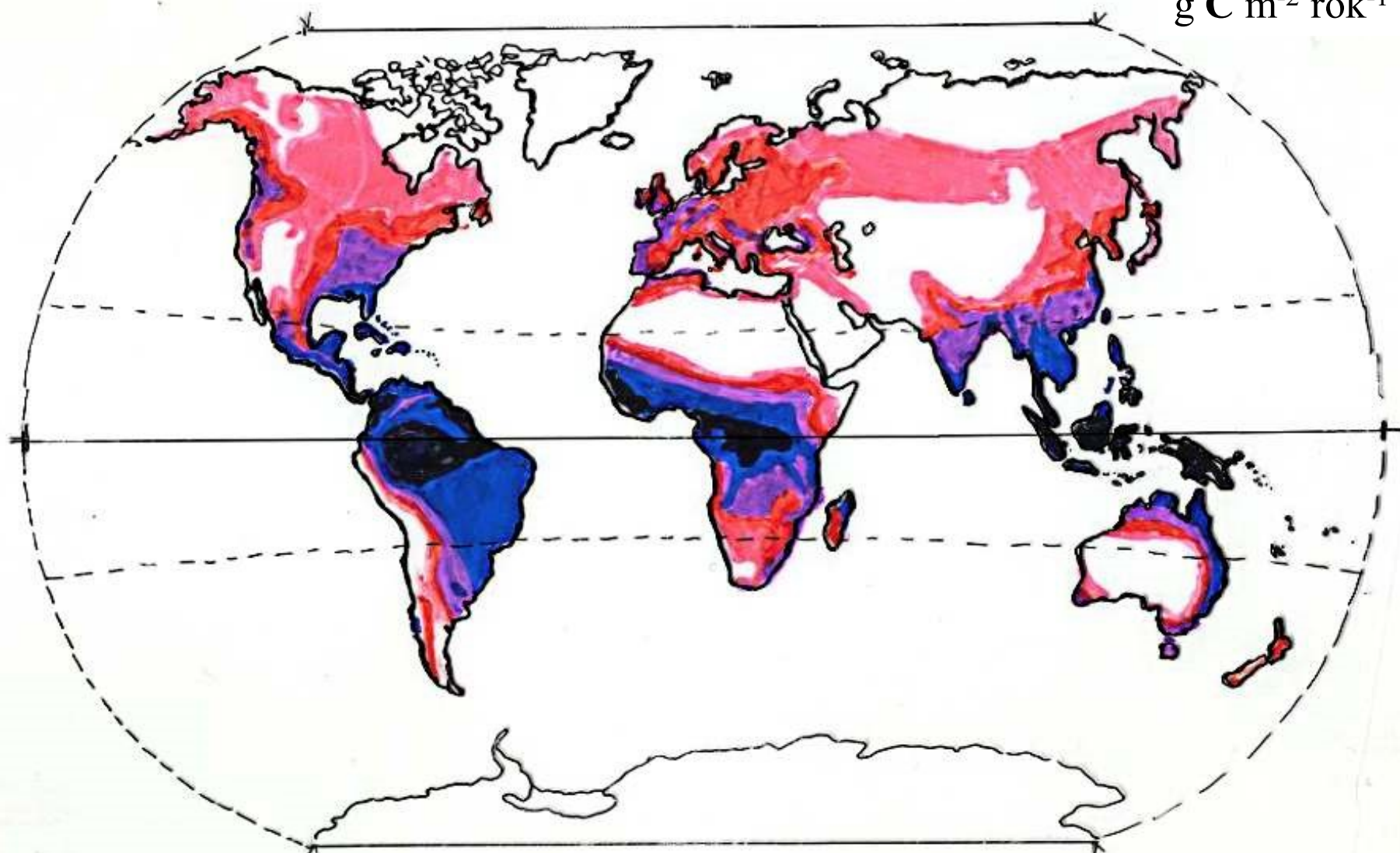
Field et al. 1998

LĄDY

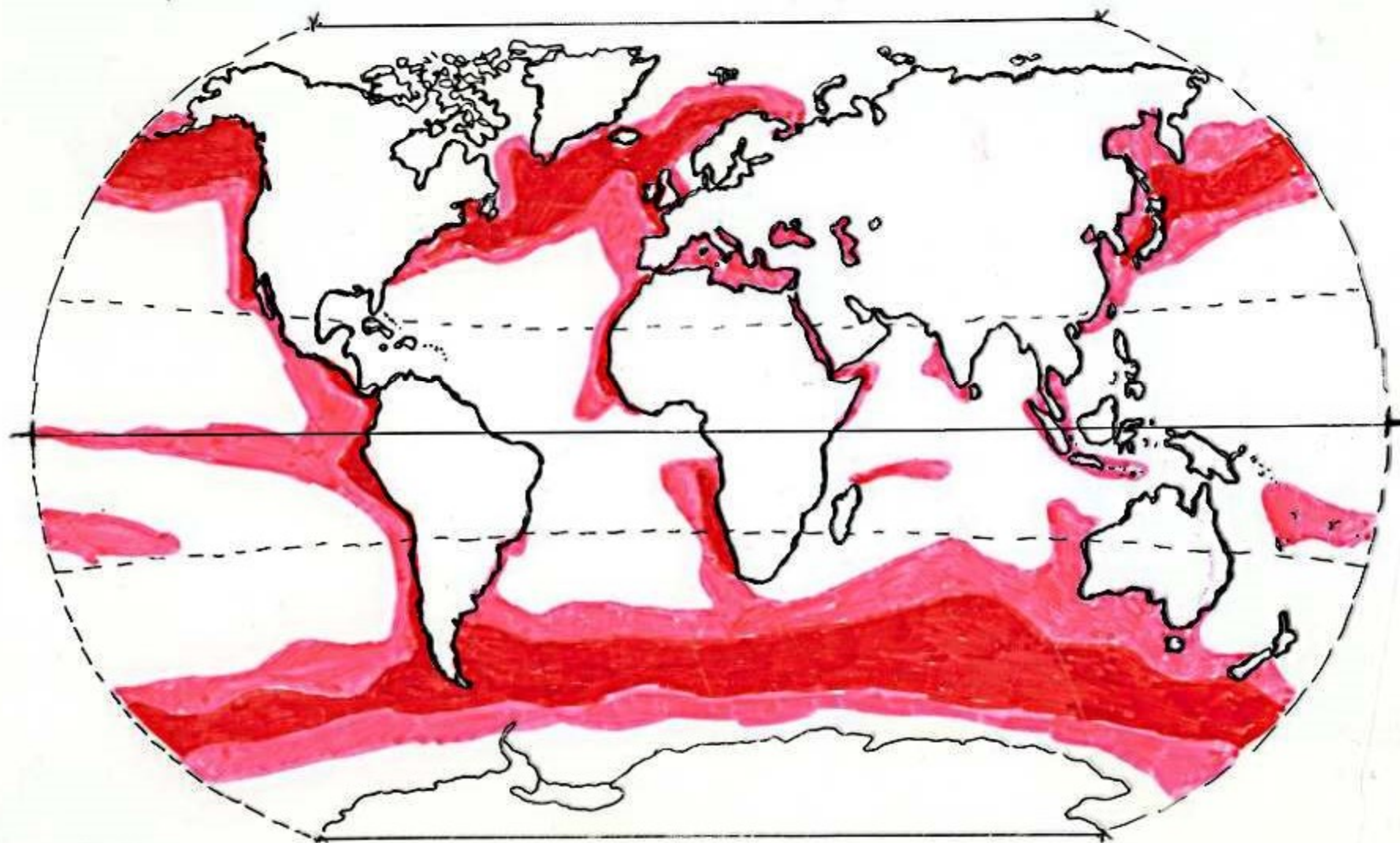

$\text{g C m}^{-2} \text{ rok}^{-1}$

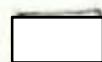

Mapa produktywności netto lądów

Mapa produktywności netto oceanów

MORZA

0-100

100-200

> 200

$\text{g C m}^{-2} \text{ rok}^{-2}$

BILANS ENERGETYCZNY BIOSFERY

CAŁKOWITA PRODUKCJA OCEANÓW:

$$48,5 \times 10^9 \text{ ton C/ rok} =$$

$$101,0 \times 10^9 \text{ ton s.m. / rok} =$$

$$1,82 \times 10^{21} \text{ J / rok} = 57,6 \times 10^6 \text{ MW}$$

CAŁKOWITA PRODUKCJA LĄDÓW:

$$56,4 \times 10^9 \text{ ton C / rok} =$$

$$101,0 \times 10^9 \text{ ton s.m. / rok} =$$

$$2,12 \times 10^{21} \text{ J / rok} = 67,1 \times 10^6 \text{ MW}$$

RAZEM BIOSFERA:

$$104,9 \times 10^9 \text{ ton C/rok} = 218,5 \times 10^9 \text{ ton s.m. / rok} =$$

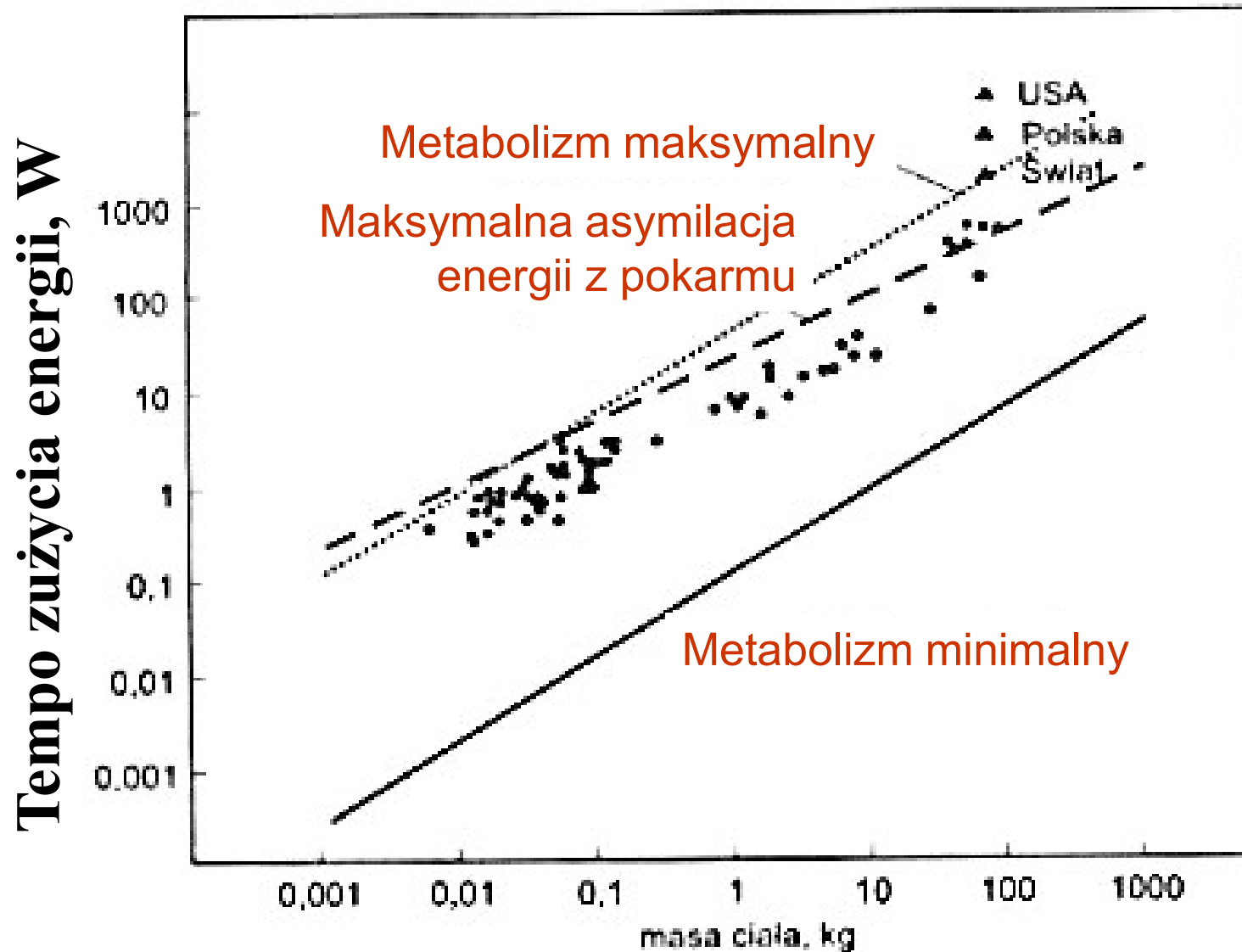
$$= 3,94 \times 10^{21} \text{ J/rok} = 124,7 \times 10^6 \text{ MW}$$

ENERGIA ZE SŁOŃCA (PhAR): $80.0 \times 10^9 \text{ MW}$

$P_p = 0.15.. \% \text{ PhAR}$

Wszystkie elektrownie świata - ok. 2,4 mln MW

Zużycie energii przez człowieka ($\blacktriangle$) na tle fizjologicznego zapotrzebowania na energię ($\bullet$) u ssaków (wg Weiner 1989)

ZUŻYCIE ENERGII PRZEZ CZŁOWIEKA

Świat (średnio) < 2 kW/osobę

Polska ok. 3 kW/osobę

U.S.A. > 8 kW/osobę

Organizm ludzki w spoczynku: $70 - 80$ W
przy pracy: $350 - 600$ W

PRODUKCJA PIERWOTNA BIOSFERY A CYWILIZACJA

ŚREDNIE ZUŻYCIE ≈ 2 kW /1 człowieka

KRAJE ROZWINIĘTE ≈ 10 kW / 1 człowieka

P_p BIOSFERY $\approx 100 \times 10^6$ MW = 100×10^9 kW

$(100 \times 10^9) / 10 = 10 \times 10^9 = 10$ miliardów ludzi
(cywilizowanych nadmiernie)

$(100 \times 10^9) / 2 = 50 \times 10^9 = 50$ miliardów ludzi
(cywilizowanych średnio...)

Zużycie energii na głowę (średnie dla regionów)

